

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमान (Meta-ethnography) และวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งการนำเสนอออกเป็น 9 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เส้นทางวิชาชีพ

ตอนที่ 2 การยกย่องเชิดชูเกียรติครู

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

ตอนที่ 4 คุณลักษณะของครูที่ดี

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์เนื้อหา

ตอนที่ 6 การสังเคราะห์งานวิจัยและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमान

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทย

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาภิमान

ตอนที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 เส้นทางวิชาชีพ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับเส้นทางวิชาชีพของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้วิจัยจึงนำเสนอเอกสารในตอนนี้ เพื่อที่จะศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับความหมายของเส้นทางวิชาชีพ เพื่อที่จะนำสารระดังกล่าวมากำหนดนิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายของเส้นทางวิชาชีพ ไว้หลากหลายและใช้คำในภาษาไทยแตกต่างกันออกไปเช่น เส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ เส้นทางสายอาชีพ ทางเดินสายอาชีพ เส้นทางงานอาชีพ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามคำในภาษาอังกฤษที่ใช้คำเดียวกันคือ Career Path สารระที่ผู้วิจัยนำเสนอประกอบด้วยความหมายของเส้นทางวิชาชีพและเส้นทางวิชาชีพครูซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1.1 ความหมายของเส้นทางวิชาชีพ

Byars and Rue (อ้างถึงใน สมชาย หิรัญกิตติ, 2542) ได้กล่าวถึงความหมายของเส้นทางงานอาชีพ (Career Path) เป็นลำดับขั้นตอนของกิจกรรมการพัฒนาที่เกี่ยวข้องกับระดับการศึกษา การฝึกอบรม และประสบการณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งช่วยให้บุคคลแต่ละคนสามารถมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานต่อไปในอนาคต

ณัฐพันธ์ เขจรันท์ (2548) ได้ให้ความหมายของทางเดินสายอาชีพไว้ว่า ทางเดินสายอาชีพ (Career Path) เป็นแนวทางสำหรับสร้างเสริมประสบการณ์และพัฒนาศักยภาพให้แก่บุคลากรในแต่ละสายอาชีพ เช่น วิศวกรระดับ 5 จะมีพัฒนาการและเจริญเติบโตไปตามทิศทางที่กำหนดอย่างไร เป็นต้น ซึ่งทางเดินสายอาชีพจะเป็นแนวทางให้ผู้บังคับบัญชาใช้ประกอบการวางแผน โดยในแต่ละระดับสายอาชีพจะมีทักษะและคุณลักษณะของระดับนั้นๆ บ่งบอก เช่น ทักษะทางวิชาการ ทักษะทางการบริหารและคุณลักษณะนิสัย เป็นต้น

ณรงควิทย์ แสนทอง (2548 อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2549) ได้กล่าวถึงความหมายของเส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพ (Career Path) หมายถึง แนวทางที่แสดงให้เห็นว่า คนทำงานในแต่ละตำแหน่งจะมีโอกาสเติบโตหรือมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานไปไหนได้บ้าง และต้องใช้ระยะเวลาานานกี่ปี ซึ่งเส้นทางความก้าวหน้าไม่ใช่เครื่องการันต์ว่าทุกคนต้องเดินไปตามเส้นทางที่กำหนดไว้ เพราะการที่ใครจะก้าวหน้าไปไหน ช้าเร็วแค่ไหนนั้นขึ้นอยู่กับความสามารถของแต่ละคน เส้นทางความก้าวหน้าในอาชีพนี้จะช่วยให้คนทำงานมองเห็นอนาคตของตัวเองได้ว่าจะไปไหนได้บ้าง ตัวเองพึงพอใจกับเส้นทางที่องค์กรกำหนดไว้ให้หรือไม่ จะได้ตัดสินใจได้ตั้งแต่เนิ่นๆ ไม่ต้องรอทำงานไปนานๆ แล้วค่อยมาตัดสินใจว่าจะอยู่หรือจะไป ซึ่งบางครั้งก็สายไปเสียแล้ว

ชนิตร์สรณ์ ตรีวิทยาภูมิ (2548 อ้างถึงใน สุวิทย์ มูลคำ, 2549) ได้กล่าวถึงความหมายของเส้นทางสายอาชีพ (Career Path) หมายถึง เส้นทางความก้าวหน้าในการทำงาน ซึ่งบุคลากรจะสามารถก้าวหน้าได้ภายในองค์กร เส้นทางสายอาชีพจะแสดงให้เห็นถึงแนวทางการเลื่อนตำแหน่งจากระดับล่างสุดไปจนถึงสูงสุด เช่น การเลื่อนตำแหน่งจากพนักงานการตลาดไปจนถึงระดับผู้จัดการฝ่ายการตลาด เป็นต้น เส้นทางสายอาชีพเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างเป้าหมายและแรงจูงใจในด้านความก้าวหน้าให้กับพนักงาน โดยทั่วไปเส้นทางสายอาชีพ เป็นสิ่งที่องค์กรทั่วไปยังไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร ทั้งที่จริงๆ แล้วเส้นทางสายอาชีพเป็นลำดับขั้นความก้าวหน้าของ

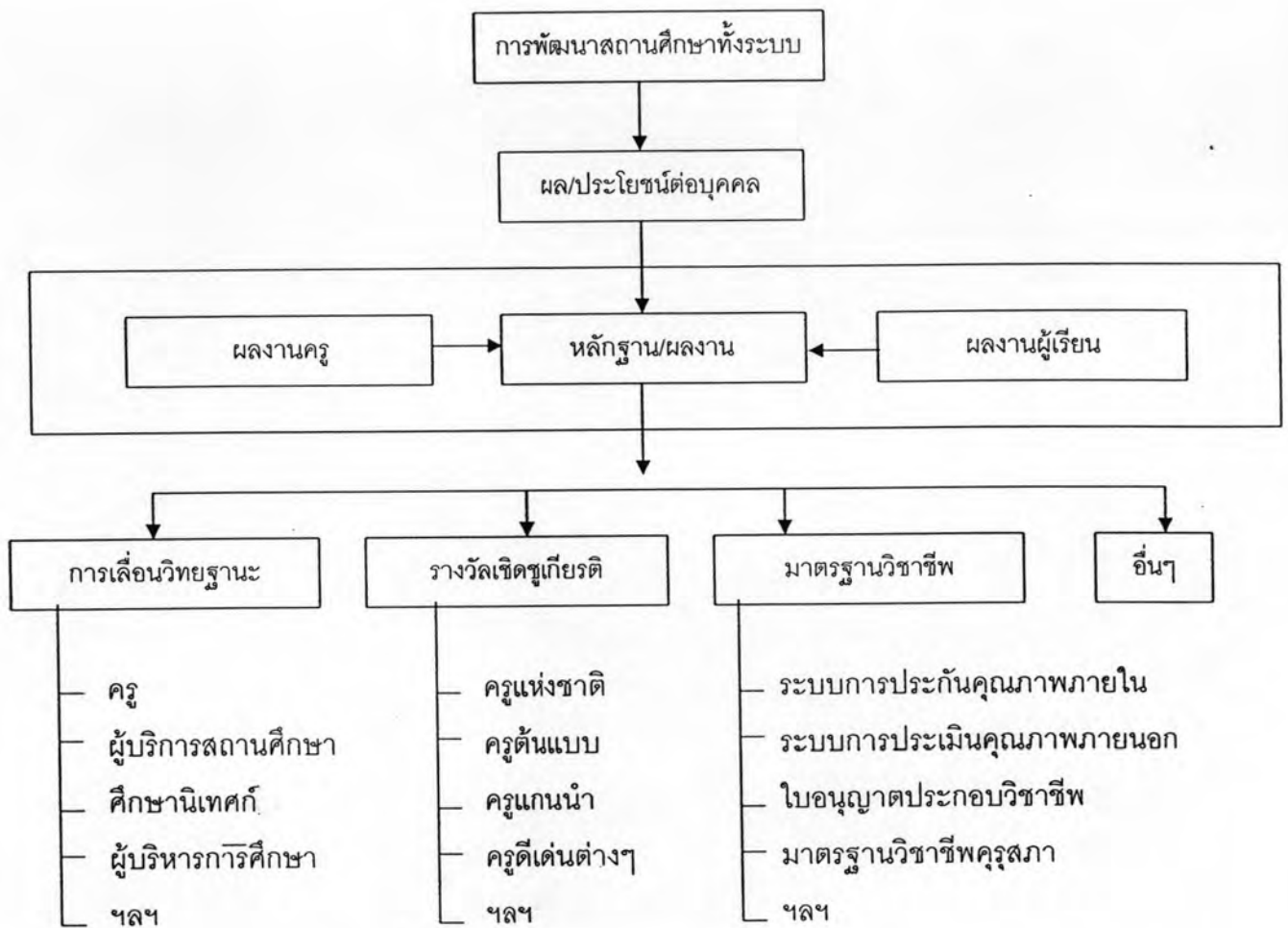
พนักงาน ซึ่งจะทำให้พนักงานเกิดแรงจูงใจในการทำงาน เพราะพนักงานจะรู้ถึงแนวทางการก้าวหน้าของตนเองในองค์กรได้ สิ่งเหล่านี้จะช่วยกระตุ้นให้พนักงานขยันและตั้งใจทำงาน เพื่อให้ได้มาซึ่งผลตอบแทน นอกจากนี้เส้นทางสายอาชีพยังสามารถนำมาใช้ในการออกแบบแผนการพัฒนาศักยภาพให้เหมาะสมกับแต่ละลำดับขั้น เพราะการที่องค์กรจัดรูปแบบเส้นทางสายอาชีพไว้ชัดเจนจะทำให้ง่ายต่อการจัดฝึกอบรม สัมมนา ให้การศึกษาและพัฒนาประสบการณ์การทำงานในรูปแบบต่างๆ อันจะช่วยให้นักงงานสามารถเจริญก้าวหน้าตามสายงานได้อย่างเหมาะสม เส้นทางสายอาชีพแต่ละองค์กรจะมีลักษณะเฉพาะเจาะจงแตกต่างกันไป โดยอาจถูกสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นบรรทัดฐานเดียวกันทั่วทั้งองค์กรหรือถูกออกแบบให้เฉพาะเจาะจงกับพนักงานแต่ละด้านเป็นพิเศษเลยก็ได้ เส้นทางความสำเร็จในงาน อาชีพ ไม่จำเป็นต้องโยกย้ายในระดับสูงขึ้นไปเท่านั้น อาจรวมถึงการโยกย้ายในระดับเดียวกันเช่น การโอนย้ายหัวหน้าแผนกการตลาดมาเป็นหัวหน้าแผนกจัดซื้อ เพื่อเป็นการเพิ่มเติมความรู้ในการทำงานให้กว้างขวางมากขึ้น และเป็นการเตรียมตัวก่อนที่จะก้าวขึ้นเป็นผู้บริหารระดับสูงซึ่งจำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจในงานด้านอื่นๆ ภายในบริษัทด้วย

กล่าวโดยสรุป เส้นทางวิชาชีพ หมายถึง ลำดับขั้นตอนของชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาวิชาชีพ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา ประสบการณ์ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ แรงจูงใจในการเข้าสู่วิชาชีพและอุดมการณ์ในการทำงาน ซึ่งช่วยให้บุคคลแต่ละคนสามารถมีความก้าวหน้าในหน้าที่การงานต่อไปในอนาคต

1.2 เส้นทางวิชาชีพครู

เส้นทางวิชาชีพครูหรือเส้นทางความก้าวหน้าของครูเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ สุวิทย์ มูลคำ (2549) ได้กล่าวถึง การพัฒนาสถานศึกษาทั้งระบบ ประกอบด้วย การปฏิรูปการเรียนรู้ การปฏิรูปการบริหารจัดการและการปฏิรูปบุคลากร ผลของการปฏิรูปหรือการพัฒนาสถานศึกษาที่มีการขับเคลื่อนไปทั้งระบบจะส่งผลและเกิดประโยชน์ต่อผู้เรียน บุคลากร สถานศึกษาและชุมชนอย่างมากมาย ดังนั้น บุคลากรทุกคนตลอดจนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายควรจะสร้างความร่วมมือและมีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษาโดยเริ่มตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมพัฒนา ร่วมติดตามประเมินผล รวมทั้งร่วมรับผลที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติและพัฒนา ครูผู้ปฏิบัติหรือพัฒนางานสามารถเข้าสู่เส้นทางความก้าวหน้าในวิชาชีพครูได้ตั้งแผนภูมิต่อไปนี้ (สุวิทย์ มูลคำ, 2549)

เส้นทางความก้าวหน้าของครู

แผนภาพที่ 2.1 เส้นทางความก้าวหน้าของครู

จากแผนภาพที่ 2.1 แสดงเส้นทางความก้าวหน้าของครู จะเห็นว่าผลที่ปรากฏจากการปฏิบัติงานตามบทบาท อำนาจหน้าที่หรือภารกิจของครูนั้น สามารถนำเสนอสู่เส้นทางความก้าวหน้าได้หลายทาง ขึ้นอยู่กับตัวครูเองว่าสนใจจะพัฒนาตนเองไปตามเส้นทางใด แต่ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกนำเสนอเส้นทางรางวัลเชิดชูเกียรติเพราะงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับเส้นทางวิชาชีพครูมีปรากฏเฉพาะงานวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับครูที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติเท่านั้น

ตอนที่ 2 การยกย่องเชิดชูเกียรติครู

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้วิจัยจึงนำเสนอเอกสารในตอนนี้ เพื่อที่จะศึกษาองค์ความรู้เกี่ยวกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู โดยมีสาระในการนำเสนอประกอบด้วย ครูและวิชาชีพครู การปฏิรูปวิชาชีพครู รูปแบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทยและรูปแบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในต่างประเทศ ดังนี้

2.1 ครูและวิชาชีพครู

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดนิยามของผู้สอน ครูและคณาจารย์ ไว้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

“ผู้สอน” หมายความว่า ครูและคณาจารย์ในสถานศึกษาระดับต่างๆ

“ครู” หมายความว่า บุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนด้วยวิธีการต่างๆ ในสถานศึกษาของรัฐและเอกชน

“คณาจารย์” หมายความว่า บุคลากรซึ่งทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัยในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาของรัฐและเอกชน

ครูในความหมายนี้จึงเป็นบุคลากรวิชาชีพซึ่งทำหน้าที่หลักในด้านการเรียนการสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนในสถานศึกษาระดับต่ำกว่าการศึกษาขั้นพื้นฐานหรือปริญญาตรี

ครูในความหมายนี้เป็นที่เข้าใจของคนทั่วไปก็คือ เป็นครูโดยอาชีพ กล่าวคือมีอาชีพสอนและส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียนทั้งในระบบและนอกระบบโรงเรียน นอกจากนี้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดให้มีการศึกษาตามอัธยาศัย ครูในบทบาทของการศึกษาตามอัธยาศัยย่อมมีความแตกต่างออกไปจากครูในระบบและนอกระบบโรงเรียน ครูในอนาคตย่อมอาจมีหลายกลุ่มแตกต่างหลากหลายกันไป รุ่ง แก้วแดง (2542) ได้กล่าวไว้ว่า ครูในอนาคต มี 5 ประเภท คือ

(1) ครูโดยวัฒนธรรม หมายถึง ผู้สั่งสอนเยาวชนในรูปแบบการศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งมีตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และจะมีต่อไปในอนาคต ได้แก่ พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย พระภิกษุสงฆ์ รวมทั้งผู้ทรงภูมิปัญญาในท้องถิ่น เป็นต้น

(2) ครูโดยอาชีพ หมายถึง ผู้ประกอบอาชีพครู ซึ่งสำเร็จการศึกษามาจากสถาบันการผลิตครูหรือสถาบันอื่นๆ ซึ่งมีใบประกอบวิชาชีพครู ดังระบุในมาตรา 53 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542

(3) ครูโดยธรรมชาติ หมายถึง ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรอบตัวที่ก่อให้เกิดประสบการณ์และการเรียนรู้แก่นมนุษย์

(4) ครูโดยเทคโนโลยี หมายถึง เทคโนโลยีสารสนเทศที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็ว หลากหลายและไร้พรมแดน เทคโนโลยีจะมีบทบาทและมีความสำคัญในการเป็นเครือข่ายการเรียนรู้และช่วยให้การเรียนรู้ด้วยตนเองของแต่ละบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

(5) ครูโดยตนเอง หมายถึงบุคคลผู้มีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน สามารถสอนและแนะนำเตือนสติตนเอง หรือการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ อันเป็นจุดหมายสูงสุดของการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนมีนิสัยเรียนรู้ด้วยตนเอง หรือเป็นครูโดยตนเอง ซึ่งจะทำให้ผู้นั้นเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

เพื่อให้ครูโดยอาชีพเป็น "ครูมืออาชีพ" ยังคงมีบทบาทและมีความสำคัญตามหลักการ "คนย่อมโตกับคน" ในการพัฒนาอบรมบ่มนิสัยให้ได้เยาวชนที่เป็นคนดีและคนเก่ง ครูโดยอาชีพจึงต้องทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางในการประสานเชื่อมโยงครูประเภทอื่นๆ เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้จากครูโดยธรรมชาติ ครูโดยเทคโนโลยี ครูโดยวัฒนธรรม และครูโดยตนเอง

ประเทศที่พัฒนาแล้วส่วนใหญ่ ผู้นำประเทศให้ความสำคัญต่อการศึกษา ค่อนข้างสูง ดังตัวอย่างการแถลงนโยบายของผู้นำประเทศมหาอำนาจ อย่างสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร ได้กำหนดนโยบายด้านการศึกษาของรัฐบาลไว้เป็นอันดับหนึ่งและให้ความสำคัญต่ออาชีพ "ครู" เป็นอย่างยิ่ง เพราะถือว่า ครู คือ ผู้พัฒนาคุณภาพของคนในชาติ

สังคมไทยมีความคุ้นเคยกับคำว่า "ครู" มาตั้งแต่อดีต ซึ่งไม่สามารถกำหนดเวลาแน่นอนได้ว่าคุ้นเคยมาตั้งแต่ยุคสมัยใด นานเพียงใด แต่มีผู้ให้ความหมายและความสำคัญแก่ครู ปรากฏอยู่ในเอกสารหลายฉบับจากทั้งของบุคคลและองค์กร แม้ในงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนการสอนก็มักจะให้ความหมายและความสำคัญของครูที่มีผู้กำหนดคำนิยามต่างๆไว้

ส่วนใหญ่ได้ให้ความหมายแก่ "ครู" ว่า เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้ ทักษะ การสืบสานวัฒนธรรม ประเพณี ภูมิปัญญา และการสั่งสอนอบรม เพื่อปลูกฝังให้ศิษย์เป็นคนดี มีคุณธรรม จริยธรรม และสามารถนำความรู้เหล่านั้นไปใช้ประกอบอาชีพ เพื่อความผาสุกในชีวิตของตนเอง ครอบครัว และสังคม นอกจากนี้ ยังมีการเปรียบเทียบครู เป็นเสมือนสิ่งที่มีความสำคัญ ดังเช่น

"ครู" คือ แสงเทียนหรือดวงประทีป ที่ส่องทางสว่างของชีวิตให้แก่ศิษย์

"ครู" คือ เรือจ้าง ที่ส่งศิษย์จากฝั่งน้ำฟากหนึ่ง ไปยังฝั่งน้ำอีกฟากหนึ่งจนสำเร็จ แล้วย้อนกลับไปรับศิษย์รุ่นใหม่เพื่อส่งไปยังอีกฟากหนึ่ง ทำเช่นนี้เป็นประจำทุกปีและต่อเนื่อง

งานของครูจึงเป็นเหมือนงานที่ทำอย่างไม่รู้จบ เป็นงานหนัก สัมกับความหมายของคำว่าครูที่มา จากคำว่า ครู ซึ่งแปลว่า หนัก

“ครู” คือ แม่พิมพ์ของชาติ เพราะครูเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ ครูมีลักษณะ เช่นไรก็จะฝึกฝนอบรมให้ศิษย์เป็นเช่นนั้น ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นคนดี คนเก่ง มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ ด้านใดด้านหนึ่ง จนเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์ได้

“ครู” คือ ปุชนิยบุคคล ครูผู้ได้สั่งสมบารมี และคุณงามความดีมาเป็นเวลานาน ได้ถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ลูกศิษย์หลายรุ่นจนกระทั่งได้รับความเคารพ เชื่อถือ ศรัทธาจากศิษย์ และเป็นผู้ทำคุณประโยชน์ในการชี้นำความเจริญมาสู่สังคม จะได้รับความเคารพยกย่องสรรเสริญ และขนานนามว่าเป็น ปุชนิยบุคคล สังคมจะระลึกถึงคุณงามความดีของครูผู้นั้นอย่าง ไม่เสื่อมคลาย

คนส่วนใหญ่มีความเชื่อมั่นว่า ครูคือผู้สร้างคน เพื่อให้เป็นคนดี คนเก่งของ สังคม โดยที่งานสร้างคนเป็นงานละเอียดอ่อน ครูจึงเป็นคนพิเศษที่ต้องมีความอดทน มีความ พยายาม และที่สำคัญต้องมีความรักในอาชีพครู จึงจะทำงานด้วยความเสียสละและมีความสุข เมื่อได้เห็นความสำเร็จของศิษย์ ภาพลักษณ์ของครูจึงเป็นภาพลักษณ์แห่งความดีงาม ซึ่งสังคม ยอมรับในความสำคัญของครูว่า เป็นบุคคลที่มีเกียรติ มีศักดิ์ศรีและมีความสูงส่งในวิชาชีพ

นักการศึกษาได้มีข้อโต้แย้งเป็นเวลายาวนานในประเด็นที่ว่า การสอนเป็น วิชาชีพหรือไม่ กล่าวคือ งานทางการสอนต้องใช้ความคิดไตร่ตรองโดยใช้เทคนิคทางสติปัญญา อย่างสูงและให้บริการที่มีคุณค่าแก่สังคมหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การที่จะพิจารณาตัดสินว่างาน ทางการสอนหรืออาชีพครูเป็นวิชาชีพหรือไม่นั้น เราจะต้องนำลักษณะงานของครูไปเปรียบเทียบกับ เกณฑ์มาตรฐานของงานวิชาชีพหรืออาชีพขั้นสูงอื่นๆ ซึ่งมีเกณฑ์มาตรฐาน ดังต่อไปนี้ (ยนต์ ชุ่มจิต, 2546)

- (1) รับเป็นอาชีพได้ตลอดชีวิต
- (2) บริการสังคม
- (3) ใช้วิธีการทางปัญญา
- (4) มีจรรยาบรรณ
- (5) มีอิสระในการตัดสินใจตามสมรรถนะของผู้ประกอบวิชาชีพ
- (6) ใช้ระยะเวลาในการศึกษาอบรมยาวนาน
- (7) มีการฝึกอบรมประจำการอย่างต่อเนื่อง
- (8) มีองค์กรพิทักษ์ประโยชน์

จากเกณฑ์มาตรฐานทั้ง 8 ประการดังกล่าว เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับลักษณะงานของครู สามารถลงความเห็นโดยไม่ต้องลังเลใจว่า งานทางการสอนของครูนั้นเป็นอาชีพชั้นสูงหรือวิชาชีพอย่างแน่นอน

2.2 การปฏิรูปวิชาชีพครู

ในอดีตวิชาชีพครูเคยเป็นวิชาชีพชั้นสูง ผู้ที่จะเข้ามาเป็นครูได้ ต้องเป็นผู้ทรงภูมิปัญญาและคุณธรรมความดี นับตั้งแต่มีการศึกษาระบบโรงเรียนในสมัยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ซึ่งมีพระบรมราชโองการประกาศตั้งกรมศึกษาธิการขึ้นเพื่อจัดการดูแลโรงเรียน ทั้งปวงเมื่อ พ.ศ. 2430 และในสมัยรัชกาลที่ 5 และรัชกาลที่ 6 วิชาชีพครูยังเป็นวิชาชีพชั้นสูง การเข้ามาสู่วิชาชีพครูมิใช่เข้ามาได้โดยง่าย ต้องมีการบ่มเพาะให้เกิดครูที่ดี มีการจัดสรรคนเก่งวิชาการเข้ามาเรียนครูโดยได้รับทุนการศึกษา อีกทั้งให้อยู่หอพักเพื่อกล่อมเกล่าและพัฒนาจิตวิญญาณความเป็นครู ก่อนที่จะเข้ามาสู่วิชาชีพครู

ในระยะแรกๆ ของการฝึกหัดครูไทยก็เช่นกัน ระบบการผลิตครูมีการกลั่นกรองอย่างเป็นระบบและมีขั้นตอนเพื่อให้ได้คนดี คนเก่งเข้ามาเป็นครู โดยการคัดเลือกคนดี คนเก่งที่สุดของแต่ละจังหวัดเข้ามาเรียนครู จนกล่าวได้ว่า ครูคือคนที่เก่งที่สุดของประเทศ และได้รับการยกย่องว่าเป็น แม่พิมพ์ของชาติ ที่มีเกียรติและศักดิ์ศรีอันสูงยิ่ง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 เป็นต้นมา ความต้องการได้รับการศึกษาของประชาชนเริ่มสูงขึ้น ในช่วงเวลาต่อมา จำนวนผู้เข้าเรียนหนังสือในระบบมีเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว รัฐบาลต้องเปิดสถานศึกษาเพิ่มขึ้นอีกหลายแห่ง เพื่อรองรับการเพิ่มจำนวนของผู้เรียน แต่การผลิตครูยังมีจำนวนไม่เพียงพอต่อความต้องการ ทำให้ประเทศไทยเกิดภาวะการขาดแคลนครูอย่างมาก นโยบายการผลิตครูจึงเปลี่ยนแปลงไป จากการเน้นคุณภาพโดยการคัดเลือกคนดี คนเก่งเข้ามาเรียนครู เป็นการผลิตครูที่เน้นเชิงปริมาณแทนที่มากขึ้น เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครู นอกจากนั้นยังมีการเปิดสอนวิชาครู ทั้งภาคปกติและภาคค่ำในวิทยาลัยครูอีกหลายแห่ง คุณภาพของการผลิตครูจึงตกต่ำลง อีกทั้งการรับบรรจุผู้เข้ามาเป็นครู ต้องเปิดรับทั้งผู้ที่สำเร็จการศึกษาวิชาครูและผู้สำเร็จการศึกษาตามความต้องการโดยทั่วไป ดังนั้นการเข้ามาเป็นครูในปัจจุบันจึงมิได้ผ่านการกลั่นกรองหรือการคัดเลือก เพื่อให้เกิดคุณภาพของครูเช่นในอดีต

เมื่อคุณภาพของครูลดลง และครูต้องเผชิญกับสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ความอยู่รอดในการดำรงชีวิตของครูส่งผลต่อ การปฏิบัติหน้าที่และบทบาทของความเป็นครู ในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาได้ปรากฏข่าวตามสื่อมวลชนอย่างต่อเนื่องที่ชี้ให้เห็นถึงความตกต่ำของวิชาชีพครู อาทิ ครูพัวพันกับสิ่งผิดกฎหมาย คีลธรรมและอบายมุข

ครูมีหนี้สินล้นพ้นตัวและประพฤติปฏิบัติตน ไม่เหมาะสมกับความเป็นครู ภาพลักษณ์ของความเป็นครู ได้เปลี่ยนแปลงไป ความเลื่อมใสศรัทธาของสังคมที่มีต่อวิชาชีพครูได้เสื่อมถอยลง จนกลายเป็นสภาวะวิกฤติของวิชาชีพครู ทำให้วิชาชีพครูถูกจัดให้เป็นวิชาชีพอันดับท้ายๆ ที่คนอยากจะทำ และเลือกทำเป็นอาชีพ ทั้งที่โดยสภาพความเป็นจริงยังมีครูดี ครูเก่งอีกจำนวนมาก ที่ได้ทุ่มเทเสียสละและอุทิศตนเพื่อวิชาชีพ แต่ไม่ได้รับการยกย่องเชิดชูให้เห็นเป็นประจักษ์

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้ส่งผลให้เกิดความตื่นตัวในวงการวิชาชีพครู เพราะได้ให้ความสำคัญแก่ครู ไว้ในหมวด 7 ทั้งหมด ให้เป็นหมวดที่ว่าด้วยเรื่องครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อปฏิรูปวิชาชีพครู และยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง จากการศึกษาพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ได้กำหนดความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาไว้ในมาตรา 6 ดังนี้ "การจัดการศึกษาต้องเป็นไป เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข" ในฐานะที่ครู เป็นวิชาชีพที่ทำหน้าที่หลักทางด้าน การเรียนการสอนและการส่งเสริม การเรียนรู้ของผู้เรียน จึงแสดงให้เห็นว่า ภารกิจของครูยังคงเป็นภารกิจที่ยิ่งใหญ่ คือการพัฒนาคนไทย ให้เป็นคนที่มีลักษณะอันพึงประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือเป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข

คนเป็นหน่วยที่เล็กที่สุดของสังคม การพัฒนาคนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุขจะส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว สถาบันสังคม และช่วยลดสภาวะวิกฤติทางเศรษฐกิจและสังคมที่ประเทศไทยกำลังเผชิญอยู่ในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลสะท้อนต่อไปถึงความแข็งแกร่ง ความมั่นคงของชาติในทุกๆด้าน สามารถพัฒนาความเจริญได้ทันต่อสถานการณ์ ความเปลี่ยนแปลง และความก้าวหน้าของโลก เพื่อให้ประเทศไทยสามารถยืนหยัดได้อย่างภาคภูมิใจในเวทีโลกยุคใหม่

จากความมุ่งหมายและหลักการของการจัดการศึกษาข้างต้นพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ยังได้กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาให้บรรลุตามความมุ่งหมายดังกล่าวไว้ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 22-30 ที่มุ่งเน้นการจัดการเรียนการสอนที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังมีสาระที่ปรากฏในมาตรา 22 ดังนี้ "การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ"

แนวทางการจัดการศึกษาดังกล่าวก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของปรัชญาการศึกษา และรูปแบบการจัดการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ที่เน้นผู้เรียนสำคัญที่สุด หรือ การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยที่วงการการศึกษาไทยในปัจจุบัน ได้ให้ความสนใจอย่างสูงต่อการปฏิรูป

การเรียนรู้เพราะมีความเห็นตรงกันว่า การปฏิรูปการเรียนรู้เป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา ในฐานะที่ครูอยู่ใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นผู้จัดกระบวนการเรียนรู้โดยตรงให้แก่ผู้เรียน เป็นผู้คิด ผู้ออกแบบ ผู้วางแผน และผู้เปลี่ยนแปลง ให้เกิดการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษาในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ดังนั้นครูยุคใหม่จึงมีบทบาทที่สำคัญสูงสุดต่อความสำเร็จของการปฏิรูปการเรียนรู้

เมื่อครูมีความสำคัญที่สุดต่อการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาคนในชาติ วิชาชีพครูจึงเป็นวิชาชีพที่ต้องทำการปฏิรูปเพื่อพลิกฟื้นความตกต่ำของวิชาชีพครู ให้กลับมาเป็นวิชาชีพชั้นสูงดังที่เคยเป็นมาแต่เดิมในอดีต

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 7 เรื่องครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ตั้งแต่มาตรา 52-57 มีจุดมุ่งหมายหลักในการปฏิรูปวิชาชีพครูทั้งระบบและครบวงจร ได้แก่

- (1) การพัฒนากระบวนการผลิตครูใหม่ ให้มีประสิทธิภาพสอดคล้องกับความต้องการทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ โดยการคัดเลือกคนดี คนเก่งและศรัทธาในวิชาชีพ ให้เข้ามาเรียนครู พัฒนาหลักสูตรการฝึกหัดครูให้สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการเรียนรู้และเหมาะสมกับความเป็นวิชาชีพชั้นสูง รวมทั้งการพัฒนาคุณภาพคณาจารย์ของสถาบันผลิตครู
- (2) การส่งเสริมให้มีระบบการพัฒนาครูประจำการและบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยจัดตั้งสภาคนบดีคณะครุศาสตร์ศึกษาศาสตร์แห่งประเทศไทย สถาบันพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา และกองทุนพัฒนาครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา
- (3) การพัฒนาระบบการบริการงานบุคคลของข้าราชการครู ให้มีความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ โดยส่งเสริมให้มีระบบประกันคุณภาพครูที่ต่อเนื่องตลอดอายุงาน และยึดหลักการกระจายอำนาจ การบริหารงานบุคคลสู่เขตพื้นที่การศึกษาและสถานศึกษา
- (4) ส่งเสริมสนับสนุนองค์กรวิชาชีพครูให้สามารถกำกับดูแลคุณภาพและมาตรฐานของครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ
- (5) การพัฒนาระบบเงินเดือนและค่าตอบแทนสำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา ให้มีความเหมาะสมกับภาระงานและความก้าวหน้าทางวิชาชีพ
- (6) การยกย่องให้รางวัลเชิดชูเกียรติครูและส่งเสริมสนับสนุนงาน ริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่นของครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อสร้างขวัญกำลังใจ ความภาคภูมิใจให้แก่ครู ให้ครูได้มีโอกาสพัฒนางานวิจัยและพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนและพัฒนาเครือข่ายอย่างต่อเนื่องโดยการจัดตั้งกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษารองรับ

วิชาชีพครูและการยกย่องเชิดชูเกียรติครูมีความสัมพันธ์กัน กล่าวคือ เมื่อผู้ประกอบวิชาชีพครูเข้าสู่วิชาชีพแล้วต้องได้รับการพัฒนา ความรู้ ความสามารถอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา เพื่อคงไว้ซึ่งองค์ความรู้ ทักษะในการประกอบวิชาชีพ สมรรถนะในการปฏิบัติงานที่จำเป็น ตลอดจนจรรยาบรรณ จริยธรรม เกิดจิตวิญญาณของครูตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ ด้วยการศึกษทั้งในระบบ นอกระบบและตามอัธยาศัย ทั้งนี้ เพื่อรองรับการประเมินความรู้ ประสิทธิภาพในการประกอบวิชาชีพ ตลอดจนความชำนาญในการประกอบวิชาชีพตามระดับคุณภาพของมาตรฐานในการประกอบวิชาชีพ และได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในการพัฒนาสังคมต่อไป ดังแผนภาพต่อไปนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

ครู-NTQ 1 เตรียมและทดลองงาน/ทำงานตามแบบ	ครู-NTQ 2 ชำนาญการ ศึกษาเพิ่มเติมโดยการอ่านด้วยตนเองเข้ารับการอบรมและลองใช้วิธีต่างๆ/เรียนรู้เพิ่มเติม ฝึกฝนความชำนาญ	ครู-NTQ 3 ชำนาญการพิเศษ ปรับปรุงวิธีจนได้ผล งานจริง รวบรวมเป็นงานวิจัย และพัฒนางานนำเสนอเผยแพร่/แสดงความชำนาญมีผลงานเชิงประจักษ์แลกเปลี่ยน	ครู-NTQ 4 เชี่ยวชาญ นำผลงานที่ทำได้จริงไปแนะนำช่วยเหลือ สนับสนุน เป็นพี่เลี้ยงที่ดีของครูใหม่/มีลักษณะเฉพาะตนพัฒนาเอง เป็นผู้นำ	ครู-NTQ 5 เชี่ยวชาญพิเศษ ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างในการเรียนรู้ ตลอดชีวิต/ ผลงานดีเด่นเป็นประโยชน์ต่อวิชาชีพโดยรวม
---	--	--	---	--

หมายเหตุ NTQ ย่อมาจาก National Teacher Qualification (ระดับคุณภาพสำหรับครู)

แผนภาพที่ 2.2 เส้นทางพัฒนาวิชาชีพครู

ผู้ประกอบวิชาชีพครู เมื่อเข้าสู่วิชาชีพแล้ว ย่อมต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องและนำความรู้สู่การปฏิบัติที่สามารถนำสู่ผลสำเร็จที่แท้จริง ตลอดเส้นทางของการทำงานทุกคนย่อมมีผลงานเกิดขึ้นมากน้อยแตกต่างกันไป ผู้ที่ทำได้ เกิดผลจริง มีความประพฤติที่ดีงาม มีความเป็นครูแท้ จึงสมควรได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมโดยรวม

และเป็นการสร้างขวัญกำลังใจ ตลอดจนให้เกิดความภาคภูมิใจในการประกอบวิชาชีพให้ก้าวหน้า มั่นคงสืบไป

2.3 รูปแบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทย

ประเทศไทยเห็นความสำคัญของ ครูดี ครูเก่ง และมีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่ดีมีความสามารถและมีผลงานดีเด่นมาช้านานแล้ว ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ในที่นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอการยกย่องครูในประเทศไทยในปัจจุบัน โดยแบ่งเป็นหัวข้อต่างๆ ดังนี้

- 2.3.1 การยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ
- 2.3.2 การยกย่องจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา
- 2.3.3 การยกย่องจากสมาคมครูวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย
- 2.3.4 การยกย่องจากสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์
- 2.3.5 การยกย่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- 2.3.6 การยกย่องจากมูลนิธิสमान – คุณหญิงเบญจา แสงมลิ
- 2.3.7 การยกย่องจากมูลนิธิเทโรเพื่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ประเทศไทย

2.3.1 การยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

การยกย่องจากสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ มีการคัดเลือกครูที่มีผลงานดีเด่นคู่ควรแก่การยกย่อง โดยแบ่งเป็น ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบและครูแกนนำตามลำดับ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1) ครูแห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษา ได้ดำเนินการโครงการครูแห่งชาติ ซึ่งเป็นโครงการที่มุ่งยกย่องให้รางวัลแก่ครูผู้มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น โดยการประเมินผลงานในอดีต ยกย่องให้รางวัล และให้เสนองานที่จะทำต่อในอนาคต เพื่อพัฒนาการฝึกหัดครู วิชาชีพครู และการศึกษาของประเทศโดยรวม ทั้งนี้โดยอาศัยความรู้และประสบการณ์ของครูแห่งชาติ ให้เป็นเครือข่ายในการขยายผลการพัฒนาด้วยการมอบหมายหน้าที่พิเศษ ในการพัฒนางานด้านฝึกหัดครูและวิชาชีพครู ให้นอกเหนือจากภาระงานสอนตามปกติ โครงการนี้มุ่งส่งเสริมให้ครูได้พัฒนาอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

วัตถุประสงค์ของการคัดเลือกครูแห่งชาติ 1) เพื่อยกย่องและผดุงเกียรติคุณแห่งวิชาชีพครู 2) เพื่อให้เกิดเครือข่ายในการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา

3) เพื่อเป็นการยกย่องและให้กำลังใจแก่ครูที่ทำงานหนัก และมีผลงานดีเด่น 4) เพื่อสร้างแรงจูงใจให้คนดี คนเก่ง สนใจเข้ามาเป็นครู และ 5) เพื่อสร้างบุคลากรครูต้นแบบให้แก่วงการวิชาชีพครู

ขอบข่ายของครูแห่งชาติ ครูแห่งชาติมีขอบข่ายครอบคลุมครูทุกประเภท ทุกระดับการศึกษา ทั้งการศึกษาในโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ทั้งจากสถาบันของรัฐ เอกชน และองค์กรภาคประชาชน

กระบวนการคัดเลือกครูแห่งชาติ มีกระบวนการดังนี้ 1) ดำเนินการคัดเลือกครูผู้มีผลการปฏิบัติงานดีเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งครูที่เคยได้รับรางวัลลักษณะนี้มาแล้ว โดยให้มีการเสนอชื่อและส่งผลงานในอดีตมาประเมิน 2) ประเมินผลงานในอดีตของครูที่ได้รับการเสนอชื่อ 3) พิจารณางานในอนาคต ครูที่ได้รับการประเมินผลงานในอดีตว่ามีผลงานดีเด่นอยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด จะได้รับการคัดเลือกให้เสนอโครงการที่จะดำเนินการต่อไปในอนาคต เพื่อการพัฒนาการฝึกหัดครูและวิชาชีพครู ซึ่งอาจดำเนินการได้ 3 ลักษณะ ดังนี้ ก. โครงการวิจัยด้านการเรียนการสอน ข. โครงการวิจัยและพัฒนาครูเครือข่าย ค. โครงการวิจัยและพัฒนารูปแบบการฝึกอบรมครู 4) ยกย่องให้เป็นครูแห่งชาติ ระดับ 1 และให้รางวัล 5) ดำเนินงานตามโครงการที่ได้รับอนุมัติพร้อมค่าใช้จ่ายสนับสนุน 6) คัดเลือกใหม่ ครูแห่งชาติระดับ 1 ส่งผลงานมาประเมินเพื่อเป็นครูแห่งชาติระดับ 2 7) ประเมินผลงานใหม่ ประเมินผลงานที่ดำเนินการและประสบความสำเร็จ 8) พิจารณางานในอนาคตเพื่อเป็นครูแห่งชาติระดับ 2 ให้เสนอโครงการพัฒนาการฝึกหัดครูที่จะทำต่อในอนาคตมาเพื่อพิจารณา ซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพของการฝึกหัดครู ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการครูแห่งชาติกำหนด 9) ยกย่องให้เป็นครูแห่งชาติระดับ 2 และให้รางวัล 10) ดำเนินงานตามโครงการ ที่ได้รับอนุมัติพร้อมค่าใช้จ่ายสนับสนุน 11) คัดเลือกใหม่ ครูแห่งชาติระดับ 2 ส่งผลงานมาประเมินเพื่อเป็นครูแห่งชาติระดับ 3 12) ประเมินผลงานใหม่ 13) พิจารณางานในอนาคต เพื่อเป็นครูแห่งชาติระดับ 3 ให้เสนอโครงการพัฒนาการฝึกหัดครูที่จะทำต่อในอนาคตมาเพื่อพิจารณา ซึ่งจะต้องเป็นโครงการที่มีผลกระทบต่อการศึกษาของชาติโดยรวม ตามเกณฑ์ที่คณะกรรมการครูแห่งชาติกำหนด 14) ยกย่องให้เป็นครูแห่งชาติ ระดับ 3 และให้รางวัล 15) ดำเนินงานตามโครงการ ที่ได้รับอนุมัติพร้อมค่าใช้จ่ายสนับสนุน และ 16) ครูแห่งชาติระดับ 3 ที่ดำเนินงานตามโครงการได้รับผลการประเมินว่าผลสำเร็จจะยังคงสามารถทำงานต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาการฝึกหัดครูและได้รับค่าใช้จ่ายสนับสนุนโครงการต่อไปโดยมีการประเมินผลงานทุกปี

การจัดลำดับ/ชั้นและรางวัลของครูแห่งชาติ มีรายละเอียดคือ ครูแห่งชาติจัดเป็น 3 ระดับ แต่ละระดับมีรางวัลแตกต่างกันตามภาระงาน โครงการที่รับผิดชอบ รางวัลที่ครูแห่งชาติจะได้รับคือการยกย่องประกาศเกียรติคุณและได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานโครงการที่นำเสนอ โดยมีจำนวนเงินและเงื่อนไขการจ่ายตามที่ระบุไว้ในโครงการ

สัญญาซึ่งมีวงเงินค่าใช้จ่ายของครูแห่งชาติ ดังนี้ ครูแห่งชาติระดับ 1 ได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่าย ดำเนินโครงการเฉลี่ยประมาณ 220,000 บาท/ปี/คน สำหรับครูแห่งชาติระดับ 2 และระดับ 3 จะได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายดำเนินการโครงการเช่นกันโดยจะกำหนดวงเงินค่าใช้จ่ายภายหลัง

แนวทางการดำเนินการคัดเลือกครูแห่งชาติ จะดำเนินการ ดังนี้

1) ประกาศทั่วไปและประกาศผ่านหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 2) ให้สถานศึกษา/หน่วยงานทางการศึกษา/บุคคล/องค์กร เสนอชื่อครูที่มีคุณสมบัติ เหมาะสมและมีผลการปฏิบัติงานดีเด่นเข้ารับการคัดเลือกโดยกรอกข้อมูลของผู้เสนอชื่อและผู้ได้รับการเสนอชื่อตามแบบฟอร์มที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติกำหนด พร้อมทั้งเสนอผลงานของผู้ได้รับการเสนอชื่อผลงานที่ต้องนำเสนอ ได้แก่ ผลงานด้านการเรียนการสอน แผนการสอน ระเบียบวิธีการสอน ตัวอย่างผลงานของเด็กที่มีข้อคิดเห็นของผู้สอนปรากฏอยู่ด้วย เป็นต้น พร้อมทั้งการรับรองหรือการประเมิน 3) ประเมินผลงาน 4) ให้ครูที่ได้รับการคัดเลือกเสนอผลงานที่จะทำในอนาคต โดยเสนอโครงการพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา ที่ครูจะนำไปดำเนินการเมื่อได้รับการยกย่องเป็น "ครูแห่งชาติ" แล้ว 5) พิจารณาโครงการที่เสนอ 6) ประกาศ ยกย่อง ให้รางวัล และสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินโครงการในอนาคตแก่ผู้ได้รับการยกย่องเป็น "ครูแห่งชาติ" และ 7) ติดตามประเมินผลการดำเนินงานของ "ครูแห่งชาติ"

คุณสมบัติของผู้ได้รับการเสนอชื่อเป็นครูแห่งชาติ มีดังนี้ 1) เป็นผู้มีสัญชาติไทยและยังมีชีวิตอยู่ในวันตัดสิน 2) เป็นครูประเภทใดประเภทหนึ่ง ตามที่ระบุไว้ในขอบข่ายของครูแห่งชาติ 3) มีประวัติการทำงานที่โดดเด่นในฐานะครูโดยอาชีพ 4) มีผลงานการพัฒนาการเรียนการสอนที่ชัดเจน โดยอาจดำเนินการในรูปของการวิจัยและพัฒนา และ 5) มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของเพื่อนครู ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือชี้แนะและผลักดันกิจกรรมของครูคนอื่นๆ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดรวมทั้งช่วยเหลือชี้แนะชุมชนด้วย

2) ครูต้นแบบ โครงการครูต้นแบบ เป็นอีกโครงการหนึ่งของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ที่คัดเลือกครูเก่ง ครูดี มีผลงานดีเด่นด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 มีศรัทธาต่อวิชาชีพครู มีความตั้งใจที่จะปรับปรุงวิธีการสอนของตนอย่างต่อเนื่องจนสามารถค้นพบรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่มีขั้นตอนชัดเจน สามารถเป็นแบบอย่างและสามารถขยายผลให้เพื่อนครูได้ และยกย่องเชิดชูเกียรติให้เป็นครูต้นแบบ และเป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีวัฒนธรรมการเรียนรู้ในรูปแบบใหม่ อันเป็นผลให้ผู้เรียนเก่ง ดี และมีความสุข

วัตถุประสงค์ของการคัดเลือกครูต้นแบบ ดังนี้ 1) เพื่อสืบค้นครูที่มีผลงานดีเด่นด้านการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง และผู้เรียน เรียนรู้อย่างมีความสุข

2) เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้ครูที่มีผลงานดีเด่นในข้อ 1 ได้เผยแพร่วิธีการเรียนการสอนในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศ เป็นต้นแบบที่ดีของเพื่อนครูในสถานศึกษาต่างๆ และการสร้างเครือข่ายเพื่อการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนให้แก่เพื่อนครูซึ่งจะเกิดผลดีต่อการเรียนรู้ของนักเรียน 3) เพื่อ ยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่สร้างคุณประโยชน์ในด้านการศึกษา โดยเฉพาะด้านการเรียนการสอนให้เป็นที่ประจักษ์ และ 4) เป็นขั้นเริ่มต้นของการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำไปสู่โครงการครูแห่งชาติต่อไป

แนวทางดำเนินงานโครงการครูต้นแบบ มีรายละเอียดดังนี้ 1) จัดทำเอกสารคู่มือ ไปสเตอร์โครงการครูต้นแบบ 2) ประชาสัมพันธ์เชิญชวนผ่านสื่อมวลชนผ่านหน่วยงานของครูแกนนำ ครูเครือข่ายและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อให้ครูแกนนำ ครูเครือข่ายของครูต้นแบบ ที่สนใจเข้ารับการคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ ส่งแบบกรอกประวัติและผลงาน ตามที่ระบุไว้ในเอกสารคู่มือ พร้อมใบรับรองของผู้บริหารโรงเรียนของตน และใบรับรองการเป็นครูแกนนำและครูเครือข่าย ไปยังหน่วยงานเครือข่ายโครงการครูต้นแบบที่รับผิดชอบพื้นที่ในจังหวัด ตามที่ได้ระบุไว้ในเอกสารคู่มือ 3) คณะกรรมการฯ ประเมินและตรวจสอบผลงาน 4) ประกาศผล ยกย่อง ให้รางวัล 5) ให้ผู้ที่ได้รับการยกย่องเป็นครูต้นแบบ ดำเนินภารกิจตามโครงการที่กำหนดในเงื่อนไขสัญญา โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน และ 6) ติดตามและประเมินผลการดำเนินงานของครูต้นแบบให้เป็นไปตามเงื่อนไขผูกพัน

คุณสมบัติผู้ที่จะสมัครเป็นครูต้นแบบ มีดังนี้ 1) เป็นผู้ที่มีสัญชาติไทย 2) เป็นครูผู้สอนระดับอนุบาล ประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้น และ/หรือ มัธยมศึกษาตอนปลาย ไม่จำกัดสาขาวิชาที่สอน 3) เป็นครูแกนนำ หรือครูเครือข่ายของครูต้นแบบ (ในปีก่อนๆ ที่ผ่านมาแล้ว) 4) มีผลงานดีเด่นด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 อย่างชัดเจน และเอื้อต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ 5) มีความรู้และประสบการณ์เป็นที่ยอมรับของผู้บริหารโรงเรียนและเพื่อนครู และ 6) มีความประพฤติดี มีบุคลิกภาพดี มีจิตวิญญาณความเป็นครู

ขั้นตอนการคัดเลือกครูต้นแบบ มีขั้นตอนดังนี้ 1) พิจารณาคัดเลือกรอบแรกจากเอกสารผลงานที่ครูส่งเข้ามา 2) พิจารณาคัดเลือกรอบที่สอง จากผลงานและข้อมูลภาคสนามของครูที่ผ่านการคัดเลือกในรอบแรก โดยสังเกตการจัดกระบวนการเรียนรู้จริงๆ ในสถานศึกษา ศึกษาผลงานครูเพิ่มเติมและจากการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้อง 3) คณะกรรมการในพื้นที่ที่รับผิดชอบนำข้อมูลภาคสนามมาพิจารณากลับกรอง จัดลำดับครูที่ผ่านการคัดเลือก และนำเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเพื่อให้คณะกรรมการกลางพิจารณา คัดเลือกครูต้นแบบในรอบสุดท้ายต่อไป

เงื่อนไขการเป็นครูต้นแบบ มีรายละเอียดดังนี้ 1) ครูต้นแบบต้องพัฒนาครูเครือข่าย ไม่น้อยกว่า 10 คน ด้านรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามรูปแบบของตน ในลักษณะกัลยาณมิตรนิเทศ เป็นระยะเวลา 4 เดือน ให้สามารถพัฒนาการจัดกระบวนการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและประเมินผลได้ชัดเจน 2) ครูต้นแบบต้องจัดทำรายงานบันทึกกัลยาณมิตรนิเทศเป็นการบันทึก การปฏิบัติงานร่วมกับครูเครือข่าย และการติดตามผลการดำเนินงานของครูเครือข่ายเสนอต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เมื่อสิ้นสุดการปฏิบัติงาน และ 3) ครูต้นแบบต้องนำเสนอเอกสารรายงาน “รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้” เป็นขั้นตอนที่ชัดเจนต่อสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ

สิ่งที่ครูต้นแบบจะได้รับการสนับสนุน ได้แก่ 1) เงินค่าใช้จ่ายในการปฏิบัติงานกัลยาณมิตรนิเทศ ตามเงื่อนไข เป็นระยะเวลา 4 เดือน เดือนละ 5,000 บาท รวมเป็นเงินทั้งสิ้น 20,000 บาท และ 2) เอกสารและข้อมูลทางการศึกษาเพื่อการพัฒนา รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่อไป

การติดตามการประเมินผลครูต้นแบบ ขณะที่ครูต้นแบบปฏิบัติงานกัลยาณมิตรนิเทศ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติจะสนับสนุนการดำเนินงานของครูต้นแบบ พร้อมทั้งติดตามประเมินผลการดำเนินงานตลอดระยะเวลา 4 เดือน

การประกาศเกียรติคุณยกย่องครูต้นแบบ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ จะจัดพิธีประกาศเกียรติคุณ พร้อมทั้งมอบเข็มเชิดชูเกียรติและเกียรติบัตรแก่ครูต้นแบบ

3) ครูแกนนำ คณะกรรมการประสานงานปฏิบัติการเรียนรู้ของกระทรวงศึกษาธิการ ได้เริ่มดำเนินการโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบปฏิบัติการเรียนรู้ตั้งแต่เดือนตุลาคม 2542 โดยแบ่งครูแกนนำออกเป็น 2 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่ม ก คือ ครูที่ได้รับการยกย่องแล้วและสามารถเป็นต้นแบบได้ หมายถึง ครูที่ยังปฏิบัติการสอนอยู่ และได้รับการยกย่องจากหน่วยงาน องค์กร สถาบัน ภาครัฐ และเอกชนต่างๆ ย้อนหลัง 5 ปี

กลุ่ม ข คือ ครูที่มีความสามารถที่สมควรพัฒนาเป็นครูต้นแบบต่อไป ครูแกนนำจะได้รับการพัฒนาให้มีความรู้ ความเข้าใจ มีวิสัยทัศน์การปฏิบัติการเรียนรู้ ตามแนวการจัดการศึกษา ในหมวด 4 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อให้เกิดคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนตามหมวด 6 ว่าด้วยการประกันคุณภาพ

การศึกษา สามารถปฏิบัติจริงจนเป็นครูต้นแบบ ถ่ายทอดวิธีการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เพื่อนครูได้

นอกจากนี้ยังได้กำหนดเป้าหมายไว้ว่า ในปี พ.ศ.2543 โรงเรียนทุกสังกัดจะมีครูแกนนำที่ได้รับการพัฒนาเป็นครูต้นแบบร้อยละ 10 ของจำนวนครูทั้งหมด (ประมาณ 55,498 คน) ในปี พ.ศ.2544 จะเพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า 277,490 คน โดยวิธีการขยายผลแก่เพื่อนครูในสัดส่วน ครูแกนนำ 1 คน ต่อเพื่อนครูไม่น้อยกว่า 5 คน และภายในปี พ.ศ.2545 จะมีครูแกนนำที่ได้รับการพัฒนาเป็นครูต้นแบบทุกสังกัด ทุกพื้นที่

การยกย่องเชิดชูเกียรติ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบและครูแกนนำ มีลักษณะการดำเนินการ เกณฑ์วิธีการคัดเลือก และผลงานตามภารกิจที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันในบางประเด็นทั้ง 3 โครงการ เป็นการยกย่องเชิดชูเกียรติระดับชาติที่มีการคัดเลือกมาจากครูทั่วประเทศ ซึ่งลักษณะการดำเนินการคัดเลือกและภารกิจผูกพันหลังการได้รับการยกย่อง มีความแตกต่างกันอยู่บ้าง เช่น

โครงการครูแห่งชาติ มีจุดเน้นในการคัดเลือกค่อนข้างเข้มงวด โดยพิจารณากลั่นกรองหลายขั้นตอนเพื่อให้ได้ครูดี ครูเก่งที่มีการจัดการเรียนการสอนดีเด่น ผู้ได้รับการคัดเลือกต้องเป็นครูที่มีผลงานและคุณความดีจึงเสนอชื่อเข้ารับการคัดเลือก มีคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานในอดีตย้อนหลังจากเอกสารที่ส่งมาคัดเลือก การออกไปเยี่ยมชมดูผลการปฏิบัติงานจริงที่สถานศึกษา การสัมภาษณ์ และพิจารณาแนวความคิดและแนวทางการดำเนินงานวิจัยและพัฒนาในอนาคต เมื่อได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูแห่งชาติแล้ว ยังต้องรับภาระในการทำการวิจัยและพัฒนา หรืองานวิจัยในห้องเรียนเพื่อให้ได้รูปแบบและแนวทางการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ รวมทั้งการสร้างและพัฒนาเครือข่ายครู โดยจัดอบรม บรรยาย นิเทศ และติดตามประเมินผล อย่างครบวงจรเพื่อที่จะนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน

โครงการครูต้นแบบ มีจุดเน้นในการคัดเลือกจากการกำหนดเกณฑ์ตัวชี้วัดในเรื่องการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญตามแนวการจัดการศึกษาในหมวด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 มีคณะกรรมการผู้เชี่ยวชาญทำการคัดเลือกตามขั้นตอน ภารกิจที่ครูต้นแบบต้องดำเนินงาน คือ การพัฒนาครูเครือข่ายในลักษณะกัลยาณมิตร นิเทศ เป็นระยะเวลา 4 เดือน และจัดทำรายงานบันทึกการปฏิบัติงานร่วมกับครูเครือข่าย การติดตามผลการดำเนินงานของครูเครือข่าย และจัดทำรายงาน รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ จากประสบการณ์การจัดกระบวนการเรียนรู้และมีการเผยแพร่และติดตามประเมินผลการดำเนินงานเป็นระยะ

โครงการครูแกนนำ มีจุดเน้นในการคัดเลือกจากครูผู้เคยได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่นจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆมาแล้ว และสามารถพัฒนาเพื่อเป็นต้นแบบ การจัดการเรียนการสอนได้ หรือ ครูที่มีความสามารถที่สมควรพัฒนาให้เป็นครูต้นแบบต่อไป ดังนั้นครูแกนนำ จึงมีภารกิจในการเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาให้เป็นครูที่มีความรู้ ความเข้าใจในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษามหวิด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อนำไปถ่ายทอดให้แก่เพื่อนครู

ภารกิจผูกพันของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ทั้ง 3 โครงการโดยรวมนั้นมี 6 ประการ ดังนี้

(1) การศึกษาวิจัยและพัฒนา เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นการปฏิรูปการเรียนรู้โดยครูแห่งชาติ มีภารกิจทำการวิจัยและพัฒนา เพื่อส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุด ที่จะทำให้เกิดนวัตกรรมทางการศึกษา คือรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้แบบใหม่ที่สร้างสรรค์ประโยชน์ต่อวงการศึกษา สำหรับครูต้นแบบ มีระยะเวลาดำเนินการน้อยกว่าครูแห่งชาติ ต้องจัดทำรายงานบันทึกการปฏิบัติงานร่วมกับครูเครือข่ายและการติดตามผลการดำเนินงานของครูเครือข่ายรวมทั้งรายงานรูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้

(2) การสร้างและพัฒนาครูเครือข่าย เป็นการสร้างเครือข่ายครูที่มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามแนวการจัดการศึกษาในมหวิด 4 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ซึ่งเครือข่ายครูที่เพิ่มจำนวนมากขึ้นนับเท่าทวีคูณและกระจายออกไปเป็นวงกว้างไปทั่วประเทศนั้น เป็นการขับเคลื่อนการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรม

(3) การอบรม เป็นการจัดอบรมครูเครือข่ายเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามรูปแบบที่ตนดำเนินการและศึกษามาแล้วว่าได้ผลดี โดยกำหนดระยะเวลาตามความเหมาะสมในภารกิจที่เป็นเงื่อนไขผูกพัน

(4) การนิเทศ เป็นการทำนิเทศการจัดกระบวนการเรียนรู้ของครูเครือข่ายเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำ ชี้แนะ แก้ปัญหาและช่วยเหลือตามความต้องการของครูเครือข่าย

(5) การเผยแพร่ เป็นการเผยแพร่ผลงานของครูที่ได้รับการยกย่องให้ครูทั่วไปและสาธารณชนทราบ อาจเผยแพร่ในรูปแบบต่างๆ เช่น เอกสาร แผ่นพับ วิดีทัศน์ เผยแพร่ผ่านสื่อมวลชน เช่น รายการโทรทัศน์ วิทยุ ลงบทความทางหนังสือพิมพ์ และเผยแพร่ผ่านเว็บไซต์ในระบบอินเทอร์เน็ต เป็นต้น เพื่อให้ผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมและเป็นแบบอย่างของกระบวนการเรียนรู้ใหม่ที่ครูทั่วไปสามารถนำไปประยุกต์ใช้ประโยชน์ต่อการจัดการเรียนการสอน

(6) การประเมินผล การติดตามประเมินผลเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดในการดำเนินงาน ดังนั้น การดำเนินงานของครูที่ได้รับการยกย่องจำเป็นต้องมีการติดตามประเมินผลอยู่ตลอดเวลา

ทั้งประเมินตนเอง ประเมินการเรียนรู้ของผู้เรียน และประเมินครูเครือข่าย เพื่อนำข้อบกพร่องไปแก้ไขปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ผลงานของครูแห่งชาติและครูต้นแบบที่เป็นผลงานทางวิชาการ อาทิ งานวิจัย งานวิจัยและพัฒนา รายงานรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้ จะได้รับการพิจารณาลั่นกรอง และตรวจสอบจากผู้ทรงคุณวุฒิในทุกขั้นตอน เพื่อเป็นผลงานที่สมบูรณ์และถูกต้องซึ่งจะเกิดประโยชน์ต่อการนำไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาการจัดการเรียนการสอนต่อไป จากภารกิจผูกพันของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติทั้ง 3 โครงการ แสดงให้เห็นว่า ครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติดังกล่าว มีผลการปฏิบัติงานที่เด่นชัดในการส่งเสริมการปฏิรูปการเรียนรู้ ลักษณะการดำเนินงาน และผลงานของผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้สามารถสรุปได้ดังนี้

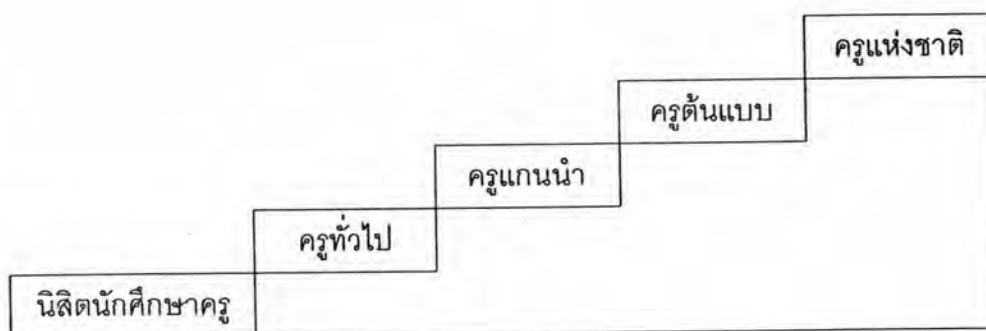
ตารางที่ 2.1 ลักษณะการดำเนินงานและผลงานของ “ผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้”

ครูแห่งชาติ	ครูต้นแบบ	ครูแกนนำ
1.เป็นครูดี ครูเก่ง มีผลงานที่ผ่านมาแล้วในอดีตโดดเด่น มีการจัดการเรียนการสอน ตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ มีการครองตนที่ดี มีการประสานงานกับชุมชน และได้รับการเสนอชื่อให้เข้ารับการคัดเลือก	1.เป็นครูที่มีการจัดการเรียนการสอนตามแนวการปฏิรูปการเรียนรู้ และปัจจุบันคัดเลือกมาจากครูแกนนำเครือข่ายของครูต้นแบบ	1.เป็นครูที่ได้รับรางวัลจากองค์กรต่างๆมาแล้วหรือครูที่มีความสามารถที่สมควรพัฒนาให้เป็นครูต้นแบบได้
2.จัดทำโครงการวิจัยและพัฒนาเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน	2.จัดทำรายงานบันทึก ภัลยาณมิตรนิเทศ และรายงานรูปแบบการจัดการกระบวนการเรียนรู้	2.การเข้ารับการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาเป็นครูต้นแบบการปฏิรูปการเรียนรู้
3.สร้างครูเครือข่าย 1: 50	3.สร้างครูเครือข่าย 1: 10	3.สร้างครูเครือข่าย 1: 5

จากผลงานทางวิชาการของ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ และครูแกนนำ ทำให้เห็นคุณประโยชน์อันมหาศาลของการยกย่องเชิดชูเกียรติครูต่อการปฏิรูปการเรียนรู้ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพที่จะส่งผลต่อการพัฒนาการศึกษาทั้งการพัฒนาตนเองของครู พัฒนาระบบการ

จัดการเรียนรู้และพัฒนาผู้เรียน ซึ่งสามารถนำไปเชื่อมโยงกับความเจริญก้าวหน้าในวิชาชีพครู อย่างหลากหลาย ทั้งการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานของครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง การมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู และการส่งเสริมให้ครูที่ได้รับการยกย่องมีโอกาสได้เลื่อนระดับ เลื่อนเงินเดือน เลื่อนตำแหน่งที่เหมาะสม กับคุณภาพและมาตรฐานของครู ที่สามารถนำไปสู่การ ปฏิรูปวิชาชีพครูทั้งระบบและครบวงจร

เพื่อให้มีแนวทางที่ชัดเจนในการเชื่อมโยงการยกย่องเชิดชูเกียรติครู ไปสู่เส้นทาง ความก้าวหน้าของวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบ มีระดับ มีขั้นตอน และแสดงให้เห็นภาพที่ชัดเจนขึ้น ของการก้าวสู่บันไดแห่งวิชาชีพครู อาจจัดระดับขั้นตอนของบันไดแห่งวิชาชีพครู ได้คือ การเข้าเป็น นิสิตนักศึกษาครู จะมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นครูโดยอาชีพ ครูโดยอาชีพทั่วไปเมื่อสร้างผลงาน จนได้รับการยกย่อง โดยองค์กรต่างๆ ก็จะได้รับยกย่องให้เป็น ครูแกนนำที่สามารถเข้ารับ การคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ และเมื่อครูต้นแบบสั่งสมผลงานทางวิชาการมากขึ้นจนได้รับ การยอมรับจากชุมชนและบุคคลใกล้ชิดสามารถเสนอชื่อเข้ารับการคัดเลือกเป็น ครูแห่งชาติ ซึ่งถือเป็นก้าวสูงสุดของวิชาชีพครู ดังภาพต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

แผนภาพที่ 2.3 บันไดแห่งวิชาชีพครู

บันไดแห่งวิชาชีพครูซึ่งเป็นเส้นทางความก้าวหน้าของวิชาชีพครูในอนาคต มีลำดับ 5 ขั้นตอนประกอบด้วย

ขั้นที่ 1 นิสิตนักศึกษาครู

การเข้าสู่วิชาชีพครูในอนาคตจะมีการปรับปรุงระบบให้มีคุณภาพและมาตรฐานมากขึ้น นิสิตนักศึกษาที่เข้ามาเรียนครูในสถาบันวิชาชีพครูจะได้รับการคัดเลือกมาจากคนดี คนเก่ง มีจิตวิญญาณของความเป็นครู และมีความต้องการที่จะเรียนวิชาชีพครูอย่างแท้จริงเพื่อออกไป ประกอบวิชาชีพครู หลักสูตรของนิสิตนักศึกษาครูรุ่นใหม่จะเป็นการส่งเสริมในเรื่องการจัด กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามแนวการจัดการศึกษา หมวด 4 ของพระราชบัญญัติ

การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เพื่อให้บัณฑิตนักศึกษาใหม่ได้เรียนรู้และฝึกปฏิบัตินำไปใช้ในการประกอบวิชาชีพครูต่อไป

ขั้นที่ 2 ครูทั่วไป

ผู้ที่จะเป็นครูในอนาคตจะมาจากนิสิตนักศึกษาที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันวิชาชีพครู ซึ่งเป็นผู้ที่เรียนรู้ มีประสบการณ์การฝึกหัดครู และมีความตั้งใจที่จะประกอบอาชีพครูด้วยความรักในวิชาชีพ และได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครูแล้วเท่านั้น ไม่ใช่ใครก็ได้จะสามารถเข้ามาเป็นครูเช่นปัจจุบัน

ขั้นที่ 3 ครูแกนนำ

ครูทั่วไปที่มีความพร้อมจะเป็นครูแกนนำและเป็นผู้ได้รับรางวัลดีเด่นจากหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ในด้านใดด้านหนึ่งหรือหลายด้าน และ/หรือมีความตั้งใจที่จะเป็นครูแกนนำเพื่อเข้ารับการอบรมการปฏิรูปการเรียนรู้ และคาดว่าจะปฏิบัติตามภารกิจของครูแกนนำได้ จะสามารถสมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นครูแกนนำ

ขั้นที่ 4 ครูต้นแบบ

ครูแกนนำที่ได้ปฏิบัติตามภารกิจตามเงื่อนไขของครูแกนนำครบถ้วน และได้รับการรับรองแล้ว มีความประสงค์จะเป็นครูต้นแบบ และคาดว่าจะปฏิบัติตามภารกิจของครูต้นแบบได้จะสามารถสมัครเข้ารับการคัดเลือกเป็นครูต้นแบบ

ขั้นที่ 5 ครูแห่งชาติ

ครูต้นแบบที่ได้ปฏิบัติตามภารกิจตามเงื่อนไขของครูต้นแบบครบถ้วน และได้รับการรับรองแล้ว ได้สร้างสมประสบการณ์และผลงานทางวิชาการมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการวิจัยและพัฒนาหรืองานวิจัยในชั้นเรียน และมีผลงานดีเด่นเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคมในความเป็นคนดี คนเก่ง ได้รับความเชื่อถือ การยอมรับจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน หรือได้รับความเคารพศรัทธาจากพ่อแม่ผู้ปกครองและชุมชนนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบโครงการ ครูแห่งชาติ จะเปิดโอกาสให้บุคคลหรือองค์กรเสนอชื่อครูต้นแบบที่มีคุณลักษณะดังกล่าว เข้ารับการคัดเลือกเป็นครูแห่งชาติ เพื่อทำภารกิจของครูแห่งชาติต่อไป ครูแห่งชาติอาจเป็นบันไดขั้นสูงสุดของวิชาชีพครู

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เสนอบันไดแห่งวิชาชีพครู ที่ใช้ยุทธศาสตร์การยกย่องเชิดชูเกียรติครูเป็นแกนกลางตามแผนภาพนี้ จะสามารถนำไปเชื่อมโยงให้เกิดการปฏิรูปวิชาชีพครูอย่างเป็นระบบและครบวงจรตามสาระในหมวด 7 เนื่องจากการยกย่องเชิดชูเกียรติครูช่วยเสริมสร้างคุณภาพและมาตรฐาน ในวิชาชีพครูที่เอื้อต่อการดำเนินงานของหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดทำใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู การประเมินผลงานครูเพื่อแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่สูงขึ้น การปรับระดับเงินเดือน รวมทั้งการปรับระบบการผลิตและพัฒนาครู

ดังนั้นบัณฑิตแห่งวิชาชีพครูที่เสนอจึงเป็นความหวังในการปฏิรูปวิชาชีพครูให้เป็นวิชาชีพชั้นสูง (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 และ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

นอกจากนั้น บัณฑิตแห่งวิชาชีพครู ยังจะช่วยการผลักดันการขยายฐานการปฏิรูปการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นอย่างเป็นรูปธรรมทั่วประเทศ อันจะนำไปสู่การสร้างและพัฒนาเยาวชนไทยให้มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ สามารถสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าในด้านต่างๆ และรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงในประเทศต่อไปในอนาคต

2.3.2 การยกย่องจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา หน่วยงานในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ มีฐานะเป็นนิติบุคคล ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติครู พ.ศ.2488 นอกจากจะมีหน้าที่ปรึกษาให้ความเห็นแก่กระทรวงศึกษาธิการในเรื่องนโยบายการศึกษา หลักสูตร แบบเรียน และอื่นๆแล้วยังมีหน้าที่ควบคุมวินัยของครู และพิจารณาลงโทษครูผู้ประพฤติผิด รักษาผลประโยชน์ของครู และส่งเสริมให้ฐานะของครูมั่นคงทั้งด้านความรู้ ความประพฤติ และความเป็นอยู่ของครู การยกย่องและให้รางวัลครูของคุรุสภา สามารถสรุปได้ ดังนี้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

1) รางวัลคุรุสภา คุรุสภาจัดให้มีการคัดเลือกครูผู้ปฏิบัติงานที่มีผลงานดีเด่น สร้างคุณประโยชน์ในทางการศึกษาให้แก่ประเทศชาติ เพื่อยกย่องเชิดชูเกียรติ และรับรางวัลคุรุสภา ในแต่ละปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 เป็นต้นมา ผู้มีสิทธิ์ได้รับรางวัลต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในสถานศึกษา โดยปฏิบัติงานมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี ปฏิบัติตนตามระเบียบจรรยาบรรณครู และเกณฑ์มาตรฐานวิชาชีพครู มีบุคลิกภาพและมนุษยสัมพันธ์ที่ดี ให้ความร่วมมือในการพัฒนาชุมชน รางวัลจะแบ่งเป็นรางวัลสำหรับครู 5 รางวัล ผู้บริหารสถานศึกษา 2 รางวัล ผู้บริหารการศึกษา 1 รางวัล และบุคลากรทางการศึกษาอื่น (ศึกษานิเทศก์) 1 รางวัล เกณฑ์การพิจารณาผู้ที่จะได้รับรางวัลคุรุสภาประเภทผู้สอน คือ ต้องมีผลงานซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผลดีเยี่ยม สำหรับผู้ที่ได้รับรางวัลคุรุสภาประเภทผู้บริหาร ต้องมีประวัติการทำงานและมีผลงาน ดีเยี่ยมมาตลอด มีความสามารถในการบริหารงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ และมีนวัตกรรมในการบริหารสถานศึกษาและมีความเสียสละสูง ผู้ที่ได้รับรางวัลคุรุสภาจะได้รับโล่ประกาศเกียรติคุณ เกียรติบัตร เข็มที่ระลึก และเงินสดรางวัลละ 100,000 บาท

และการมอบรางวัลจะจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ในงานวันครู ที่ 16 มกราคม ของทุกปี ทั้งนี้เพื่อเป็นการยกย่อง ผลิตเกียรติ เสริมสร้างขวัญและกำลังใจ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้ประกอบวิชาชีพทางการศึกษาได้พัฒนาตนเอง พัฒนางานให้ได้ตามมาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณวิชาชีพ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

2) รางวัลครูภาษาไทยดีเด่น ด้วยตระหนักถึงความสำคัญของภาษาไทยในปี พ.ศ.2528 คุรุสภาได้ทำการสรรหาครูภาษาไทยดีเด่น ที่สมควรได้รับการยกย่องสรรเสริญให้เป็นที่ประจักษ์ โดยที่ผู้จะได้รับการคัดเลือกต้องเป็นครูภาษาไทยมาไม่น้อยกว่า 5 ปี เป็นผู้ที่มีความประพฤติดีตามจรรยาบรรณครู และปฏิบัติงานตามเกณฑ์ มาตรฐานวิชาชีพครู มีความสามารถในการพัฒนาการเรียนการสอนภาษาไทยอย่างมีประสิทธิภาพ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ แสวงหาความรู้และพัฒนาสื่อการเรียนการสอนที่เป็นประโยชน์ การคัดเลือกในส่วนภูมิภาคนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะคัดเลือกครูภาษาไทยในแต่ละระดับ แล้วเสนอให้คณะกรรมการคุรุสภาอำเภอเพื่อเสนอต่อไปยังคณะกรรมการคุรุสภาจังหวัด และเสนอต่อสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ในส่วนกลางจะเสนอไปยังคุรุสภากรุงเทพมหานครในสังกัดต่างๆ เพื่อพิจารณาคัดเลือกแล้วจึงเสนอไปยังคณะทำงานคัดเลือกครูภาษาไทยดีเด่น สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกจะได้รับเข็มจารึกอักษรพระนามาภิไธย สธ. ของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และโล่ประกาศเกียรติคุณ ในวันที่ 14 พฤศจิกายน ของทุกปี เพื่อเชิดชูเกียรติครูผู้สอนภาษาไทยและเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูทั่วไป (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

3) เข็มคุรุสดุดี คุรุสภาได้มีการสรรหาครูผู้มีจรรยาบรรณดีดีเด่นเพื่อรับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติที่เรียกว่า "เข็มคุรุสดุดี" ซึ่งได้เริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2535 ครูที่จะได้รับเข็มสดุดีต้องเป็นผู้มีจรรยาบรรณดี ปฏิบัติหน้าที่มาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี เป็นสมาชิกคุรุสภาไม่เคยค้างชำระค่าบำรุง ไม่เคยได้รับเข็มดังกล่าวมาก่อน และต้องผ่านการประเมินตามหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกโดยพิจารณาจากการประพฤติตน บุคลิกภาพ การปฏิบัติหน้าที่ของครู รวมทั้งการช่วยเหลือชุมชน การพิจารณาคัดเลือกนั้น ในส่วนภูมิภาคมีคณะกรรมการคุรุสภาอำเภอพิจารณาคัดเลือกก่อน โดยการคัดเลือกจากสถานศึกษาทุกสังกัดในอำเภอสังกัดละ 1 คน แล้วนำเสนอให้คณะกรรมการคุรุสภาจังหวัดพิจารณาคัดเลือก จากนั้นจึงเสนอไปยังสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ในส่วนกลางคณะกรรมการคุรุสภากรุงเทพมหานครในกรมต่างๆ แต่ละสังกัดจะพิจารณาคัดเลือกเสนอไปยังสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา เพื่อให้คณะกรรมการว่าด้วยจรรยาบรรณและวินัยของสมาชิกคุรุสภาพิจารณาให้ความเห็นชอบ แล้วเสนอให้คณะกรรมการ

อำนาจการครูสภาพิจารณาเป็นขั้นสุดท้ายผู้ประกอบการวิชาชีพทางการศึกษาที่ปฏิบัติตนตามจรรยาบรรณของวิชาชีพ จนสามารถเป็นแบบอย่างและเป็นที่เคารพยกย่องอย่างสูงของศิษย์และบุคคลทั่วไปสมกับเป็นปูชนียบุคคลมีความเสียสละและอุทิศตน เพื่อประโยชน์แก่วิชาชีพตลอดระยะเวลาปฏิบัติงานจะได้รับ “เข็มครูสดุดี” ในวันที่ 5 ตุลาคม ของทุกปี (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

4) รางวัลครูภาษาอังกฤษดีเด่น โดยที่ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล และเป็นสื่อกลางในการศึกษาหาความรู้ได้หลากหลายสาขาวิชา และครูผู้สอนภาษาอังกฤษเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานภาษาอังกฤษให้แก่เยาวชน ครูสภาจึงมีนโยบายยกย่องเชิดชูเกียรติผู้ประกอบวิชาชีพครูวิชาภาษาอังกฤษ เพื่อเชิดชูเกียรติครูผู้สอนภาษาอังกฤษซึ่งปฏิบัติตนดี และมีผลงานการสอนยอดเยี่ยมให้ปรากฏเป็นที่ประจักษ์ต่อสังคม ผู้ได้รับการคัดเลือกเป็นครูผู้สอนภาษาอังกฤษดีเด่นจะได้รับรางวัล ทั้ง 3 ประเภท ได้แก่ เข็มเชิดชูเกียรติ โล่เกียรติคุณและเงินรางวัล คุณสมบัติเฉพาะของผู้ที่จะได้รับการคัดเลือก คือจะต้องมีความรู้ ความสามารถและทักษะการใช้ภาษาอังกฤษอย่างดี มีเจตคติที่ดีต่อการสอนภาษาอังกฤษ เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน มีความคิดสร้างสรรค์ เตรียมการสอนอย่างเป็นระบบ นำนวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้เป็นสื่อการเรียนการสอน สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่น่าสนใจ จูงใจให้นักเรียนเห็นความสำคัญของการเรียนวิชาภาษาอังกฤษ มีวิธีการวัดและประเมินผลที่เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร และจะต้องมีผลงานที่เกิดจากการศึกษา ค้นคว้า วิจัย อันเป็นประโยชน์แก่การจัดการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ เช่น งานผลิตสื่อการสอน งานรวบรวมเอกสารเรียบเรียงเป็นเอกสารตำรา แบบเรียน หรือเขียนบรรยายความรู้ภาษาอังกฤษเผยแพร่ทางสื่อมวลชนทุกประเภทเป็นที่ประจักษ์สามารถกล่าวอ้างและถือเป็นแบบอย่างได้ (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

5) เครื่องหมายเชิดชูเกียรติและประกาศนียบัตรครูอาวุโส ด้วยมูลนิธิช่วยครูอาวุโส ในพระบรมราชูปถัมภ์ กำหนดให้สมาชิกคุรุสภาที่มีคุณสมบัติครบถ้วนตามระเบียบของมูลนิธิ มีสิทธิ์ยื่นคำขอรับเครื่องหมายเชิดชูเกียรติและประกาศนียบัตรครูอาวุโสได้ โดยมีคุณสมบัติคือ จะต้องเป็นสมาชิกคุรุสภา ซึ่งมีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป เคยเป็นครูที่ทำการสอนในสถานศึกษามาแล้วไม่น้อยกว่า 30 ปี เป็นผู้ที่มีประวัติชีวิตการงานดีตลอดมา มีความประพฤติเป็นแบบอย่างที่ดีตามจารีตของครู (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2549)

2.3.3 การยกย่องจากสมาคมครูวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย

สมาคมครูวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย ได้จัด "โครงการประกวดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม" ขึ้นเพื่อส่งเสริมให้ครู อาจารย์พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนสิ่งแวดล้อมให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นจะทำให้เยาวชนตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อม ช่วยกันป้องกันและแก้ไขในระดับที่สามารถทำได้ โดยได้เริ่มจัดโครงการประกวดกิจกรรมดังกล่าวเป็นครั้งแรก ในปี พ.ศ.2539 ด้วยความร่วมมือจากฝ่ายกิจกรรมพิเศษของกลุ่มชินวัตร

กิจกรรมวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมที่ส่งเข้าประกวดจะต้องเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อมในระดับประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษา ซึ่งใช้เวลาไม่น้อยกว่า 8 คาบ เป็นกิจกรรมที่ครู 1-3 คน ร่วมกันคิดและพัฒนาขึ้นโดยมุ่งเน้นด้านสิ่งแวดล้อมที่ให้นักเรียนลงมือปฏิบัติโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์ มีครูเป็นผู้ช่วยเหลือแนะนำกิจกรรมและเป็นกิจกรรมที่ไม่ซ้ำกับกิจกรรมที่มีอยู่แล้วในหลักสูตร เช่น มีความแตกต่างในแง่ของการนำเสนอการใช้อุปกรณ์ สื่อ และเป็นกิจกรรมที่ไม่เคยผ่านการประกวดมาก่อน

คณะกรรมการตัดสินได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณา คือ ให้มีความแปลกใหม่ของกิจกรรม มีความคิดสร้างสรรค์ มีคุณค่าเชิงความรู้และกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่นักเรียนจะได้รับการพัฒนาจากการทำกิจกรรม มีการปฏิบัติจริงและมีการขยายผลปฏิบัติได้อย่างกว้างขวาง แม้ว่าจะไม่ได้รับเงินสนับสนุนรวมทั้งพิจารณาคุณค่าความตระหนักและจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมพิทักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่น

โครงการที่ผ่านการคัดเลือกรอบแรก โดยพิจารณาจากเค้าโครงที่ส่งเข้าประกวด จะได้รับทุนสนับสนุนให้ไปดำเนินการต่อโครงการละ 15,000 บาท เมื่อทำโครงการเสร็จแล้วคณะกรรมการจะพิจารณาตัดสินอีกครั้ง โดยโครงการชนะเลิศจะได้รับเงินรางวัล 30,000 บาท และได้รับทุนไปดูงานต่างประเทศ 70,000 บาท นอกจากนี้ยังมีรางวัลรองชนะเลิศอันดับ 1 และอันดับ 2 ซึ่งจะได้รับเงินรางวัล 20,000 บาท และ 10,000 บาท ตามลำดับ รวมทั้งทุนไปดูงานต่างประเทศด้วย

2.3.4 การยกย่องจากสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์

สมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้จัดทำโครงการคัดเลือกครูสอนวิทยาศาสตร์ เพื่อเป็นการยกย่องและให้กำลังใจแก่ครูวิทยาศาสตร์ผู้ที่มีความสามารถในการสอนนักเรียนและนักศึกษาเป็น "ครูวิทยาศาสตร์ดีเด่น" ประจำปี โดยเริ่มมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2525 การดำเนินการสรรหาครูวิทยาศาสตร์ดีเด่น จะสรรหารวม 3 ระดับ คือ ระดับ

ประถมศึกษา โดยกำหนดคุณสมบัติไว้ดังนี้ คือ เป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นระยะเวลาไม่น้อยกว่า 5 ปี มีผลงานที่แสดงให้เห็นถึงการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์หรือมีความสามารถในด้านการสอนวิทยาศาสตร์เป็นที่ยอมรับในสถานศึกษาและเป็นผู้มีคุณธรรมของความเป็นครู เป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่น ทั้งนี้ต้องเป็นบุคคลที่ไม่เคยได้รับรางวัลครูวิทยาศาสตร์ดีเด่นของคุรุสภา หรือสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทยในพระบรมราชูปถัมภ์ มาก่อน

การพิจารณาคัดเลือกครูวิทยาศาสตร์ดีเด่นจะมีคณะกรรมการคัดเลือกซึ่งแต่งตั้งโดยสมาคมวิทยาศาสตร์แห่งประเทศไทย โดยจะพิจารณาจากผลการเรียนการสอนของครูโดยจะดูที่ผลงานของเด็กนักเรียน พิจารณาจากการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเสียสละการมีส่วนร่วมกับผู้ร่วมงานและผู้บริหาร ซึ่งเป็นที่ยอมรับถึงความสามารถในการทำงานในสถานศึกษา นั้นๆ ด้วย ผู้ที่ได้รับคัดเลือกครูวิทยาศาสตร์ดีเด่น จะได้รับรางวัล 50,000 บาท พร้อมประกาศเกียรติคุณและโล่ที่ระลึก โดยจะได้รับรางวัล ในวันวิทยาศาสตร์แห่งชาติ ซึ่งตรงกับวันที่ 18 สิงหาคม ของทุกปี

2.3.5 การยกย่องจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ได้จัดให้มี "โครงการกิตติเมธี" ขึ้นในปี พ.ศ.2528 เพื่อสนับสนุนทรัพยากรบุคคลที่มีความรู้และประสบการณ์ในสาขาวิทยาการต่างๆ ในการร่วมดำเนินโครงการหรือกิจกรรมทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยและในปี พ.ศ.2530 มสธ. ได้จัดตั้ง "กองทุนกิตติเมธี" เพื่อสนับสนุนการดำเนินการโครงการกิตติเมธี กิตติเมธีของมหาวิทยาลัยแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) กิตติเมธีประจำสาขาวิชา ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มหาวิทยาลัยเลือกสรร และได้รับเชิญให้เข้าร่วมโครงการหรือกิจกรรมทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยตามรายละเอียดที่ได้มีการตกลงกัน
- 2) กิตติเมธีกิตติมศักดิ์ ได้แก่ กิตติเมธีประจำสาขาวิชาที่ได้ทำคุณประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยพิจารณาเห็นควรแต่งตั้งให้เป็นกิตติเมธีกิตติมศักดิ์

บุคคลที่จะเชิญมาร่วมดำเนินโครงการกิตติเมธีต้องเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้รับการยอมรับว่ามีความเป็นเลิศทางวิชาการหรือมีประสบการณ์ในสาขาวิทยาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสอนของมหาวิทยาลัยโดยเป็นผู้ที่ปลอดจากภาระงานประจำทั้งภาครัฐและเอกชน และมีความสามารถในสร้างสรรค์ทางวิชาการ ซึ่งจะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกิตติเมธีประจำมหาวิทยาลัยในสาขาวิชาการต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยมีวาระการดำรงตำแหน่ง 2 ปีแต่อาจได้รับการแต่งตั้งใหม่ได้

กิตติเมธีมีหน้าที่ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมทางวิชาการตามที่ตกลงไว้กับมหาวิทยาลัย โดยจะได้รับการพิจารณาให้ค่าตอบแทน 16,000 บาท/เดือน และจัดสรรเงินอุดหนุนให้ตามความเหมาะสมจากกองทุน กิตติเมธี รวมทั้งได้รับการยกย่องโดยได้รับใบกิตติบัตรในวันรับพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัย

2.3.6 การยกย่องจากมูลนิธิสมาน – คุณหญิงเบญจา แสงมลิ

มูลนิธิสมาน-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ.2532 โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญเพื่อส่งเสริมการศึกษา การศาสนา และการสาธารณสุข เพื่อให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว มูลนิธิฯ จึงได้ร่วมมือกับกระทรวงศึกษาธิการในการจัดกิจกรรมทางวิชาการต่างๆ มาตลอดจนถึงปัจจุบัน มูลนิธิได้สรรหาบุคคลผู้มีผลงานดีเด่นนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2532 เป็นต้นมา ปัจจุบันมูลนิธิฯ ได้สรรหาบุคคลที่มีผลงานดีเด่นรวม 6 สาขา คือ นักบริหารการศึกษา ครูภาษาไทย ครูสังคมศึกษา การศึกษานอกระบบ การศึกษาก่อนประถมศึกษาและพระสงฆ์ การดำเนินการคัดเลือก จะมีคณะกรรมการเพื่อสรรหาในแต่ละสาขา พิจารณาคัดเลือกบุคคลผู้สมควรได้รับการยกย่องและรับรางวัลเชิดชูเกียรติของมูลนิธิฯ ให้เป็นผู้มีผลงานดีเด่นทั้ง 6 สาขา

เกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกนั้น คณะกรรมการจะพิจารณาจากข้อมูลประวัติและผลงาน โดยผู้ที่ได้รับการคัดเลือกนั้น ต้องมีผลงานดีเด่นเป็นที่ยอมรับจากสังคมหรือชุมชน มีความเสียสละ ผู้ที่ได้รับการคัดเลือกให้เป็นบุคคลผู้มีผลงานดีเด่น ทั้ง 6 สาขา ของมูลนิธิสมาน-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ จะได้รับเงินรางวัล 5,000 บาท และมูลนิธิขอพระราชทานพระราชนุญาตให้เข้ารับพระราชทานรางวัลเชิดชูเกียรติจากสมเด็จพระรัตนราชสุตาฯ สยามบรมราชกุมารี

2.3.7 การยกย่องจากมูลนิธิเทโรเพื่อการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ประเทศไทย

มูลนิธิเทโรได้จัดตั้งขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2537 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อร่วมส่งเสริมความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีในประเทศไทย มูลนิธิได้จัดรางวัลเรียกว่า "รางวัลการศึกษาวิทยาศาสตร์" ให้กับครู อาจารย์ผู้รับผิดชอบการศึกษาวิชาวิทยาศาสตร์ของโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และตอนปลายที่มีผลงานดีเด่นในการสร้างสรรค์และริเริ่มทางการศึกษาวิทยาศาสตร์เพื่อนำไปพัฒนา และเพิ่มพูนความสนใจของนักเรียนต่อวิชาวิทยาศาสตร์ คณะกรรมการจะพิจารณาผลงานการศึกษาที่จะได้รับรางวัล ได้แก่ งานวิจัยหรือคิดค้นสิ่งประดิษฐ์ในสาขาฟิสิกส์ เคมีหรือวิทยาศาสตร์สาขาอื่น และเป็นงานที่มีความคิดริเริ่มในการสร้างสื่อการสอนวิทยาศาสตร์ การทดลองอื่นๆ ทางวิทยาศาสตร์

ผู้มีสิทธิ์สมัครจะต้องเป็นครู อาจารย์ของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและตอนปลายสายสามัญของโรงเรียนรัฐบาลหรือเอกชน และโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเปิดสอนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นที่สอนประจำการในสายวิชาวิทยาศาสตร์ มาเป็นเวลาไม่น้อยกว่า 1 ปี ทั้งนี้ผลงานที่นำมาเสนอจะต้องเป็นผลงานที่ไม่เคยได้รับรางวัลระดับชาติและเป็นผลงานที่ได้ทำมาแล้วไม่เกิน 3 ปี

รางวัลจะแบ่งเป็นระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น รางวัลที่ 1 ได้เงินรางวัล 80,000 บาท รางวัลที่ 2 ได้ 60,000 บาทและ รางวัลที่ 3 ได้ 40,000 บาท ส่วนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย รางวัลที่ 1 ได้เงินรางวัล 100,000 บาท รางวัลที่ 2 ได้ 80,000 บาท และรางวัลที่ 3 ได้ 60,000 บาท

กล่าวโดยสรุปได้ว่า การยกย่องเชิดชูเกียรติครูเก่งครูดี ที่มีความสามารถและผลงานดีเด่นในประเทศไทย ในอดีตที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเน้นที่การยกย่องให้รางวัลเพื่อเป็นกำลังใจ สำหรับครูที่มีผลงานและความดีที่สร้างสมมาในอดีต เมื่อได้รับรางวัลแล้ว ผู้ได้รับรางวัลจะไม่มีเงื่อนไขผูกพันที่จะต้องปฏิบัติภารกิจใดๆ เช่น รางวัลคุรุสภา รางวัลครูภาษาไทยดีเด่น เข็มคุรุสดุดีของคุรุสภา รางวัลเชิดชูเกียรติของมูลนิธิสยาม-คุณหญิงเบญจา แสงมลิ เป็นต้น ปัจจุบันรูปแบบการยกย่องให้รางวัลมีแนวโน้มที่เปลี่ยนไปกล่าวคือมีการยกย่องเชิดชูเกียรติครูที่มีผลงานและความดีที่สร้างสมมาในอดีต มีความมุ่งมั่น ทุ่เมทและเสียสละเพื่อการส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน หรือการเรียนการสอนที่ผู้เรียนสำคัญที่สุดตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 หมวด 4 เพื่อให้เป็นผู้นำการปฏิรูปการเรียนรู้ ซึ่งการปฏิรูปการเรียนรู้ ถือเป็นหัวใจของการปฏิรูปการศึกษา และที่สำคัญคือ ผู้ที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติจะต้องปฏิบัติภารกิจ ในการปฏิรูปการเรียนรู้ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 โดยจะได้รับการสนับสนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานด้วย เช่น ครูแห่งชาติ จะต้องดำเนินโครงการวิจัยและพัฒนาการเรียนการสอนของผู้เรียน ครูต้นแบบ และครูแกนนำ จะต้องพัฒนาครูเครือข่าย ในด้านการจัดการเรียนการสอนหรือการจัดกระบวนการเรียนรู้ เป็นต้น ผลการดำเนินงานของผู้ที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติดังกล่าวนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาครูเครือข่าย การปฏิรูปการเรียนรู้และการปฏิรูปวิชาชีพครู อันจะทำให้การปฏิรูปการศึกษาประสบความสำเร็จในที่สุด

2.4 รูปแบบการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในต่างประเทศ

การยกย่องเชิดชูเกียรติครูในต่างประเทศ ในปัจจุบัน มีการดำเนินการในหลายประเทศในทึนี้ผู้วิจัยขอนำเสนอการยกย่องให้รางวัลครูใน 5 ประเทศ ได้แก่ ประเทศฮ่องกง ประเทศอังกฤษ ประเทศออสเตรเลีย ประเทศนิวซีแลนด์และประเทศสหรัฐอเมริกา

2.4.1 การยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศฮ่องกง

กองทุนคุณภาพการศึกษา ประเทศฮ่องกง มีการมอบ "รางวัลความเป็นเลิศของครู" ปีละ 1 ครั้งเพื่อส่งเสริมยกย่องแสดงความนับถือ และความชมเชยในตัวครูผู้มีความเป็นเลิศในสาขาวิชาชีพครู กระตุ้นเตือนให้เกิดความสนใจและส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนและวิชาชีพครูเป็นการยกย่องและให้รางวัลครูที่มีผลงานดีเด่นทางการสอน เป็นจุดเริ่มต้นให้ครูได้ตรวจสอบจุดยืนของตัวเอง และหาจุดอ่อนจุดแข็งของตนในการจัดทำแผนเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษา และในการดำเนินงานกองทุน จะมีการติดตามผลการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศรวมทั้งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานของครูด้วย ดังนั้นการคัดเลือกจึงเน้นด้านวิชาชีพครู ด้านการสอน การพัฒนานักเรียน เป็นสำคัญ ผู้สมัครต้องเป็นครูที่ได้รับการเสนอชื่อและมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ 1) เป็นครูที่ทำการสอนเต็มเวลา หรือครูใหญ่ที่มีประสบการณ์การสอนต่อเนื่องกันอย่างน้อย 5 ปี 2) สอนระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา หรือสอนในโรงเรียนการศึกษาพิเศษหรือโรงเรียนภาคค่ำ 3) ประสบการณ์ในการทำงานต้องได้รับการรับรองโดยนายจ้างปัจจุบันหรือนายจ้างในอดีต 4) ต้องเป็นครูที่ไม่ได้รับรางวัลความเป็นเลิศของครูในปีที่ผ่านมา ส่วนผู้ที่ได้รับรางวัลประเภทพิเศษในปีที่ผ่านมาจะมีสิทธิ์ที่จะได้รับการเสนอชื่อได้ในปีนี้ แต่จะไม่ได้รับการพิจารณาให้รับรางวัลเดิมซ้ำ ผู้ได้รับรางวัลความเป็นเลิศของครู จะได้รับด้วยรางวัล ประกาศนียบัตร และทุนสำหรับการฝึกอบรมหรือไปดูงานด้านการศึกษาไม่เกิน 125,000 บาท และให้รางวัลเป็นเงินสดอีก 125,000 บาท นอกจากนี้ ผู้ได้รับรางวัลยังมีสิทธิ์ที่จะลาไปฝึกอบรม ศึกษาดูงานเป็นเวลา 2 สัปดาห์ โดยได้รับเงินเดือนเต็ม โรงเรียนของครูที่ได้รับรางวัลจะได้รับเกียรติบัตรด้วย ส่วนครูที่ได้รับการเสนอชื่อเข้ารับรางวัลความเป็นเลิศของครู แต่มิได้รับรางวัลจะได้รับการพิจารณาคัดเลือกผลงานดีเด่นเฉพาะด้านคือ ด้านวิชาชีพครู ด้านการสอน ด้านการสอน ด้านการพัฒนานักเรียน ด้านการพัฒนาโรงเรียน และด้านการช่วยเหลือภาคการศึกษา และชุมชน และมอบรางวัลประเภทพิเศษ ให้ด้านละ 5 คน ในแต่ละปี เป็นด้วยรางวัลประกาศนียบัตร และทุนสำหรับการฝึกอบรมหรือการไปศึกษาดูงานไม่เกิน 75,000 บาท และให้รางวัลเป็นเงินสดอีก 75,000 บาท (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

2.4.2 การยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศอังกฤษ

นายโทนี่ แบลร์ นายกรัฐมนตรีของอังกฤษ ได้ให้ความสำคัญกับอาชีพครูและต้องการเร่งยกระดับอาชีพครูให้เป็นอาชีพอันดับหนึ่งเพื่อสร้างคุณภาพการศึกษาให้เทียบเท่าระดับโลกในศตวรรษที่ 21 ครูที่มีความสามารถดีเด่นจะได้รับค่าตอบแทนที่ดีที่สุดและมีแรงจูงใจที่ดีด้วย ครูที่มีทักษะการสอนสูงถือเป็นทรัพยากรบุคคลอันมีค่าในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา จะได้รับการยกย่องให้เป็นครูทักษะสูง ได้รับตำแหน่งและระดับเงินเดือนใหม่ แต่มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติคือต้องสอนครูอื่นๆ และนักศึกษาฝึกสอน นอกจากนี้ก็มี ราชสมาคมวิทยาศาสตร์ของอังกฤษตั้งขึ้นตั้งแต่ปีค.ศ.1660 เป็นองค์กรอิสระบริหารโดยประธานและคณะกรรมการ จะเชิญผู้มีผลงานดีเด่นทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเป็นสมาชิกและมอบเหรียญ Copley Medals และ Royal Medals ปีละ 3 เหรียญ การสมัครเป็นสมาชิกจะต้องได้รับการรับรองจากสมาชิกเก่า และผ่านการพิจารณาของกรรมการสมาคมเฉพาะสาขาวิชา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

2.4.3 การยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศออสเตรเลียและประเทศนิวซีแลนด์

ทั้งสองประเทศนี้มีการให้รางวัลแก่ครู คือ "รางวัลความเป็นเลิศทางการสอนระดับชาติ" เป็นรางวัลระดับชาติรางวัลเดียวสำหรับครูในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รางวัลความเป็นเลิศทางการสอนระดับชาติ ดำเนินการโดยมูลนิธิรางวัลความเป็นเลิศทางการสอนระดับชาติ มีวัตถุประสงค์หลักในการส่งเสริมความเป็นเลิศทางการสอน ดำเนินการครั้งแรกในออสเตรเลีย ในปี ค.ศ.1996 โดยกลุ่ม ASG (The Australian Scholarships Group) ซึ่งเป็นกลุ่มที่ให้ทุนการศึกษาที่ใหญ่ที่สุดในออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รางวัลนี้มอบให้แก่ครูที่ดีเลิศและเป็นผู้นำชุมชน โดยชุมชน และโรงเรียนในท้องถิ่น จะเป็นผู้เสนอชื่อครูที่ดีที่สุดของเขา รางวัลและการยกย่องนี้จะเป็นสิ่งค้ำประกันว่ามาตรฐานความเป็นเลิศทางการสอนที่จะได้รับการส่งเสริมต่อไปในอนาคต ทั้งนี้ประชาชนให้การยอมรับรางวัลนี้และเห็นความจำเป็นในการส่งเสริมวิชาชีพครู เน้นการพัฒนาวิชาชีพครูและส่งเสริมความสำเร็จของครู ตลอดจนรักษาและพัฒนาคุณภาพการศึกษา ครูที่จะเข้ารับการคัดเลือก ต้องเป็นครูที่ได้รับการเสนอชื่อเท่านั้น ครูที่สมควรได้รับการยกย่อง ต้องเป็นครูที่สอนเต็มเวลาในระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย ในโรงเรียนออสเตรเลียหรือนิวซีแลนด์มาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี เป็นครูที่อุทิศตนต่อวิชาชีพครู และสร้างความเป็นเลิศทางวิชาชีพครู รางวัลของครูที่ได้รับการยกย่อง แบ่งเป็น 2 ประเภท คือ 1) รางวัลสำหรับครูระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น และ 2) รางวัลสำหรับครูระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

นอกจากนี้ยังแบ่งการให้รางวัลเป็น 4 ระดับ คือ 1) ระดับประกาศนียบัตร จะมอบให้ครูทุกคนที่ได้รับการเสนอชื่ออย่างถูกต้องและได้ผ่านขั้นตอนการพิจารณาให้รางวัล 2) รางวัลระดับเขต มอบให้ครูที่ได้รับการคัดเลือกโดยพิจารณาจากเอกสารและผลงานของครูที่ได้รับการเสนอชื่อทั้งหมดประเภทละ 10 คน รางวัลจะเป็นโล่เกียรติยศ และยังมีรางวัลสำหรับโรงเรียนด้วย 3) รางวัลระดับชาติ จะพิจารณามอบให้ครูที่ผ่านการพิจารณาประเภทละ 3 คน รวมเป็น 6 คนโดยให้ครูที่ได้รับรางวัลระดับเขตนำเสนอผลงานเกี่ยวกับวิธีการเรียนการสอนรางวัลเป็นถ้วยรางวัลผู้สอนดีเด่นในโรงเรียนในนิวซีแลนด์ และ 4) รางวัล 5,000 ดอลลาร์ เป็นรางวัลสำหรับการพัฒนาวิชาชีพครูรางวัลจะมอบให้ครูประถมศึกษาหรือมัธยมศึกษาตอนต้น 1 คน และครูมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 คน รางวัลเป็นเงินคนละ 5,000 ดอลลาร์ สำหรับการดำเนินการพัฒนาวิชาชีพครูตามโครงการที่นำเสนอ ในส่วนของโรงเรียนที่ครูที่ได้รับรางวัลประจำอยู่จะได้รับเงินทุนโรงเรียนละ 2,000 ดอลลาร์ เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูในโรงเรียน กระบวนการให้รางวัลเช่นนี้ช่วยชี้ให้เห็นความร่วมมือระหว่างครูและโรงเรียนเพื่อความเป็นเลิศทางการสอน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

2.4.4 การยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศสหรัฐอเมริกา

ประธานาธิบดี บิล คลินตัน ได้เรียกร้องให้มีการสรรหาและให้รางวัลครูดีเด่นและยกย่องให้ต้นแบบ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ ได้ตั้งเป้าหมายเรื่องการยกย่องครูไว้ชัดเจนว่า ในอีก 10 ปีข้างหน้านับจากปี 1997 สหรัฐอเมริกาจะสรรหาครูดีเด่นและยกย่องเป็นครูต้นแบบประมาณ 100,000 คน โดยเฉลี่ยโรงเรียนละ 1 คน จากกรณีศึกษาเรื่องวิกฤติปัญหาครูและอาชีพครูในสหรัฐอเมริกา คณะกรรมการด้านการสอนและอนาคตของสหรัฐอเมริกา ได้มีข้อเสนอแนะที่จะแก้ไขปัญหาครูหลายครูหลายข้อ ซึ่งรวมถึงการสร้างและให้ทุนสนับสนุนโปรแกรมครูต้นแบบเพื่อช่วยสอนงานครูใหม่และมีการประเมินทักษะการสอนไปด้วย ขณะนี้แทบทุกรัฐในสหรัฐอเมริกามีการสรรหาและยกย่องครูดีเด่น เป็นครูแห่งปีเป็นประจำทุกปี นอกจากนี้ยังมีหน่วยงานและองค์กรต่างๆ ที่ทำหน้าที่ยกย่องให้รางวัลครู เช่น คณะกรรมการมาตรฐานวิชาชีพครู (National Board for Professional Teaching Standards) จัดตั้งขึ้นโดยมูลนิธิคาร์เนกี โครงการอาคารแสดงเกียรติประวัติครูแห่งชาติ (National Teachers Hall of Fame) จัดตั้งขึ้นจากความร่วมมือระหว่าง Emporia State University กับคณะกรรมการประเมินที่มาจากหลายหน่วยงาน ในรัฐ Kansas และนักการศึกษาดีเด่นแห่งรัฐเท็กซัส (Educator Laureate of Texas) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2543)

กล่าวโดยสรุป ในการดำเนินการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในต่างประเทศ มีการดำเนินงานโดยหน่วยงานภาครัฐ หน่วยงานอิสระในกำกับของรัฐและหน่วยงานภาคเอกชน ทั้งที่เป็นกองทุน ได้แก่ ฮองกง ที่เป็นมูลนิธิ ได้แก่ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ และที่เป็นสมาคม ได้แก่ อังกฤษและสหรัฐอเมริกา ผู้ที่จะเข้ารับการคัดเลือกนั้นส่วนใหญ่จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับการเสนอชื่อ โดยบุคคลหรือหน่วยงาน บางรางวัลให้ครูสมัครเข้ารับการคัดเลือกได้โดยต้องมีผู้ให้การรับรองด้วย เมื่อได้รับการคัดเลือกและยกย่องให้รางวัล รางวัลที่มอบจะแตกต่างกันไป เช่น ฮองกง จะให้รางวัลเป็นเงินทุนสำหรับการไปฝึกอบรมหรือดูงานเพื่อพัฒนาตนเอง ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์จะให้เงินไปพัฒนาวิชาชีพครู อังกฤษจะมอบรางวัลเป็นตำแหน่งและเงินเดือนใหม่ พร้อมทั้งมอบหมายภารกิจในการสอนครูคนอื่นๆ และนักศึกษาฝึกสอนต่อไป สหรัฐอเมริกา จะให้ทุนสนับสนุนโปรแกรมครูต้นแบบเพื่อช่วยสอนงานครูใหม่และต้องประเมินทักษะการสอนด้วย เป็นต้น

โดยภาพรวมแล้วการยกย่องให้รางวัลก็เพื่อพัฒนาวิชาชีพครูยกระดับให้เป็นอาชีพอันดับหนึ่ง ให้มีความเป็นเลิศทางการสอน ให้มีพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยเฉพาะอย่างยิ่งของสหรัฐอเมริกาจะเน้นที่ผู้เรียนเป็นรายบุคคลเลยทีเดียว ที่สำคัญคือครูที่ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ จะต้องมีการกิจที่จะต้องพัฒนาการเรียนการสอน พัฒนาวิชาชีพครู ทั้งของตนเองและเพื่อนครูด้วย

ตอนที่ 3 แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยมีประเด็นที่ศึกษาคือ แรงจูงใจในการเป็นครู ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำเสนอเอกสารที่เกี่ยวข้องกับแรงจูงใจ เพื่อให้เข้าใจปัจจัยที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการเป็นครูมากยิ่งขึ้น โดยมีสาระในการนำเสนอประกอบด้วยความหมายของแรงจูงใจ ประเภทของแรงจูงใจ ชนิดของพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจและทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

3.1 ความหมายของแรงจูงใจ

สุชา จันทรเฒ (2533) กล่าวถึง แรงจูงใจ ว่าโดยทั่วไป หมายถึง 1) สภาวะที่อินทรีย์ถูกกระตุ้นให้แสดงพฤติกรรมอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อบรรลุสู่จุดหมายปลายทางที่ตั้งไว้ 2) พฤติกรรมที่สนองความต้องการของมนุษย์ และเป็นพฤติกรรมที่นำไปสู่จุดหมายปลายทาง 3) พฤติกรรมที่ถูกกระตุ้นโดยแรงขับของแต่ละบุคคล มีแนวทางมุ่งไปสู่จุดหมายปลายทางอย่างใดอย่างหนึ่งและร่างกายอาจจะสมประสงค์ในความปรารถนาอันเกิดจากแรงขับนั้นๆได้

ไพบูลย์ เทวรักษ์ (2537) กล่าวถึง แรงจูงใจ ว่าเป็นกระบวนการของพฤติกรรม ที่เริ่มต้นด้วยความต้องการ แล้วเกิดแรงขับนำไปสู่การแสดงออกของพฤติกรรมที่มีเป้าหมาย และที่ เป้าหมายนี้เอง พฤติกรรมจะกลับเข้าสู่ภาวะปกติ หรือมีอารมณ์ทำซ้ำต่อไป เช่น คนหิว กระวนกระวายแสวงหาอาหารซึ่งเริ่มต้นที่ร่างกายต้องการอาหาร กระตือรือร้นที่จะทำงานเพื่อให้ ได้อาหารหรือเงิน (อาจจะทำงานสุจริตหรือทุจริต เช่น ปล้น ขโมย ก็ได้) ในที่สุดพฤติกรรมนี้อาจจะ ยุติหรืออาจจะทำซ้ำก็ได้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) กล่าวถึง แรงจูงใจ ว่าหมายถึง การที่บุคคลได้รับการ กระตุ้นให้แสดงพฤติกรรม ในการกระทำกิจกรรมต่างๆ อย่างมีพลัง มีคุณค่า มีทิศทางที่ชัดเจน ซึ่งแสดงออกถึงความตั้งใจ เต็มใจ ความพยายาม หรือพลังภายในตนเอง รวมทั้งการเพิ่มพูน ความสามารถที่จะทุ่มเทในการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามความต้องการและสร้างความ พึงพอใจสูงสุด

สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2544) กล่าวว่า แรงจูงใจ หมายถึง องค์ประกอบที่กระตุ้น ให้เกิดพฤติกรรมที่มีจุดมุ่งหมาย แต่เราไม่สามารถสังเกตแรงจูงใจได้โดยตรง จึงต้องอาศัย พฤติกรรมที่สังเกตได้เป็นสิ่งที่อ้างอิง

กล่าวโดยสรุป แรงจูงใจ หมายถึง สิ่งที่กระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมออกมา ตามความต้องการ โดยพฤติกรรมดังกล่าวจะต้องแสดงออกมาอย่างมีจุดมุ่งหมาย

3.2 ประเภทของแรงจูงใจ

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ได้กล่าวถึง ประเภทของแรงจูงใจว่ามีนักจิตวิทยาได้ แบ่งประเภทของแรงจูงใจเป็น 2 ประเภท ได้แก่แรงจูงใจภายในและแรงจูงใจภายนอก โดยมี รายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.2.1 แรงจูงใจภายใน (intrinsic motivation) สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2544) กล่าวว่า แรงจูงใจภายใน หมายถึง แรงขับที่ทำให้บุคคลแสดงพฤติกรรมโดยไม่หวังรางวัลหรือแรง เสริมภายนอก เช่นเดียวกับ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) ได้กล่าวว่า แรงจูงใจภายใน หมายถึง สภาวะของบุคคลที่มีความต้องการที่จะเรียนรู้หรือแสวงหาบางสิ่งบางอย่างด้วยตนเอง โดยมีต้อง ให้มีบุคคลอื่นเข้ามาเกี่ยวข้อง แรงจูงใจประเภทนี้ ได้แก่

- 1) ความต้องการ (need) เนื่องจากคนทุกคนมีความต้องการที่อยู่ภายใน อันจะ ทำให้เกิดแรงขับ แรงขับนี้จะก่อให้เกิดพฤติกรรมต่างๆขึ้น เพื่อให้บรรลุเป้าหมายและความพอใจ
- 2) ทศนคติ (attitude) หมายถึง ความรู้สึกนึกคิดที่ดีที่บุคคลมีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งจะช่วยเป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลทำในพฤติกรรมที่เหมาะสม

3) ความสนใจพิเศษ (special interest) การที่เรามีความสนใจในเรื่องใดเป็นพิเศษ ก็จัดว่าเป็นแรงจูงใจที่ทำให้เกิดความเอาใจใส่ในสิ่งนั้นๆ มากกว่าปกติ

2.2.2 แรงจูงใจภายนอก (extrinsic motivation) หมายถึง สภาวะของบุคคล ที่ได้รับแรงกระตุ้นมาจากภายนอกให้มองเห็นจุดหมายปลายทาง และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงหรือการแสดงพฤติกรรมของบุคคล แรงจูงใจเหล่านี้ ได้แก่

1) เป้าหมายหรือความคาดหวังของบุคคล คนที่มีเป้าหมายในการกระทำใดๆ ย่อมกระตุ้นให้เกิดแรงจูงใจให้มีพฤติกรรมที่ดีและเหมาะสม

2) ความรู้เกี่ยวกับความก้าวหน้า คนที่มีโอกาสทราบว่าตนจะได้รับ ความก้าวหน้าอย่างไรจากการกระทำนั้น ย่อมจะเป็นแรงจูงใจให้ตั้งใจและเกิดพฤติกรรมขึ้นได้

3) บุคลิกภาพ ความประทับใจอันเกิดจากบุคลิกภาพจะจูงใจให้เกิดพฤติกรรมขึ้นได้

4) เครื่องล่อใจอื่นๆ มีสิ่งล่อใจหลายๆอย่างที่จะก่อให้เกิดพฤติกรรมขึ้น เช่น การให้รางวัลอันเป็นเครื่องกระตุ้นให้อยากกระทำ หรือการลงโทษซึ่งจะกระตุ้นมิให้กระทำในสิ่งที่ไม่ถูกต้อง นอกจากนี้การชมเชย การติเตียน การประหวัด การแข่งขันหรือแม้แต่การทดสอบก็จัดว่าเป็นเครื่องมือที่ก่อให้เกิดพฤติกรรมได้ทั้งสิ้น

3.3 ชนิดของพฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ

เทพนม เมืองแมน (2529) กล่าวถึง พฤติกรรมที่เกิดจากการจูงใจ สามารถแสดงออกมาได้ 3 แบบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

2.3.1 พฤติกรรมเพื่อจุดมุ่งหมาย (consummatory behavior) เป็นพฤติกรรม การจูงใจที่เห็นชัดที่สุด เพราะทำให้เกิดความพอใจในความสำเร็จที่ได้รับ ความต้องการที่ปรารถนาไว้ ตัวอย่างของพฤติกรรมเพื่อจุดมุ่งหมายกับแรงขับที่มีความสัมพันธ์กันนั้น ได้แก่ การกิน(ความหิว) การดื่ม(ความกระหาย) การรวมกลุ่มเป็นสโมสร(การคบหาสมาคมและสถานภาพ) และการสมัครแข่งขันทางการเมือง(อำนาจ)

2.3.2 พฤติกรรมเครื่องมือ (instrumental behavior) เป็นพฤติกรรมที่เป็น เครื่องมือหรือใช้เป็นแนวทางเพื่อให้ได้มาซึ่งความต้องการที่มีอยู่ การเดินไปที่ร้านขายของชำ และการร่วมทีมโบว์ลิ่งของบริษัท เป็นพฤติกรรมแสดงออกของแรงขับเกี่ยวกับความหิวและความ ต้องการเพื่อน แต่พฤติกรรมนี้เป็นเพียงเครื่องมือ ในการที่จะให้ได้มาซึ่งอาหารและเพื่อนเท่านั้น จะเห็นได้ว่าพฤติกรรมเครื่องมือนี้ ไม่ได้ทำให้เกิดการตอบสนองความต้องการที่แท้จริงเหมือน พฤติกรรมเพื่อจุดมุ่งหมาย จึงอาจจะมี ความยุ่งยากอยู่บ้างที่บางคนอาจมองพฤติกรรมเพื่อ จุดมุ่งหมายเป็นพฤติกรรมเครื่องมือ หรือโดยนัยกลับกันได้

2.3.3 พฤติกรรมทดแทน (substitute behavior) เป็นพฤติกรรมที่มีความซับซ้อนมากและยากแก่การอธิบาย เพราะว่าเป็นลักษณะอ้อมและทดแทนโดยธรรมชาติของมันเองอยู่ในตัวแล้ว ซึ่งหากมองอย่างผิวเผินแล้วดูเหมือนว่า แทนจะไม่มีค่าต่อความต้องการที่เรามีอยู่เลย ตัวอย่างเช่น พฤติกรรมของคนที่ค่อนข้างจะอดอยาก จะมีพฤติกรรมทดแทนมากกว่าที่จะเป็นพฤติกรรมเพื่อจุดมุ่งหมายหรือพฤติกรรมเครื่องมือในการที่จะให้ได้มาซึ่งอาหาร

การมีพฤติกรรมเครื่องมือและพฤติกรรมทดแทน ชี้ให้เห็นถึงความยุ่งยากในการที่จะพยายามทำนายหรือควบคุมพฤติกรรมที่จะเกิดจากความต้องการอันหนึ่ง โดยนัยเดียวกันจึงเป็นไปได้เสมอไป ที่จะอ้างว่า อะไรเป็นแรงขับที่อยู่เบื้องหลังของพฤติกรรมที่สังเกตเห็นนั้น เช่น พฤติกรรมการกินอาหารของบางคนในภัตตาคาร อาจจะมีหรืออาจจะไม่มีพื้นฐานมาจากแรงขับ จากความหิวก็ได้ เขาอาจจะมึนตึบกับหญิงอื่น ซึ่งมี sex เป็นแรงขับ หรือภัตตาคารนี้มีชื่อเสียง เขาจึงอยากไปทานที่นั่นเพื่อให้มีคนเห็นสถานภาพ ซึ่งจะเห็นได้ว่าอาจมีแรงขับที่เป็นไปได้อีกหลายๆอย่างในการที่คนจะรับประทานในภัตตาคาร เหตุผลที่แสดงถึงความยุ่งยากในการสรุปว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นเกิดเนื่องมาจากแรงขับอันใดบ้าง มีดังนี้

- 1) การแสดงออกของแรงขับของคนเรา มีความแตกต่างกันในวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน และแตกต่างกันระหว่างบุคคลด้วย ถึงแม้ว่าจะอยู่ในวัฒนธรรมเดียวกันก็ตาม
- 2) แรงขับที่คล้ายคลึงกัน อาจแสดงออกโดยพฤติกรรมที่ไม่เหมือนกัน
- 3) แรงขับที่ไม่เหมือนกัน อาจแสดงออกโดยพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันได้
- 4) แรงขับอาจจะแสดงให้เห็นได้ในรูปแบบที่ไม่เหมือนกัน หรือในรูปแบบต่างๆ
- 5) พฤติกรรมการกระทำหนึ่งๆ อาจจะแสดงถึงแรงขับหลายอย่าง

3.4 ทฤษฎีที่เกี่ยวกับแรงจูงใจ

เทพนม เมืองแมน (2529) กล่าวถึง ทฤษฎีทางด้านแรงจูงใจ มีพัฒนาการมาจากทฤษฎีใหญ่สองทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีที่ว่าด้วยเนื้อหา (content theories) และทฤษฎีที่ว่าด้วยกระบวนการ (process theories) ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเพียงทฤษฎีที่ว่าด้วยเนื้อหาเท่านั้น เพราะทฤษฎีที่ว่าด้วยเนื้อหานั้นเน้นถึงความต้องการภายใน (internal needs) ว่าเป็นตัวกระตุ้นและเป็นตัวที่ทำให้พฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นคงอยู่ ทฤษฎีที่ว่าด้วยเนื้อหาด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ทฤษฎีมนุษยนิยมของ Maslow (Maslow's Need Hierarchy) และทฤษฎีการจูงใจของ Alderfer (E.R.G. Theory) ซึ่งมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

2.4.1 ทฤษฎีมนุษยนิยมของ Maslow (Maslow's Need Hierarchy) นักจิตวิทยามนุษยนิยมเชื่อว่า คนทุกคนมีแรงจูงใจที่จะประกอบกิจกรรมอยู่เสมอ ถือว่าแรงจูงใจเป็นแรงขับที่ทำให้มนุษย์มีการเจริญเติบโตและพัฒนา หรือพฤติกรรมของมนุษย์เป็นผลของ

“หลักการความเจริญเติบโต” ภายในตัวของทุกคน สุรางค์ โค้วตระกูล (2544) กล่าวถึง ทฤษฎี มนุษยนิยมของ Maslow ว่าแบ่งความต้องการพื้นฐาน (Basic Needs) ออกเป็น 5 ประเภท คือ 1) ความต้องการทางสรีระหรือความต้องการทางร่างกาย (Physiological หรือ Physical Needs) 2) ความต้องการความมั่นคง ปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) 3) ความต้องการความรัก และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs) 4) ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) และ 5) ความต้องการรู้จักตนเองอย่างแท้จริงและพัฒนาตนเองเต็มที่ตาม ศักยภาพของตน (Self Actualization) Maslow ได้จัดลำดับขั้นของความต้องการจากต่ำไปสูง เริ่ม จากความต้องการทางสรีระ ซึ่งเชื่อว่าเป็นความต้องการพื้นฐานที่มีแรงผลักดันรุนแรงที่สุด ถ้าความต้องการนี้ขาดจะเป็นแรงผลักดันให้บุคคลนั้นมีพฤติกรรมตอบสนองจนเป็นที่พอใจ จึงจะ มีความต้องการขั้นสูงต่อไป

2.4.2 ทฤษฎีการจูงใจของ Alderfer (E.R.G. Theory) ทฤษฎี E.R.G. ย่อมาจาก Existence Relatedness-Growth Theory ซึ่งเน้นการทำให้เกิดความพอใจตามความ ต้องการของมนุษย์ แต่ไม่คำนึงถึงขั้นความต้องการว่าความต้องการใดจะเกิดขึ้นก่อนหรือหลังและ ความต้องการหลายๆอย่างอาจเกิดขึ้นพร้อมกันก็ได้ ศิริวรรณ เสรีรัตน์ (2541) กล่าวถึง ทฤษฎี การจูงใจของ Alderfer (E.R.G. Theory) จำแนกความต้องการ ออกเป็น 3 กลุ่ม คือ 1) ความ ต้องการเพื่อการดำรงชีวิต (Existence needs) เป็นความต้องการทางด้านกายภาพและความ ต้องการทางด้านความปลอดภัย ซึ่งเป็นความต้องการสองขั้นแรกของ Maslow รวมเข้าไว้ด้วยกัน 2) ความต้องการความสัมพันธ์ (Relatedness needs) เป็นความต้องการที่จะมีสัมพันธ์กับบุคคล อื่นๆที่อยู่แวดล้อม และ 3) ความต้องการความเจริญก้าวหน้า (Growth needs) เป็นผลจากการที่ บุคคลเข้ามีส่วนร่วมอย่างจริงจังกับสภาพแวดล้อมของเขา ความพอใจในการเจริญก้าวหน้านี้ ได้มาจากการที่บุคคลนั้นเผชิญปัญหาในสภาพแวดล้อมที่ทำให้เขาได้ใช้ความสามารถที่มีอยู่อย่าง เต็มที่ หรือได้พัฒนาความสามารถให้เพิ่มมากขึ้น

ตอนที่ 4 คุณลักษณะของครูที่ดี

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะความ เป็นครูของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติซึ่งถือเป็นลักษณะของครูที่ดี ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและ นำเสนอคุณลักษณะของครูที่ดี เพื่อให้เข้าใจคุณลักษณะความเป็นครูของครูผู้ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติมากยิ่งขึ้น ทั้งนี้มีผู้ศึกษาคุณลักษณะของครูที่ดีไว้หลากหลายมุมมอง สาระที่ผู้วิจัย นำเสนอประกอบด้วย คุณลักษณะของครูในพระพุทธเจ้า คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอน ในพระพุทธศาสนา คุณลักษณะของครูที่ดีตามมาตรฐานการปฏิบัติตนของมาตรฐานวิชาชีพครู และคุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดนักการศึกษาตะวันตก ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 คุณลักษณะของครูในพระพุทธเจ้า

ต้นแบบความเป็นครูโดยกำเนิดของครูที่ดี คือ ความเป็นครูในพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้วิจัยได้ศึกษาจากหนังสือ “พุทธประวัติจากพระโอษฐ์” โดย ท่านพุทธทาสภิกขุ (2546) และสรุปสาระเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูในพระพุทธเจ้า ได้ 9 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง ทรงเรียนรู้สิ่งที่จะสอนและวิธีการสอนด้วยพระองค์เอง พระพุทธเจ้าทรงตรัสรู้ชอบด้วยพระองค์เอง สมบูรณ์ด้วยวิชา ทรงรู้แจ้ง ทรงมีพระปรีชาสามารถ จำแนกธรรมสั่งสอนหมู่สัตว์โลก สมณพราหมณ์พร้อมทั้งเทวดาและมนุษย์ อย่างบริสุทธิ์บริบูรณ์ โดยแท้ ทรงเป็นครูที่ไม่มีใครยิ่งไปกว่าของเทวดาและมนุษย์

ประการที่สอง ทรงมีความเพียรในการเรียนรู้ พระพุทธเจ้าทรงปรารถถึงธรรมที่ทรงเรียนรู้ อันพระคุณลักษณะเฉพาะพระองค์สองประเภท คือ ความไม่รู้จักพอในกุศลธรรม และความไม่ทอดทิ้งในความเพียรที่จะเรียนรู้ อันเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้ทรงตรัสรู้และข้อปฏิบัติที่เป็นสายกลางที่ทรงตรัสรู้

ประการที่สาม ทรงแนะนำให้สาวกทดสอบความเป็นสัมมาสัมพุทธะของพระองค์ ศิษย์ทั้งหลายแม้ในอดีตก็ดี ในปัจจุบันก็ดี และในอนาคตก็ดี ย่อมแสวงหาครูอาจารย์ผู้มีความรู้ความสามารถ แต่ศิษย์ที่ยังไม่มีความรู้ความสามารถย่อมไม่สามารถรู้ได้ว่าครูอาจารย์ท่านนั้นมีมีความรู้ความสามารถมากน้อยเพียงใด เพราะด้วยวิสัยของบัณฑิตท่านนั้นจึงจะสามารถรู้ได้ว่าใครบ้างเป็นบัณฑิต ดังนั้นการที่ผู้เป็นศิษย์ซึ่งยังมีความรู้่น้อย จะสามารถรู้ว่าครูอาจารย์ท่านใดบ้างมีความรู้ความสามารถมากนั้น จึงต้องมีวิธีการเฉพาะเพื่อทดสอบให้แน่ใจ ให้เกิดศรัทธาในตัวครูอาจารย์ก่อนที่จะฝากตัวเป็นศิษย์เพื่อศึกษาเล่าเรียน พุทธทาสภิกขุ (2546) ให้ อรรถาธิบายว่า คนเราทั่วไปที่ไม่มีเจโตปริยญาณที่จะรู้พระเหตุของพระพุทธเจ้าว่าเป็นสัมมาสัมพุทธะหรือไม่ ก็จะสามารถมีศรัทธาแน่ใจได้ว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นสัมมาสัมพุทธะ โดยการทดสอบอย่างเป็นขั้นเป็นตอนที่พระพุทธองค์ทรงชี้แนะรวม 6 ขั้นตอน พร้อมทั้งการตั้งคำถามตรวจสอบอย่างเป็นลำดับขั้นตอน และเมื่อใครได้ตรวจสอบความเป็นสัมมาสัมพุทธะของพระพุทธองค์แล้วจะเกิดความศรัทธาที่มั่นคง ไม่มีมนุษย์ มาร หรือแม้แต่สมณะ พราหมณ์ เทพ พรหม จักชักจูงไปได้

ประการที่สี่ ทรงเป็นแบบอย่าง พระพุทธเจ้าทรงเป็นต้นแบบของครู เป็นตัวอย่างที่ดีแก่ศิษย์ และมีจรรยาความเป็นครูเป็นวัตรปฏิบัติตามที่ทรงสั่งสอน ทรงชักชวนให้สาวกตั้งความเพียร ไม่ทอดทิ้งในความเพียรที่จะเรียนรู้ ดังที่พระพุทธองค์ได้ทรงตั้งสัจจะอธิษฐานและตรัสรู้มาแล้ว

ประการที่ห้า ทรงเรียกร้องให้กระทำต่อพระองค์อย่างมิตร พุทธทาสภิกขุ (2546) ให้ อรรถาธิบายว่า พระพุทธเจ้าทรงเรียกร้องให้สาวกกระทำต่อพระองค์อย่างมิตรคือ

ฟังด้วยดี เจียหูฟัง ตั้งจิตกำหนดเพื่อรู้ทั่วถึง และไม่แก่งทำผิดจากคำสอนของพระองค์ พระพุทธเจ้าทรงเรียกร้องให้สาวกอย่ากระทำต่อพระองค์อย่างศัตรู คือ ไม่ฟังด้วยดี ไม่เจียหูฟัง ไม่ตั้งจิตกำหนดเพื่อรู้ทั่วถึง และแก่งทำให้ผิดจากคำสอนของพระองค์ กล่าวอีกอย่างหนึ่งคือ พระพุทธองค์ทรงเรียกร้องให้สาวกกระทำต่อพระองค์ตามหน้าที่ของศิษย์ต่อครู

ประการที่หก ทรงกำหนดเป้าหมายการสอน พระพุทธเจ้าทรงกำหนดเป้าหมายการสอนชัดเจน ทรงกำหนดเป้าหมายเบื้องต้นว่าจักแสดงธรรมเพื่อพัฒนาสาวกให้รู้แจ้ง ให้เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมถูกต้อง แสดงธรรมประกอบด้วยความน่าอัศจรรย์ได้ และทรงกำหนดเป้าหมายเบื้องปลายว่าจักไม่ปรินิพพานก่อนพรหมจรรย์ตั้งมั่น รุ่งเรือง เป็นที่รู้จัก เป็นปิกแผ่น

ประการที่เจ็ด ทรงสอนเฉพาะสิ่งที่เป็นประโยชน์ เป็นหนึ่งเดียว และทรงรู้แจ้ง ธรรมที่พระพุทธเจ้าทรงคัดสรรนำมาสอนมีลักษณะเฉพาะสี่ประการ ประการแรก ธรรมส่วนที่พระพุทธองค์ทรงคัดสรรนำมาสอนมีเป็นส่วนน้อยเมื่อเทียบกับส่วนที่ไม่นำมาสอน ประการที่สอง ธรรมส่วนที่พระพุทธองค์ทรงนำมาสอน เป็นธรรมที่ทรงคัดสรรเฉพาะธรรมอันเป็นคุณ เป็นประโยชน์และเป็นไปเพื่อความสงบ ความรู้พร้อมและนิพพานเท่านั้น ประการที่สาม ธรรมที่พระพุทธองค์ทรงสอนนับแต่ราตรีที่ตรัสรู้จนถึงราตรีที่ปรินิพพานเป็นหนึ่งเดียว เข้ากันได้เป็นประการเดียว ไม่ขัดแย้งเป็นประการอื่นและไม่ขัดแย้งกับโลก และประการที่สี่ พระพุทธองค์ทรงสอนเฉพาะธรรมอันเป็นเรื่องที่ทรงรู้แจ้งแล้วเท่านั้น

ประการที่แปด ทรงวางหลักเกณฑ์และวิธีการสอน พระพุทธเจ้าทรงกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการสอน แยกกล่าวได้เป็นหลักและวิธีการสอนรวม 6 ประเด็น คือ การวิเคราะห์ผู้เรียนก่อนแสดงธรรม การเลือกสรรสิ่งที่สอน วิธีการสอน การสอนให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง การประเมินการสอนและสมาธินิมิตขณะแสดงธรรม

ประการที่เก้า ทรงสอนภิกษุซึ่งเป็นผู้ที่ทรงอนุญาตให้ไปสอนผู้อื่น ด้วยพระปณิธานของพระพุทธองค์ว่าจักไม่ปรินิพพานก่อน ตลอดเวลาที่ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ผู้เป็นสาวกและสาวิกา ยังไม่เป็นผู้ฉลาด ยังไม่ได้รับคำแนะนำ ยังไม่แก่งลักล้า ยังไม่ เป็นพหูสูต ทรงธรรม ปฏิบัติธรรมควรแก่ธรรม ปฏิบัติถูกต้อง ปฏิบัติตามธรรม ยังต้องเรียน ความรู้ของอาจารย์ตนต่อไปก่อน จึงจักบอก แสดง บัญญัติ แต่งตั้ง เปิดเผย จำแนกกระทำให้ ตื่นขึ้นซึ่งพระสังฆธรรมจนข่มขีปรึภาวที่เกิดขึ้นให้ราบเรียบโดยธรรม แล้วแสดงธรรมประกอบด้วย ความน่าอัศจรรย์ได้ ยังผลให้ทรงสั่งสอนภิกษุสาวกให้รู้แจ้งในธรรม สำเร็จเป็นพระอรหันต์ และทรงอนุญาตให้ไปสอนผู้อื่น โดยทรงห้ามว่าอย่าไปทางเดียวกันสองรูป เพื่อประโยชน์ในการ ประกาศพรหมจรรย์โดยกว้าง ทรงเตือนถึงอุปัทวะ (อันตราย) ของสาวกซึ่งจะไปเป็นครูผู้สอนและทรงสั่งให้สาวกยึดพระธรรมวินัยเป็นองค์ศาสดาเมื่อพระองค์ปรินิพพาน

พระสัมมาสัมพุทธเจ้าของเรา ทรงเป็นครูที่มีความเป็นครูสูง ทรงเป็นครูเหนือครู ทรงมีความเพียรในการเรียนรู้และรู้แจ้งในสิ่งที่สอน ทรงมุ่งมั่นในการสอนธรรมะอันประเสริฐ ทรงแนะนำให้สาวกทดสอบและเลือกเรียนกับผู้ที่ยุติธรรม ทรงคัดสรรสาระที่สอนและเลือกสรรวิธีการสอนที่เหมาะสมกับสาวก และทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง กล่าวได้ว่าพระพุทธองค์ทรงเป็นต้นแบบของครูในเรื่องความเป็นครู มาตั้งแต่อดีตกาลจวบจนถึงทุกวันนี้

4.2 คุณลักษณะของครูที่ดีตามหลักคำสอนในพระพุทธศาสนา

หลักคำสอนในพระพุทธศาสนาที่แสดงไว้แก่ครูในฐานะผู้สอนมีหลายหมวดธรรม ได้แก่ กัลยาณมิตรธรรม ธรรมเทศกธรรม ลีลาการสอนและการทำหน้าที่ของครูต่อศิษย์ตามหลักทศก ดังสาระสังเขปต่อไปนี้

กัลยาณมิตรธรรม ยนต์ ชุ่มจิต (2546) กล่าวว่า ความจริงแล้วหลักคำสอนในพระพุทธศาสนาทุกหมวดหมู่ ครูอาจารย์หรือบุคคลทั่วไปสามารถนำไปยึดถือปฏิบัติให้เกิดประโยชน์ทั้งตนเองและผู้อื่นได้ตลอดชีวิต อย่างไรก็ตามสำหรับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับครูมากที่สุดและถือว่าเป็นคุณธรรมพื้นฐานของความเป็นครู หลักธรรมหมวดนี้คือ “กัลยาณมิตรธรรม” ซึ่งมี 7 ประการ ได้แก่ 1) ปิโย (น่ารัก) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องเป็นครูที่น่ารัก ศิษย์ได้พบเห็นแล้วรู้สึกทำให้อยากเข้าไปพบหาปรึกษาไต่ถาม สบายใจเมื่อได้พบปะพูดคุย การกระทำตนให้เป็นที่น่ารักของศิษย์นั้น ครูควรตั้งตนอยู่ในพรหมวิหาร 4 คือ 1) เมตตาปรารถนาดีต่อศิษย์ อยากให้ศิษย์ก้าวหน้าทั้งทางวิชาการและการดำเนินชีวิต 2) กรุณา มีความสงสารเอ็นดูศิษย์ อยากช่วยเหลือศิษย์ให้พ้นจากความทุกข์ 3) มุทิตา ชื่นชมเมื่อเห็นศิษย์ได้ดี ให้กำลังใจเพื่อให้ศิษย์ภูมิใจในตนเอง 4) อุเบกขา วางตัวเป็นกลาง มีความยุติธรรมไม่ลำเอียงและไม่อคติ 2) ครุ (น่าเคารพ) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้นต้องเป็นผู้ที่ประพฤติตนเหมาะสมแก่ฐานะของความเป็นครู กระทำตนให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งพฤติกรรมทางกายและทางวาจา จิตใจสงบ มีเหตุผล ไม่เป็นคนเจ้าอารมณ์ เป็นคนเสมอต้นเสมอปลายทุกๆกรณี มีบุคลิกลักษณะประดุจดังผู้ทรงศีล ทำให้เป็นที่น่าเคารพศรัทธาของศิษย์ 3) ภาวนีโย (นายยกย่อง) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องกระทำตนให้เป็นที่นายยกย่องของศิษย์และบุคคลทั่วไป มีความรู้และ ภูมิปัญญาอย่างแท้จริง มีคุณธรรม ความดีควรแก่การกราบไหว้ของศิษย์เสมอ สิ่งต่างๆเหล่านี้เกิดขึ้นได้ถ้าครูหมั่นฝึกอบรมตนให้เจริญองงาม ศึกษาหาความรู้อยู่เสมอ เป็นผู้มิวิสัยทัศน์เปิดรับความรู้ใหม่ๆ ไม่กระทำตนย่ำอยู่กับที่ 4) วัตตา (มีระเบียบแบบแผน) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องกระทำตนให้เป็นผู้ที่เคารพระเบียบกฎเกณฑ์ มีระเบียบแบบแผน ขณะเดียวกันครูก็ต้องอบรมสั่งสอนให้ศิษย์อยู่ในระเบียบกฎเกณฑ์ด้วย 5) วจนักขโม (อดทนต่อถ้อยคำ) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้นจะต้องเป็นผู้ที่มีความอดทนต่อคำพูดของศิษย์

ที่มากกระทบต่อความรู้สึก เพราะบางครั้งคำพูดของศิษย์ที่กล่าวออกมาอาจทำให้ครูรู้สึกไม่พอใจ หรือไม่สบายใจได้ ครูก็ต้องอดทนและพร้อมที่จะรับฟังข้อซักถามและให้คำปรึกษาแนะนำโดยไม่เบื่อและฉุนเฉียว6) คัมภีร์จะ กถิง กัตตา (แถลงเรื่องได้อย่างลึกล้ำ) หมายถึง บุคคลที่เป็นครู นั้นจะต้องมีความสามารถในการสอน มีความสามารถในการใช้คำพูดอธิบายเรื่องราวต่างๆ ให้ศิษย์ฟังได้อย่างแจ่มแจ้ง สามารถทำเรื่องที่เข้าใจยากให้เป็นเรื่องง่ายได้ 7) ใน จักรฐาเน นิโยชเย (ไม่ชักนำศิษย์ไปในทางเสื่อม) หมายถึง บุคคลที่เป็นครูนั้น จะต้องไม่ชักนำศิษย์ไป กระทำในสิ่งที่ไม่ดี เมื่อเห็นศิษย์กระทำในสิ่งที่ไม่ควรก็ควรว่ากล่าวตักเตือน ในขณะที่เดียวกันครูเองก็ไม่ควรใช้ชีวิตในทางเสื่อมเช่นกัน คุณลักษณะของครูตามหลักธรรม "กัลยาณมิตรธรรม" ดังกล่าวนี้ หากครูนำไปปฏิบัติก็ถือว่าเป็นครูที่พึงประสงค์ของสังคมอย่างแน่นอน

ธรรมเทศกธรรม พระพรหมคุณาภรณ์ (2548) ได้อธิบายถึงคุณสมบัติ ความเป็นครูไว้ว่า นอกจากกัลยาณมิตรธรรมแล้ว ครูควรมีธรรมเทศกธรรม หรือ ธรรมของผู้ แสดงธรรม คือความตั้งใจประสิทธิ์ประสาทความรู้ 5 ประการ ประกอบด้วย 1) **อนุพุททิกา** การสอนให้มีขั้นตอนถูกต้องตามลำดับความยากง่ายลุ่มลึก มีเหตุผลสัมพันธ์ต่อเนื่อง 2) **ปริยายทัสสาวิ** การจับจุดสำคัญมาขยายให้เข้าใจเหตุผล 3) **อนุทยตา** ความตั้งใจสอนด้วยความปรารถนาดี มุ่งให้เกิดประโยชน์แก่ผู้รับคำสอน 4) **อนามิสันดร** ความไม่มีจิตเพ่ง อามิส คือการสอนโดยไม่มุ่งที่ลาภ อามิสสินจ้างหรือผลประโยชน์ตอบแทน และ 5) **อนุพัหัจจ** การวางจิตตรงไม่กระทบตนผู้อื่น คือ สอนตามหลักตามเนื้อหา ไม่ยกตน ไม่ชมเสียผู้อื่น

ลีลาการสอน พระพรหมคุณาภรณ์ (2548) ได้อธิบายถึงคุณสมบัติ ความเป็นครูไว้ว่า นอกจากกัลยาณมิตรธรรมและธรรมเทศกธรรมแล้ว ครูควรมี ลีลาการสอน 4 ประการ ประกอบด้วย 1) **สันทัสสนา** ซึ่ให้ชัดคือ สอนชี้แจงแสดงเหตุผลให้ศิษย์ผู้รับคำสอน เข้าใจแจ่มแจ้ง เหมือนจูงมือไปให้ดูให้เห็นด้วยตา 2) **สมาทปนา** ขวนให้ปฏิบัติ คือ การบรรยาย ให้ศิษย์เห็นความสำคัญ ขาบซึ่งในคุณค่า เห็นสมจริงจนยอมรับนำไปปฏิบัติ 3) **สมตเตชนา** ไร่ให้กล้า คือ ปลุกใจศิษย์ผู้รับคำสอนให้กระตือรือร้น มีกำลังใจและมั่นใจที่จะทำ และ 4) **สัมปหังสนา** ปลุกใจให้เร่ง คือ การจัดสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนให้เบิกบานใจ ให้ผู้ รับคำสอนมองเห็นผลดีและแนวทางความสำเร็จ

การทำหน้าที่ของครูต่อศิษย์ตามหลักทศหก ตามหลักทศหกอัน ประกอบด้วย 1) **ทศเบื้องหน้า** คือ ผู้มาก่อน ได้แก่ บิดามารดา 2) **ทศเบื้องขวา** คือ ผู้ที่ควรเคารพ ได้แก่ ครูอาจารย์ 3) **ทศเบื้องหลัง** คือ ผู้ตามมา ได้แก่ สามี ภรรยาหรือคู่ครองและบุตร 4) **ทศ เบื้องซ้าย** คือ ผู้เคียงข้าง ได้แก่ มิตรสหาย 5) **ทศเบื้องล่าง** คือ ผู้เป็นฐานกำลัง ได้แก่ คนรับใช้ และคนงาน และ 6) **ทศเบื้องบน** คือ ผู้มีคุณความดีสูง ได้แก่ พระสงฆ์ บุคคลที่พึงปฏิบัติตาม หน้าที่ต่อบุคคลตามทิศทั้งหกต่างแตกต่างกัน สำหรับการทำหน้าที่ของครูอาจารย์ต่อศิษย์ตามหลักทศ

หกนั้น เป็นคุณธรรมที่ครูอาจารย์พึงปฏิบัติตามหน้าที่ต่อศิษย์ โดยอนุเคราะห์ศิษย์รวม 5 ประการ ประกอบด้วย 1) ครูพึงแนะนำฝึกอบรมให้ศิษย์เป็นคนดี 2) ครูพึงสอนศิษย์ให้เข้าใจแจ่มแจ้ง 3) ครูพึงสอนศิลปะวิทยาให้ศิษย์โดยสิ้นเชิง ไม่ปิดบังอำพราง 4) ครูพึงส่งเสริมยกย่องความดีงามของศิษย์ให้ปรากฏ และ 5) ครูพึงสร้างเครื่องค้ำกันภัยให้ศิษย์ในทุกสารทิศ คือ สอนให้ศิษย์ใช้วิชาเลี้ยงชีพได้จริงและดำรงตนด้วยดี เป็นหลักประกันให้ดำเนินชีวิตด้วยความดีงาม มีความสุขความเจริญ หน้าที่ของครูต่อศิษย์ตามหลักทศกถาเหล่านี้ เปรียบเสมือนกรอบแนวทางการปฏิบัติของครู ซึ่งนอกจากจะมีคุณสมบัติของครูและมีความสามารถในการสอนแล้ว ยังต้องสามารถทำหน้าที่โดยบริบูรณ์ด้วย

4.3 คุณลักษณะของครูที่ดีตามมาตรฐานการปฏิบัติตนของมาตรฐานวิชาชีพครู

สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2549) ได้กำหนดมาตรฐานการปฏิบัติตน หรือจรรยาบรรณของผู้ประกอบวิชาชีพครูตามมาตรฐานวิชาชีพครู ซึ่งมี 9 ข้อ ประกอบด้วย 1) ต้องมีวินัยในตนเอง พัฒนาตนเองด้านวิชาชีพ บุคลิกภาพ และวิสัยทัศน์ ให้ทันต่อการพัฒนาทางวิทยาการ เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองอยู่เสมอ 2) ต้องรัก ศรัทธา ซื่อสัตย์สุจริต รับผิดชอบต่อวิชาชีพ และเป็นสมาชิกที่ดีขององค์กรวิชาชีพ 3) ต้องรัก เมตตา เอาใจใส่ ช่วยเหลือ ส่งเสริมให้กำลังใจแก่ศิษย์ 4) ต้องส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทักษะและนิสัยที่ถูกต้องดีงามแก่ศิษย์ 5) ต้องเป็นแบบอย่างที่ดีทั้งกาย วาจา และจิตใจ 6) ต้องไม่กระทำตนเป็นปฏิปักษ์ต่อความเจริญทางกาย สติปัญญา จิตใจ อารมณ์และสังคมของศิษย์ 7) ต้องจริงใจและเสมอภาค โดยไม่เรียกรับหรือยอมรับผลประโยชน์ 8) ช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันอย่างสร้างสรรค์ โดยยึดมั่นในระบอบคุณธรรม สร้างความสามัคคีในหมู่คณะ และ 9) พึงปฏิบัติตนเป็นผู้นำในการอนุรักษ์และพัฒนา เศรษฐกิจ สังคม ศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญา สิ่งแวดล้อม รักษาผลประโยชน์ของส่วนรวม และยึดมั่นในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

4.4 คุณลักษณะของครูที่ดีตามแนวคิดนักการศึกษาตะวันตก

นักการศึกษาตะวันตกหลายคน ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของครูที่ดีไว้แตกต่างกัน โดยมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

4.4.1 Hessong และ Weeks (1987 อ้างถึงใน ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2545) ได้สรุปแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีไว้ดังนี้ 1) เป็นผู้มีความรอบรู้ มีความรู้ความเข้าใจในวิชาการต่างๆ มีความแม่นยำในวิชาที่สอน 2) เป็นผู้มีความมั่นใจ สามารถสอดแทรกอารมณ์ขันในการสอนไม่ให้น่าเบื่อได้ 3) เป็นผู้มีความยืดหยุ่นผ่อนปรน มีความสามารถในการแก้ไข

สถานการณ์ให้เหมาะสม 4) เป็นผู้มีความตั้งใจทำงานให้ถึงขีดสุด ยินดีในภารกิจการสอนอุทิศเวลาให้งาน 5) เป็นผู้มีความซื่อสัตย์ จริงใจทำให้ศิษย์ให้ความเชื่อถือไว้วางใจ 6) เป็นผู้มีความชัดเจน มีความสามารถในการสื่อสารให้ชัดเจนทั้งการพูดและเขียน 7) เป็นคนเปิดเผย ไม่ทำตัวลึกลับเจ้าเล่ห์หน้าไหว้หลังหลอก 8) เป็นผู้มีความอดทน มีความเพียรพยายาม ขยันขันแข็ง 9) เป็นแบบอย่างที่ดี กระทำตนให้เป็นแบบอย่างทั้งต่อศิษย์และสังคม 10) เป็นผู้สามารถประยุกต์ความรู้ ทฤษฎีไปปฏิบัติได้และเกิดประสิทธิภาพ 11) เป็นผู้มีความเชื่อมั่นในตนเอง กล้าตัดสินใจเลือกทางที่ดีที่สุดในการแก้ปัญหา 12) เป็นผู้มีความสามารถในการศิลปะวิทยาการหลายๆด้าน และ 13) เป็นผู้แต่งกายเหมาะสมและมีสุขอนามัยส่วนบุคคลดี

4.4.2 Shanoski และคณะ (1991 อ้างถึงใน อติศร เนาวนนท์, 2544) ได้สำรวจครูที่มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนและได้รางวัลดีเด่นประจำปีของประเทศสหรัฐอเมริการะหว่างปี ค.ศ.1987-1989 พบว่า คุณลักษณะที่ดีของครูที่ได้รับรางวัลดีเด่น มีหลายประการ ได้แก่ 1) มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่สอนเป็นอย่างดี 2) มีความรักต่อศิษย์ ต่อเด็กๆ 3) มีความสามารถในการสื่อสาร 4) มีการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ทำหายและจูงใจศิษย์ 5) มีความสามารถในการเลือกกิจกรรมการเรียนการสอนได้เหมาะสม 6) รับฟังความคิดเห็นของศิษย์ด้วยความสนใจ 7) ส่งเสริมศิษย์ในการเรียนรู้เท่าที่ทำได้ 8) มีความสามารถตรวจสอบความเข้าใจของศิษย์ได้อย่างเหมาะสม และ 9) สามารถสะท้อนข้อมูลที่ถูกต้องให้ศิษย์ได้หลังจากตรวจสอบ

4.4.3 Collinson (1996) ได้กล่าวถึงครูตัวอย่าง (Exemplary Teacher) ว่า จะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้อย่างชัดเจน 3 ด้าน ดังต่อไปนี้ 1) ความรู้ด้านวิชาชีพ ได้แก่ ความรู้ในเนื้อหาวิชา หลักสูตรและเทคนิคการสอน 2) ความรู้ด้านมนุษยสัมพันธ์ ได้แก่ การมีมนุษยสัมพันธ์กับศิษย์และชุมชนสังคม 3) ความรู้ด้านความเข้าใจตนเอง ได้แก่ การมีสติ รู้ เข้าใจตนเอง มีจริยธรรม

4.4.4 Reinhartz และ Beach (1997) ได้สรุปคุณลักษณะของครูที่ดีจากงานวิจัยทางการศึกษา โดยสรุปได้ 8 ประการ ดังต่อไปนี้ 1) มีความชัดเจนในการเรียนการสอน วางแผนการสอนทุกครั้ง 2) มีความรู้ในเนื้อหาที่สอน 3) มีความหลากหลายในการสอน มีเทคนิคใหม่ๆเพื่อกระตุ้นความสนใจ 4) มีการบอกและเสนอความคาดหวังของครูที่ต้องการให้ศิษย์ได้เรียนรู้ 5) มีสื่อการสอนและแหล่งการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อให้ศิษย์ไม่รู้สึกเบื่อการเรียน 6) มีความรู้ในจิตวิทยาพัฒนาการ เพื่อให้ศิษย์ได้เรียนรู้ตามวุฒิภาวะ 7) มีการสื่อสารที่หลากหลายกับศิษย์ เพื่อให้ศิษย์ทุกคนเข้าใจในสิ่งที่สื่อสาร และ 8) มีความกระตือรือร้นในการสอน คิดว่าการสอนเป็นงานที่ทำหายความสามารถ

4.4.5 Kauchak และ Eggen (2003) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของครูที่มีประสิทธิภาพว่าจะต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้ 1) ต้องเป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์สูง มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อทุกคน 2) มีความสามารถในการตัดสินใจต่อสถานการณ์ต่างๆ 3) มีจิตวิญญาณและสัญชาตญาณของความเป็นครูสูง 4) มีความรู้ในเนื้อหาวิชาที่ต้องสอน 5) มีความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และ 6) สามารถประยุกต์ผลการวิจัยไปสู่การปฏิบัติในชั้นเรียนได้ดี

จากแนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดีที่ผู้วิจัยได้นำเสนอไปข้างต้น สามารถสรุปองค์ประกอบหลักของคุณลักษณะของครูที่ดี มี 3 ประการ ได้แก่

1. คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนการสอน หมายถึง ครูควรเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อนหน้าที่การสอนของตนเอง มีความเอาใจใส่การสอนเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ศิษย์อย่างแท้จริง

2. คุณลักษณะด้านคุณสมบัติเฉพาะและการครองตน หมายถึง ครูควรเป็นผู้ที่ดำรงตนเป็นต้นแบบที่ดีและมีคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การเป็นครู

3. คุณลักษณะด้านความสัมพันธ์กับชุมชนและสังคม หมายถึง ครูควรเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับและยกย่องจากคนในชุมชนเพราะครูเป็นบุคคลสำคัญที่จะสร้างพลเมืองดีให้แก่สังคม

คุณลักษณะของครูที่ดีทั้งหมดที่กล่าวมานี้ ล้วนเป็นสิ่งที่สามารถสร้างสมบ่มเพาะและฝึกฝนได้ แต่สิ่งสำคัญคือบุคคลที่จะเข้าสู่วิชาชีพครู จะต้องมีความศรัทธาในวิชาชีพครู มีความเชื่อมั่นว่าอาชีพครูเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติและเชื่อมั่นว่าตนเองสามารถเป็นครูที่ดีได้

ตอนที่ 5 การวิเคราะห์เนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำเสนอวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อให้เข้าใจวิธีการดังกล่าวมากขึ้น รายละเอียดเกี่ยวกับการวิเคราะห์เนื้อหาที่ผู้วิจัยนำเสนอสาระซึ่งประกอบด้วยความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหาและขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

5.1 ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา

บุญธรรม กิจปริดาปริสุทธ์ (2540) กล่าวถึง ความหมายของการวิเคราะห์เนื้อหา ไว้ในปทานุกรมการวิจัยว่า การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง เป็นการวิจัยเชิงบรรยายหรือพรรณนาเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบเกี่ยวกับเนื้อหาของเอกสารสิ่งพิมพ์และสื่อต่างๆ ทั้งภาพและภาษา การวิเคราะห์เนื้อหามีความหมายเหมือน การวิเคราะห์เอกสาร กล่าวคือ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจแบบหนึ่งที่มีลักษณะเป็นการสำรวจเชิงวิเคราะห์ ซึ่งสำรวจและวิเคราะห์เฉพาะเอกสารและเนื้อหาที่ปรากฏอยู่ในเอกสารเท่านั้น

นิตา ชูโต (2548) กล่าวถึง การวิเคราะห์เนื้อหา หรือบางครั้งเรียกว่า การวิจัยเอกสาร (documentary research) หมายถึงการสกัดเนื้อหาสาระ (content message) ที่ผู้เขียนสื่อความหมายทั้งทางตรง (manifested) และทางอ้อม (laten) แก่ผู้อ่าน

สุภาวศ์ จันทวานิช (2548) กล่าวว่า การวิเคราะห์เนื้อหา คือ เทคนิคการวิจัยเพื่อพยายามจะบรรยายเนื้อหาของข้อความหรือเอกสาร โดยใช้วิธีการเชิงปริมาณอย่างเป็นระบบและเน้นสภาพวัตถุวิสัย การบรรยายนี้เน้นที่เนื้อหาตามที่ปรากฏในข้อความ พิจารณาจากเนื้อหาโดยผู้วิจัยไม่มีอคติหรือความรู้สึกของตัวเองเข้าไปพัวพัน ไม่เน้นการตีความหรือหาความหมายที่ซ่อนอยู่เบื้องหลัง หรือความหมายระหว่างบรรทัด สำหรับนักวิจัยบางคนถือว่าการวิเคราะห์เนื้อหาอาจไม่จำเป็นต้องเป็นวิธีการเชิงปริมาณก็ได้ เพียงแต่ให้การระบุคุณลักษณะเฉพาะของข้อความหรือสาระอย่างมีระบบและเป็นสภาพวัตถุวิสัย

Weber (1990) กล่าวถึง การวิเคราะห์เนื้อหา ว่าเป็นวิธีการวิจัยวิธีหนึ่งที่มีขั้นตอนในการสรุปอ้างอิงจากเนื้อหาอย่างมีเหตุผล ซึ่งการสรุปอ้างอิงนี้จะเกี่ยวข้องกับสาระระหว่างผู้ส่งและผู้รับ โดยมีหลักเกณฑ์ในการสรุปที่มีความแตกต่างกันออกไป ขึ้นอยู่กับทฤษฎีและสาระสำคัญที่น่าสนใจของผู้วิจัยและข้อโต้แย้งในภายหลัง

กล่าวโดยสรุปจากความหมายข้างต้น การวิเคราะห์เนื้อหา หมายถึง วิธีวิจัยโดยการวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อความหรือเอกสารอย่างมีระบบ ในเชิงบรรยายหรือพรรณนา ซึ่งจะต้องกระทำโดยมีเป้าหมาย มีเหตุผลตามแนวคิด ทฤษฎี และจัดหมวดหมู่เนื้อหาอย่างมีระบบ สามารถนำผลการวิเคราะห์มาเปรียบเทียบและสรุปผลที่ต้องการศึกษาได้อย่างครอบคลุม

5.2 ประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา

Berelson (1971, อ้างถึงใน นิตา ชูโต, 2548) ได้เสนอประเภทของการวิเคราะห์เนื้อหา ไว้ 17 ประเภท คือ

5.2.1 ศึกษาแนวโน้มของสารที่ปรากฏในสาร คือผู้วิจัยจำแนกเนื้อหาในส่วนใหญ่และจัดเนื้อหาลงในแต่ละกลุ่มของความถี่ หรือจำนวนที่ปรากฏอันจะช่วยให้ผู้ศึกษาเห็นแนวโน้มของเนื้อหานั้นๆ

5.2.2 ศึกษาพัฒนาการของเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เพื่อชี้ให้เห็นถึงพัฒนาการ หรือความสนใจของผู้เกี่ยวข้องในวรรณกรรม สาขาต่างๆและสะท้อนให้เห็นขอบเขตและลักษณะการวิเคราะห์ของบริษัท อันมีผลต่อเนื้อหานั้นๆในช่วงเวลาต่างๆกันไป

5.2.3 ศึกษาความแตกต่างของเนื้อหาเรื่องเกี่ยวกับที่เผยแพร่ในท้องถิ่นที่ต่างกันเพื่อดูความเหมือนกันหรือแตกต่างกัน

5.2.4 ศึกษาเปรียบเทียบสื่อและระดับของการสื่อสาร เนื่องจากเนื้อหาเรื่องเดียวกัน ผู้รับสารแต่ละกลุ่มสนใจจะรับสื่อประเภทต่างๆและในระดับต่างกัน การวิเคราะห์เช่นนี้สามารถอธิบายถึงระดับความแตกต่างของเนื้อหาที่สื่อแต่ละประเภทเสนอ

5.2.5 ศึกษาเปรียบเทียบความสอดคล้องระหว่างเนื้อหาเกี่ยวกับวัตถุประสงค์ ดังนั้นการวิเคราะห์เช่นนี้ จะช่วยในการปรับปรุงเนื้อหาของการสื่อสารให้มีการเน้น หรือเสนอสารให้ถูกต้องตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้

5.2.6 การศึกษาเปรียบเทียบเนื้อหาเกี่ยวกับสิ่งที่เป็นมาตรฐานซึ่งสามารถทำได้ 3 ระดับคือ 1) การเปรียบเทียบเนื้อหาตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยคนอื่น เช่น ผู้เชี่ยวชาญ เพื่อพิจารณาถึงความถูกต้อง การบิดเบือนและความสมดุลของการเสนอสาร 2) การเปรียบเทียบ หรือประเมิน ตามมาตรฐานที่กำหนดขึ้นโดยกลุ่มใกล้เคียงกัน เป็นการเปรียบเทียบกลุ่มหนึ่งกับอีกกลุ่มหนึ่ง และ 3) การเปรียบเทียบเนื้อหาตามที่ปรากฏกับมาตรฐานที่ตนเองวางไว้ เพื่อศึกษาว่าได้เสนอตรงกับความเป็นจริงเพียงใด

5.2.7 การศึกษาข้อมูลเชิงคุณภาพ อันเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยที่ไม่ปรากฏเป็นตัวเลข เช่น ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสังเกต หรือจากแบบสอบถามปลายเปิด ซึ่งให้ผู้ตอบสาร สามารถตอบได้หลายๆแนว กระจัดกระจาย ซึ่งผู้วิจัยจะจัดข้อมูลเป็นกลุ่มหรือประเภทต่างๆไว้ เพื่อสะดวกในการจัดตารางวิเคราะห์ข้อสรุปต่อไป

5.2.8 ศึกษาเทคนิคการโฆษณาชวนเชื่อ เพื่อวิเคราะห์ จุดจับใจ ที่มีอิทธิพลต่อทัศนคติ หรือพฤติกรรมของผู้รับสารหรือในเรื่องที่สาธารณชนยังมีความเห็นขัดแย้งกันอยู่

5.2.9 ศึกษาความน่าอ่านของหนังสือ เช่น ตำรา หนังสือสำหรับเด็ก การใช้สีเส้น การเว้นวรรค ขนาดของตัวอักษร ความยาวของประโยค คำผสม ความยาวของเรื่อง และความหนัก หนาของหนังสือ เป็นต้น ว่าสิ่งต่างๆนี้เป็นอุปสรรคหรือส่งเสริมให้กลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มอย่างไร เพื่อที่จะเกิดประโยชน์ในการผลิตและการเลือกหนังสือที่เหมาะสมต่อไป

5.2.10 การวิเคราะห์วิธีการเสนอสาร ว่ามีวิธีการอะไร ใช้รูปแบบไหน

5.2.11 ศึกษาความตั้งใจและลักษณะอื่นๆ ของผู้ส่งสาร คือศึกษาว่าผู้ส่งสารเสนอเนื้อหาเช่นนี้เพราะมีความตั้งใจอะไร ในสภาพวัฒนธรรมหรือแรงกระตุ้นอะไรที่เป็นเหตุให้เสนอสารดังกล่าว (ทางด้านสังคม)

5.2.12 ศึกษาสภาพทางจิตวิทยาของผู้สื่อสาร เพื่อศึกษาบุคลิกภาพและสภาพจิตใจของบุคคลผู้ส่งสาร

5.2.13 ศึกษาผลการโฆษณาในแง่กฎหมาย โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบสิ่งที่ศึกษากับเนื้อหาอื่นในลักษณะของโฆษณาชวนเชื่อเช่นเดียวกัน หรือเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้ทางกฎหมาย

5.2.14 ศึกษาความหมายหรือสอดคล้องแนมพฤติกรรมของผู้ส่งสาร เกิดขึ้นในช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 มีการวิเคราะห์เนื้อหาเพื่อใช้ทำนายหรือคาดการณ์พฤติกรรมของฝ่ายตรงข้าม เช่น จากเอกสารที่ปรากฏ ประชากรฝ่ายตรงข้ามมีปฏิกริยา มีขวัญกำลังใจหรือมีการเคลื่อนไหวทางการอย่างไร

5.2.15 ศึกษาสภาพทางสังคมและวัฒนธรรมของผู้รับสารเพื่อดูว่าคนในสังคมนั้นๆสนใจเรื่องอะไร ดูการเปลี่ยนแปลงของวัฒนธรรมและสภาพสังคมโดยแบ่งเป็น 1) การศึกษาปัญหาทางอ้อม เมื่อผู้วิจัยไม่สามารถศึกษาจากผู้รับสารโดยตรงก็ต้องศึกษาจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับผู้รับสารเพื่อดูความสนใจ ค่านิยม เจตคติ ของบุคคลในสังคมและวัฒนธรรมนั้นๆ 2) สรุปเกี่ยวกับผู้รับสารอันเป็นผลของผลของสื่อมวลชนต่างๆ

5.2.16 ศึกษาความตั้งใจของผู้รับสาร ผู้วิจัยสามารถใช้การวิเคราะห์เนื้อหาอธิบายความสนใจของผู้รับสารกลุ่มต่างๆ ในเรื่องต่างๆกัน ว่าผู้รับสารจะเลือกอ่านและเลือกฟังสารประเภทใด และด้วยวิธีการใด

5.2.17 ศึกษาเจตคติและพฤติกรรมของผู้รับสารที่แสดงออก การศึกษาเนื้อหาของสาร เพื่อหาผลกระทบที่เกิดขึ้นโดยที่มีต่อบุคคล กลุ่ม สถาบัน สังคม ที่ทำให้เขาเหล่านั้นเปลี่ยนแปลงความรู้ ความคิดเห็น ค่านิยมและเจตคติในระยะสั้นและระยะยาวได้

5.3 องค์ประกอบในการวิเคราะห์เนื้อหา

อุทุมพร จามรมาน (2531) ได้อธิบายว่า แม้การวิเคราะห์เนื้อหาเป็นงานของผู้เชี่ยวชาญในเรื่องนั้นก็ตาม แต่การวิเคราะห์เนื้อหาจะต้องมีองค์ประกอบอื่นนอกเหนือจากตัวผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้

5.3.1 เนื้อหาที่จะวิเคราะห์ เนื้อหาในที่นี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในรูปเอกสาร สิ่งพิมพ์เสมอไป อาจอยู่ในรูปอื่นก็ได้ เช่น รูปภาพ การ์ตูน ละคร เพลง การโฆษณา ฟิล์ม ภาพยนตร์ บทคำพูด คำกล่าว หลักฐานทางประวัติศาสตร์ การสนทนา เป็นต้น

5.3.2 วัตถุประสงค์ในการวิเคราะห์เนื้อหา การวิเคราะห์เนื้อหาที่มีวัตถุประสงค์ใหญ่ๆ 3 ประการ คือ 1) เพื่อสรุปข้อมูล 2) เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายใน 3) เพื่อหารูปแบบหรือความสัมพันธ์ภายนอก

5.3.3 หน่วยในการวิเคราะห์ ในการวิเคราะห์เนื้อหา ผู้วิเคราะห์ต้องมีความกระจ่างในเรื่องหน่วยที่วิเคราะห์ว่าเป็นหน่วยแบบใด โดยปกติหน่วยในการวิเคราะห์เนื้อหา มี 3 ประการ คือ 1) หน่วยจากการสุ่มได้มาจากการสังเกต หรือการสัมผัส แต่ละหน่วยนั้นมีลักษณะที่เป็นอิสระต่อกัน เช่น ประโยคแต่ละประโยคถือเป็น 1 หน่วย 2) หน่วยจากการบันทึกเป็นการจัดกระทำข้อมูลจากการสุ่มมาอยู่เป็นกลุ่ม และ 3) หน่วยจากเนื้อหา เป็นการรวบรวมหน่วยจากการบันทึกมาจัดกลุ่มอีกทีหนึ่ง จากประเภทของหน่วยที่จำแนกเป็น 3 ประเภท ผู้อ่านอาจสงสัยว่า จะมีกรรมวิธีอย่างไรในการสร้างหน่วย เกณฑ์ในการสร้างหน่วยอาจทำได้จากการพิจารณา ลักษณะต่างๆ ไปทางกายภาพ การพิจารณาทางภาษา การพิจารณาการอ้างอิง การพิจารณาจากโครงสร้าง เป็นต้น ซึ่งอธิบายได้ดังนี้ (1) การพิจารณาจากสภาพทางกายภาพ เช่น จำนวนเล่มของรายงาน ฉบับ แผ่น (2) การพิจารณาภาษา ได้แก่ การแจแนบคำ หัวข้อข่าว (3) การพิจารณาอ้างอิง เช่น จากวัตถุประสงค์ เหตุการณ์ บุคคล การกระทำ (4) จากโครงสร้าง ได้แก่ ทางด้านความรู้สึก ภาษาและความหมาย และ (5) จากความหมาย อาศัยความหมายของภาษามาสู่ความเข้าใจที่ลึกซึ้ง เช่น เป็นการขอร้องหรือบังคับ หรือให้ โดยอาศัยการวิเคราะห์เนื้อหา

5.3.4 การสุ่มตัวอย่างและประชากร การวิเคราะห์เอกสารจะต้องเกี่ยวข้องกับปริมาณของสิ่งที่น่าสนใจมาวิเคราะห์มากมาย ดังนั้นนักวิเคราะห์จึงต้องรู้จักการสุ่มเอกสารออกมาวิเคราะห์ โดยใช้ความรู้ ความสามารถ จำแนกสิ่งที่เกี่ยวข้องที่จะวิเคราะห์ออกจากสิ่งที่ไม่เกี่ยวข้องและหลังจากได้ปริมาณสิ่งที่จะวิเคราะห์หรือออกมาแล้ว ทำการสุ่มเนื้อหาสาระ สิ่งที่จะวิเคราะห์ออกมา เท่าที่เวลาและงบประมาณอำนวยให้

5.4 ขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา

สกุวงศ์ จันทวานิช (2548) ได้อธิบายขั้นตอนในการวิเคราะห์เนื้อหา โดยแบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน ดังต่อไปนี้

5.4.1 ผู้วิจัยต้องตั้งกฎเกณฑ์ขึ้นสำหรับการคัดเลือกเอกสาร และหัวข้อที่จะทำการวิเคราะห์ ใครก็ตามที่มาเป็นผู้วิเคราะห์เนื้อหาต่อไป จะได้มีเกณฑ์และระเบียบเดียวกันในการคัดเลือก ไม่ใช่ที่ผู้วิเคราะห์แต่ละคนต่างก็มีเกณฑ์ของตนและรับช่วงงานต่อกันไม่ได้

5.4.2 ผู้วิจัยต้องวางเค้าโครงของข้อมูล โดยการทำรายชื่อคำหรือข้อความในเอกสารที่จะถูกนำมาวิเคราะห์แล้วแบ่งไว้เป็นประเภท การทำเช่นนี้จะช่วยให้การวิเคราะห์มีความสม่ำเสมอ ผู้วิเคราะห์สามารถตัดสินใจว่าจะดึงคำหรือข้อความใดออกมาจากเอกสารหรือตัวบท และจะทิ้งคำหรือข้อความใดออกไป

5.4.3 ผู้วิจัยจะต้องคำนึงถึงบริบท หรือสภาพแวดล้อมประกอบของข้อมูล เอกสารที่นำมาวิเคราะห์ด้วย ผู้วิจัยควรตั้งคำถามเกี่ยวกับเอกสารที่นำมาวิเคราะห์ เช่น ใครเป็นผู้เขียน เขียนให้ใครอ่าน ช่วงเวลาที่เขียนเป็นอย่างไร ทั้งนี้เพื่อให้การวิเคราะห์เป็นไปอย่างลึกซึ้งขึ้น การพิจารณาเอกสารในสภาพที่เป็นองค์ประกอบจึงเป็นสิ่งจำเป็น การบรรยายคุณลักษณะเฉพาะของเนื้อหา โดยไม่โยงไปสู่ลักษณะของเอกสารของผู้ส่งสาร จะทำให้ผลการวิเคราะห์มีคุณค่าน้อย แต่ถ้าได้มีการเปรียบเทียบคุณลักษณะของเนื้อหาเข้ากับบริบทของเอกสาร และมีการโยงคุณลักษณะดังกล่าวเข้ากับกรอบแนวคิดทฤษฎี ที่เหมาะสมที่ผู้วิจัยเลือกมาเปรียบเทียบ จะทำให้การวิเคราะห์ข้อมูลมีความกว้างขวางขึ้นและนำไปสู่การอ้างอิงกับข้อมูลอื่นๆได้

5.4.4 โดยปกติการวิเคราะห์เนื้อหาจะกระทำกับเนื้อหาตามที่ปรากฏในเอกสาร มากกว่ากระทำกับเนื้อหาที่ซ่อนอยู่ การวัดความถี่ของคำหรือข้อความในเอกสาร ก็หมายถึงคำหรือข้อความที่มีอยู่ ไม่ใช่คำหรือข้อความที่ผู้วิจัยตีความได้ การตีความข้อความจะกระทำในอีกขั้นตอนหนึ่ง ภายหลังจากผู้วิจัยจะสรุปข้อมูล

5.4.5 ขั้นตอนนี้เป็นสิ่งที่ยังคงเกี่ยวเนื่องกันอยู่ระหว่างนักวิจัยเชิงปริมาณกับนักวิจัยเชิงคุณภาพ สำหรับนักวิจัยเชิงปริมาณ เมื่อได้ทำตามขั้นตอน 4 ขั้นที่กล่าวมาแล้วก็ถือว่าผู้วิจัยจะลงมือสรุปข้อมูลอย่างแม่นยำ และนำข้อมูลไปอ้างอิงกับประชากรทั้งหมดได้ แต่สำหรับนักวิจัยเชิงคุณภาพมักมีข้อทักท้วงอยู่บ้าง โดยที่นักวิจัยเชิงคุณภาพเห็นว่า ความถี่ของคำหรือข้อความที่ปรากฏอาจมิได้แสดงถึงความสำคัญของคำหรือข้อความนั้นก็ได้ เช่น ตัวบทที่มีคำว่า "ชาติ", "รักชาติ" ปรากฏถี่หลายครั้งอาจไม่ได้เน้นสาระของเรื่องชาติและความรักชาติก็ได้ ฉะนั้นวิธีการเชิงคุณภาพจึงน่าจะมีส่วนช่วยในการวิเคราะห์เนื้อหาได้เป็นอย่างดี นักวิจัยเชิงคุณภาพให้เหตุผลว่า การได้คำตอบเลือนลางสำหรับคำถามที่ตรงเป้า ยังดีกว่าได้คำตอบที่ชัดเจนสำหรับคำถามที่ผิดเป้า การมุ่งจะวัดความถี่ของคำอย่างเดียว อาจนำไปสู่คำตอบที่ชัดเจนแต่ไร้ความหมายโดยสิ้นเชิง

ตอนที่ 6 การสังเคราะห์งานวิจัยและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำเสนอความรู้เกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान เพื่อให้เข้าใจวิถีวิทยาการวิจัยดังกล่าวมากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยนำเสนอรายละเอียดเกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัยและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ดังนี้

6.1 การสังเคราะห์งานวิจัย

การศึกษาเอกสารในส่วนนี้ มีจุดประสงค์เพื่อที่จะศึกษาในประเด็นความหมาย ลักษณะ ประเภทและความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัย โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.1.1 ความหมายของการสังเคราะห์งานวิจัย

การสังเคราะห์งานวิจัย (Research Synthesis) เป็นระเบียบวิธีการศึกษาตามระเบียบวิธีทางวิทยาศาสตร์เพื่อตอบปัญหาวิจัยเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยการรวบรวมงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหานั้นๆ มาศึกษาวิเคราะห์ด้วยวิธีการทางสถิติ หรือวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพและนำเสนอข้อสรุปอย่างมีระบบให้ได้คำตอบปัญหาวิจัยที่ต้องการ (Light and Pillemer, 1984; Glass, McGraw and Smith, 1981; Mullen, 1989 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) โดยการสังเคราะห์งานวิจัยมีข้อตกลงเบื้องต้นที่สำคัญ 2 ประการ ประการแรก งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์แต่ละเรื่องให้ข้อค้นพบแต่ละมุมของปรากฏการณ์ที่นักวิจัยต้องการศึกษา ประการที่สอง เมื่อนำผลการวิจัยมาสังเคราะห์รวมกัน ผลการสังเคราะห์ที่ได้รับจะมีความกว้างขวางและลุ่มลึกมากเกินกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

6.1.2 ลักษณะการสังเคราะห์งานวิจัย

นงลักษณ์ วิรัชชัย (2542) ได้อธิบายลักษณะการสังเคราะห์งานวิจัยไว้ว่า การดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัย ทำได้ 2 ลักษณะ ลักษณะแรก เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยในฐานะเป็นงานส่วนหนึ่งของการวิจัย การสังเคราะห์งานวิจัยแบบนี้คือ กิจกรรมสำคัญในการศึกษารายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนั่นเอง ลักษณะที่สอง เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยที่เป็นงานวิจัยเสร็จสิ้นสมบูรณ์ในตัว ผลจากการสังเคราะห์งานวิจัยแบบนี้เป็นประโยชน์ต่อการหาคำตอบปัญหาวิจัยที่เป็นข้อสรุปที่มีความลึกซึ้ง ซึ่งนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อวงวิชาการและเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติและสังคมได้อย่างกว้างขวาง

6.1.3 ประเภทของการสังเคราะห์งานวิจัย

อุทุมพร จามรมาน (2531) กล่าวไว้ว่า การสังเคราะห์งานวิจัย แบ่งออกได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่

1) การสังเคราะห์เชิงคุณลักษณะหรือการสังเคราะห์เชิงคุณภาพหรือการสังเคราะห์เชิงบอกลักษณะ (Qualitative Synthesis) เป็นการรวบรวมเรื่องต่างๆ ที่ต้องการสังเคราะห์เข้าด้วยกัน และสรุปออกมาโดยผู้สังเคราะห์จะต้องสรุปประเด็นหลักของผลการวิจัยแต่ละเรื่องและบรรยายให้เห็นความสัมพันธ์และความขัดแย้งระหว่างผลการวิจัยเหล่านั้น ทั้งนี้ผู้สังเคราะห์ต้องสรุปด้วยความเที่ยงธรรม ไม่ลำเอียง และไม่ผนวกความคิดเห็นของตนเอง การสังเคราะห์แบบนี้เป็นวิธีการที่ใช้กับงานวิจัยเชิงคุณภาพ

2) การสังเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Synthesis) เป็นการใช้กระบวนการทางสถิติเข้ามาช่วยสังเคราะห์ โดยการคำนวณค่าหรือดัชนีมาตรฐานของผลการวิจัยเพื่อประโยชน์ในการเปรียบเทียบ สรุปและอ้างอิง

6.1.4 ความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัย

สาระที่เกี่ยวกับการสังเคราะห์งานวิจัย ทำให้สรุปความสำคัญของการสังเคราะห์งานวิจัยที่มีต่อความก้าวหน้าของศาสตร์ต่างๆ ได้ 2 ประการ (อดุลย์ วงศ์วีคุณ, 2543) ได้แก่ 1) การสังเคราะห์งานวิจัยทำให้ทราบถึงสภาวะปัจจุบันของข้อความรู้ต่างๆ และ 2) การสังเคราะห์งานวิจัยเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดตัวแปรและสมมติฐานการวิจัยให้มีประสิทธิภาพ การสังเคราะห์งานวิจัยในลักษณะนี้ปรากฏในเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องของงานวิจัยต่างๆ นอกจากการสังเคราะห์งานวิจัยจะมีประโยชน์ต่อความก้าวหน้าของศาสตร์แล้วยังมีประโยชน์ต่อการนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติอีกด้วย ทั้งนี้เนื่องจากการสังเคราะห์งานวิจัยทำให้ได้ความรู้อันเป็นข้อสรุปที่ชัดเจน ทำให้การนำไปประยุกต์ใช้ในภาคปฏิบัติมีประสิทธิภาพ

6.2 การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

การศึกษาเอกสารในส่วนนี้ มีจุดประสงค์เพื่อที่จะศึกษาในประเด็นความเป็นมาและความสำคัญ ความหมาย วัตถุประสงค์ ขั้นตอนและประเภทการแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान โดยมีรายละเอียดดังนี้

6.2.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา

อภิมาน

จุดอ่อนของการวิจัยเชิงปริมาณที่สำคัญ ในมุมมองของนักวิจัยเชิงคุณภาพคือการให้ความสำคัญกับการศึกษาความสัมพันธ์เชิงสาเหตุระหว่างปรากฏการณ์หรือตัวแปรและให้ความสำคัญกับการอ้างอิงผลการวิจัยไปสู่กลุ่มประชากรเป็นอย่างมาก จนละเลยองค์ประกอบของปรากฏการณ์ หรือพฤติกรรมของมนุษย์ในส่วนที่เป็นนามธรรม ไม่สนใจและไม่พยายามทำความเข้าใจความหมายของปรากฏการณ์หรือพฤติกรรมของมนุษย์เหมือนนักวิจัยเชิงคุณภาพ รวมทั้งไม่สนใจหน่วยตัวอย่างที่เป็นกรณีพิเศษซึ่งจะนำไปสู่ความรู้ความเข้าใจปรากฏการณ์ที่ลึกซึ้ง ด้วยเหตุนี้ในวงวิชาการจึงต้องมีทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ เพราะการวิจัยทั้งสองประเภท มีหลักการใหญ่ในการแสวงหาความรู้ความจริงด้วยวิธีการที่มีระบบเช่นเดียวกัน แต่อาจมีรายละเอียดของวิธีการแตกต่างกัน ผลการวิจัยทั้งสองประเภทน่าจะสนับสนุนส่งเสริมให้การแสวงหาความรู้ในศาสตร์สาขาต่างๆ เป็นไปอย่างกว้างขวางมากยิ่งขึ้น

การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน จัดเป็นนวัตกรรมทางการวิจัยเชิงคุณภาพแบบหนึ่งที่มีการประยุกต์หลักการวิเคราะห์อภิมานให้เป็นประโยชน์ในการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา (ethnographic research or ethnography) Noblit และ Hare (1988) ผู้เขียนหนังสือเรื่อง *Meta-Ethnography : Synthesizing Qualitative Studies* ซึ่งให้เห็นข้อบกพร่องในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพแบบดั้งเดิมว่าเป็นวิธีการที่ไม่มีระบบ จะทำการสังเคราะห์ซ้ำให้ได้ผลเหมือนเดิมเป็นเรื่องยากและการสังเคราะห์ มักจะไม่ครอบคลุมงานวิจัยทั้งหมดที่นำมาสังเคราะห์ ผู้สังเคราะห์มักจะเลือกเฉพาะตอนหรือส่วนที่สนใจ เพื่อปรับปรุงข้อบกพร่องดังกล่าว Noblit และ Hare (1988) จึงได้เสนอวิธีการวิจัยที่เรียกว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน สำหรับการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542)

6.2.2 ความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน

Noblit และ Hare (1988) กล่าวว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน หมายถึง การสังเคราะห์งานวิจัยที่เน้นแนวทางการตีความเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในกรณีศึกษาหลายๆกรณี คำบอกเล่า เรื่องเล่าที่หลากหลาย และงานวิจัยหลายๆเรื่อง

อดุลย์ วังศรีคุณ (2543) กล่าวว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิมาน หมายถึง รูปแบบหนึ่งของการสังเคราะห์งานวิจัยด้านชาติพันธุ์วรรณนาอภิมานหรืองานวิจัยที่มีการตีความอื่นๆ

บุบผา เมฆศรีทองคำ (2547) กล่าวว่า การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา อภิमान อยู่บนพื้นฐานกระบวนการค้นเชิงตีความซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงมุมมองหรือแนวคิดมากมายของผู้สังเคราะห์ ที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาของการสังเคราะห์ โดยสะท้อนในหลายๆวิธีการ นอกจากนั้น ยังเป็นวิธีการที่ใช้ในการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งเป็นวิธีการที่มุ่งเน้นการแปลความหมาย หรือการอธิบายเชิงตีความ (interpretive) มากกว่าการนำเนื้อหามารวมกันเพียงอย่างเดียว (aggregative) หรือการวิเคราะห์ (analysis) โดยพยายามให้เห็นถึงกระบวนการและผลลัพธ์ที่ได้ จากกรณีศึกษาหลายๆ งานวิจัย ดังนั้นจึงเป็นวิธีการที่ต้องการความเข้าใจถึงธรรมชาติของการเปรียบเทียบ (comparison) และการแปลความ (interpretation) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือการวิจัย ชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงตีความ (interpretative research) โดย พยายามคงลักษณะเฉพาะ (uniqueness) และองค์รวม (holism) ของงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้

กล่าวโดยสรุป การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान หมายถึง การสังเคราะห์งานวิจัยที่มุ่งเน้นการตีความเนื้อหาของงานวิจัยแต่ละเรื่อง แล้วนำข้อความรู้ที่ได้ จากการตีความมาสรุปรวมเป็นข้อความรู้ใหม่ ซึ่งมีใช่เป็นเพียงแค่การรวมเนื้อหาของงานวิจัย หลายๆเรื่องเข้าด้วยกันแล้วนำมาสร้างข้อสรุปรวมเท่านั้น

6.2.3 วัตถุประสงค์ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान วัตถุประสงค์ ของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानตามแนวคิดของ Noblit และ Hare (1988) มี 5 ประการ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาเอกสารที่มีการตีความหมายให้เพิ่มมากขึ้น 2) เพื่อตรวจสอบและพิจารณา ตัดสินคำบรรยายที่หลากหลายจากหลักฐานหรือข้อมูล 3) เพื่อเปรียบเทียบงานวิจัยแต่ละเรื่อง อย่างเป็นระบบเพื่อให้ได้ข้อสรุปจากงานวิจัย 4) เพื่อแสดงความสัมพันธ์ระหว่างงานวิจัยของ นักวิจัยกับงานวิจัยของนักวิจัยคนอื่น และ 5) เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยชาติพันธุ์วรรณนา

6.2.4 ขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

Noblit และ Hare (1988 อ้างถึงใน นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) กล่าวถึง ขั้นตอนของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ว่าประกอบด้วยขั้นตอนที่สำคัญ 7 ขั้นตอน ได้แก่

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยต้องกำหนดปัญหานักวิจัยที่ ต้องการศึกษาค้นหาคำตอบลักษณะปัญหาวิจัยควรเป็นปัญหาที่มีคำถามประเภท ทำไม อย่างไร มีกระบวนการเป็นขั้นตอนหรือเปลี่ยนแปลงเป็นแบบใดบ้าง รวมทั้งต้องสามารถอธิบายได้ ว่าปัญหาวิจัยนั้นมีความสำคัญในเชิงวิชาการและในภาคปฏิบัติอย่างไร

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานที่จะนำมาสังเคราะห์ การดำเนินการในขั้นตอนนี้เทียบเคียงได้กับการเลือกกรณีศึกษาสำหรับการวิจัยเชิงคุณภาพ นักวิจัยอาจพิจารณาเลือกเฉพาะงานวิจัยที่มีคุณค่า มีประเด็นที่ควรค่าแก่การศึกษาและตีความ

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย ขั้นตอนนี้ นักวิจัยต้องอ่านและทำความเข้าใจเนื้อหาสาระในงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์โดยอ่านซ้ำๆ แต่ยังไม่จำเป็นต้องมีการตีความหรือเปรียบเทียบเนื่องจากการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानเป็นการสังเคราะห์เนื้อหาสาระ การอ่านงานวิจัยจึงต้องให้ความสนใจต่อรายละเอียดของงานวิจัยและสาระที่ผู้วิจัยต้องการสังเคราะห์จากงานวิจัยนั้นๆ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ในขั้นตอนนี้ นักวิจัยต้องพัฒนากรอบแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างแต่ละเรื่องโดยจับประเด็นหลัก สังกัปแนวคิด วิธีการ ผลการวิจัยจากงานวิจัยแต่ละเรื่องมาเทียบเคียงกัน นอกจากนี้ยังอาจพิจารณาจากประโยค คำ วลี (อุปลักษณะณ์) เพื่อหาความหมายที่เปรียบเทียบกันได้ด้วย

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมายหรือตีความเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ การดำเนินงานขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากคล้ายกับการนำแนวคิด สังกัปจากงานวิจัยเรื่องหนึ่ง ไปใช้กับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่งแล้วนำผลที่น่าจะได้รับมาเปรียบเทียบกัน การแปลความหมายหรือการตีความทำได้ 3 แบบ คือ การแปลความเทียบกลับไปกลับมา (reciprocal translations) การแปลความเชิงหักล้าง (refutational synthesis) และการแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (lines-of-argument synthesis)

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย ขั้นตอนนี้ นักวิจัยนำผลการแปลความหมายทั้งหมดมาสังเคราะห์ ลักษณะการสังเคราะห์จะได้ข้อความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่อง มีความกว้างขวางลึกซึ้งมากเกินกว่าที่จะได้รับจากงานวิจัยแต่ละเรื่อง

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์ งานขั้นตอนนี้เป็นแบบเดียวกับการเสนอรายงานการวิจัยโดยทั่วไป

6.2.5 ประเภทการแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

Noblit และ Hare (1988 อ้างถึงใน บุษผา เมฆศรีทองคำ, 2547) แบ่งประเภทของการแปลความหมายของการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ออกเป็น 3 ประเภท ได้แก่

1) การแปลความเทียบกลับไปกลับมา (reciprocal translations) เป็นวิธีการที่ใช้กับการศึกษาที่เป็นการวิเคราะห์ถึงงานวิจัยที่มีผลการวิจัยสอดคล้องกัน จึงเป็นการนำ

งานวิจัยเรื่องหนึ่งไปแปลความในอีกรูปแบบหนึ่งซึ่งเป็นเนื้อหาสาระที่เปรียบเทียบกันได้อย่างตรงไปตรงมา

2) การแปลความเชิงหักล้าง (refutational synythesis) เป็นวิธีการที่ใช้กับการศึกษาที่มีข้อสรุปที่ต่างกันเกี่ยวกับข้อโต้แย้งในเรื่องเดียวกัน จึงเป็นการนำงานวิจัยเรื่องหนึ่งไปเปรียบเทียบกับงานวิจัยอีกเรื่องหนึ่ง นั่นคือ เป็นวิธีการที่สามารถนำมาใช้ในการวิเคราะห์ข้อค้นพบที่มีลักษณะตรงข้ามกัน

3) การแปลความเพื่อเสนอประเด็นการโต้แย้ง (lines-of-argument synthesis) เป็นวิธีการศึกษาที่นำงานวิจัยทุกเรื่องมาโยงเป็นข้อถกแถลงเพื่อนำมาสู่ข้อสรุปใดข้อสรุปหนึ่งนั่นคือ เป็นการสังเคราะห์เพื่อสรุปอ้างอิงไปถึงภาพรวมทั้งหมด

ตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพื่อให้ทราบสภาพปัจจุบันของการวิจัยในเรื่องดังกล่าวมากยิ่งขึ้น งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทยที่ผู้วิจัยนำเสนอในที่นี้แบ่งเป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ 6 เรื่อง และ งานวิจัยเชิงคุณภาพ 11 เรื่อง ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

งานวิจัยเชิงปริมาณ ประกอบด้วยงานวิจัยของ ศิริพันธ์ คำวะลี (2544) สาลินี เลิศอัทธมากร (2544) กมลมาลย์ ชาวเนื้อดี (2545) พฤกษ์ มะศิริ (2546) ศศิอร ทศเกษร (2547) และ ธิดาพร คมสัน (2548)

ศิริพันธ์ คำวะลี (2544) ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการเป็นครูต้นแบบระดับประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จในการเป็นครูต้นแบบระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ครูต้นแบบปี พ.ศ. 2541-2542 จำนวน 73 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ วิเคราะห์ปัจจัยโดยวิธี principal component analysis และหมุนแกนแบบ orthogonal ด้วยวิธี varimax หาค่าเฉลี่ยและความเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลให้ประสบความสำเร็จได้รับการคัดเลือกให้เป็นครูต้นแบบในระดับศึกษามีทั้งหมด 14 ด้าน ได้แก่ 1) ความสามารถในการสอน 2) คุณธรรมและบุคลิกที่เป็นแบบอย่างแก่นักเรียน 3) ปฏิบัติตนดี ปฏิบัติงานดี 4) ความเสียสละและศรัทธาในความเป็นครู 5) ความรู้และสามารถนำความรู้มาพัฒนาศิษย์ตามเจตนารมณ์ของ

หลักสูตรและแผนการศึกษาชาติ 6) ความเข้าใจด้านจิตวิทยาการเรียนการสอน 7) ปฏิบัติงานโดยยึดหลักพุทธธรรม 8) ร่วมมือกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์ 9) ความพึงพอใจในผลตอบแทนที่ได้รับ 10) ปฏิบัติหน้าที่อย่างมีเกียรติและมีศักดิ์ศรี 11) เข้าใจกระบวนการที่ทำให้เกิดการเรียนรู้อันพึงประสงค์ 12) ความมุ่งมั่นอยู่เสมอว่าจะปฏิบัติงานให้สำเร็จลุล่วงไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ 13) ปฏิบัติงานด้วยความพึงพอใจและมีความสุข 14) สามารถควบคุมอารมณ์และการแสดงออก

สาลินี เลิศอัฒมากร (2544) ศึกษาเรื่อง "การศึกษาการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของครูแกนนำตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของครูแกนนำตามโครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างคือ ครูแกนนำในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา กรุงเทพมหานคร จำนวน 480 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันในการเตรียมการจัดการนิเทศ คือ ครูแกนนำมีการวางแผนการจัดการนิเทศโดยการศึกษาข้อมูลพื้นฐานหรือสภาพปัจจุบันปัญหาจากข้อมูลปัญหาและความต้องการการจัดการเรียนการสอนของครูเครือข่าย มีการเตรียมบุคลากรโดยการจัดการนิเทศครูเครือข่ายร่วมกับครูแกนนำคนอื่นๆ ในการดำเนินการนิเทศ มีการสังเกตการสอน การปรึกษาหารือ เรื่องที่นิเทศคือ วิธีการสอน เทคนิคการสอน ในการประเมินผล การจัดการนิเทศ มีการประเมินผลในช่วงหลังการดำเนินการโดยใช้แบบสอบถาม ปัญหาที่พบคือ ครูมีความกังวลว่าต้องเพิ่มภาระงาน ครูแกนนำไม่ได้รับการยอมรับจากครูเครือข่าย ขาดงบประมาณและวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการนิเทศ ครูแกนนำมีเวลาในการนิเทศติดตามน้อย ครูแกนนำขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินและไม่ได้รับความร่วมมือในการประเมิน

กมลมาลย์ ชาวเนื้อดี (2545) ศึกษาเรื่อง "องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาตัวแปรและวิเคราะห์องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพระดับประถมศึกษา พร้อมทั้งสร้างเกณฑ์มาตรฐานวัดความเป็นครูมืออาชีพระดับประถมศึกษา กลุ่มตัวอย่างได้แก่ กลุ่มผู้เชี่ยวชาญทางการศึกษา จำนวน 8 คน ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูดีเด่น จำนวน 175 คนและครูทั่วไป จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถามเพื่อการวิจัยเกี่ยวกับองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพและแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างมีประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของ

ความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์องค์ประกอบด้วยวิธีการสกัดองค์ประกอบแบบ Principal Component Orthogonal ด้วยวิธี Varimax ผลการวิจัยพบว่า ตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษาที่ได้ข้อมูลจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญทางด้านการศึกษา จำนวน 8 คน มีทั้งหมด 11 ตัวแปร องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษา มี 9 องค์ประกอบ คือ 1) การปฏิบัติตนของครูมืออาชีพ 2) การจัดการเรียนการสอน 3) การเตรียมการสอน 4) ความสัมพันธ์กับผู้อื่น 5) การสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เอื้อต่อการเรียนรู้ 6) การให้ความรู้แก่ผู้เรียน 7) การใช้สื่อและเทคโนโลยีประกอบการสอน 8) การเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 9) การพัฒนาผู้เรียน โดยที่องค์ประกอบทั้ง 9 องค์ประกอบอธิบายความแปรปรวนของความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษา ได้ร้อยละ 31.214 เกณฑ์มาตรฐานวัดความเป็นครูมืออาชีพ ระดับประถมศึกษาเป็นเกณฑ์ตัดสิน 3 ระดับ คือ ระดับมาก มีค่า/คะแนน 0.78 ขึ้นไป ระดับปานกลาง มีค่า/คะแนน -0.64 ถึง 0.78 และระดับน้อย มีค่า/คะแนน -0.64 ลงมา

พฤกษ์ มะศิริ (2546) ศึกษาเรื่อง "ปัญหาการพัฒนาของครูแกนนำเป็นครูต้นแบบในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาการพัฒนาของครูแกนนำเป็นครูต้นแบบ ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูแกนนำในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่ ปีการศึกษา 2543 จำนวน 21 คน ปีการศึกษา 2544 จำนวน 116 คน รวม 137 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการพัฒนาของครูแกนนำเป็นครูต้นแบบทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 2) ด้านการพัฒนาตนเองและเครือข่าย 3) ด้านการครองตน และ 4) ด้านการประสานงานกับชุมชน ปัญหาในการพัฒนาครูแกนนำเป็นครูต้นแบบที่พบในแต่ละด้าน ได้แก่ การให้นักเรียนได้เรียนรู้จากของจริง สถานที่จริง และประสบการณ์จริงการนำสื่อเทคโนโลยีที่นักเรียนมีส่วนร่วมในการเลือก และจัดทำมาใช้ประกอบการเรียนการสอน การมีวิธีการหรือกิจกรรม เพื่อศึกษานักเรียนเป็นรายบุคคล การนำผลการประเมินมาร่วมกำหนดระบบดูแลช่วยเหลือนักเรียน และการปรับปรุงพัฒนาการเรียนการสอน การเก็บรวบรวมผลงานของนักเรียน การมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการปฏิรูปการเรียนรู้ การประกันคุณภาพและการบริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน การเผยแพร่ผลงานในรูปแบบที่หลากหลาย การจัดกิจกรรมเพื่อการพบปะหรือแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างครูแกนนำกับครูเครือข่ายอย่างสม่ำเสมอ การมีความมุ่งมั่นในการพัฒนาเพื่อแก้ปัญหานักเรียนเป็นรายบุคคล การเป็นที่ปรึกษาและช่วยเหลือชุมชน ทั้งด้าน

วิชาการและส่วนตัว การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร วิทยาการใหม่ๆ ตลอดจนผลการปฏิบัติงานของตน ไปยังชุมชน การเป็นผู้ประสานความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน

ศศิธร ทศเกษร (2547) ศึกษาเรื่อง "การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี: การวิเคราะห์ตามแบบจำลอง แอชชัวร์" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี ตามแบบจำลองแอชชัวร์ และศึกษาปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูแกนนำที่ได้รับรางวัล ปีพ.ศ.2544 ถึง พ.ศ.2546 จำนวน 202 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือแบบสอบถาม และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัยพบว่า การสอนโดยใช้แบบจำลอง แอชชัวร์ 6 ด้าน คือ ด้านการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน ปฏิบัติมากคือความสนใจของผู้เรียน ด้านการกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้มีการปฏิบัติมากคือ การแจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้ก่อนทำการสอบ ด้านการเลือกภูมิปัญญาท้องถิ่น ปฏิบัติมากในเรื่องประเภทของภูมิปัญญาท้องถิ่นสอดคล้องกับหลักสูตรเนื้อหาที่สอน ด้านการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการจัดการเรียนการสอน มีการปฏิบัติมากคือ การเตรียมกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการตอบสนองของผู้เรียนมีการปฏิบัติมากคือ การให้ผู้เรียนแสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ ด้านการประเมินผล มีการปฏิบัติมากคือ การวัดและประเมินผลสอดคล้องกับวัตถุประสงค์การเรียนรู้ สำหรับปัญหาและอุปสรรคในการเรียนการสอนโดยใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านการวิเคราะห์ลักษณะผู้เรียน มีปัญหาและอุปสรรคระดับปานกลางอันดับแรก คือ ในเรื่องผู้เรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมแตกต่างกัน

ธิดาพร คมสัน (2548) ศึกษาเรื่อง "การติดตามการปฏิบัติงานของครูต้นแบบระดับอนุบาล" มีวัตถุประสงค์เพื่อติดตามการปฏิบัติงานของครูต้นแบบระดับอนุบาลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ด้านการจัดการเรียนการสอน การครองตนของครู และการประสานงานกับชุมชน กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 39 คน ครูต้นแบบระดับอนุบาล จำนวน 41 คน และครูเครือข่าย จำนวน 392 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสอบถาม แบบสัมภาษณ์ และแบบบันทึกการสังเกต วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา หาความถี่ หาค่าร้อยละ และหาค่าเฉลี่ย ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบปฏิบัติงานใน 3 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการจัดการเรียนการสอน เน้นการทำแผนการจัดกิจกรรมล่วงหน้าเป็นรายสัปดาห์ การจัดการเรียนการสอนเน้นนักเรียนเป็นสำคัญ และกิจกรรมที่เอื้อให้เด็กทุกคนได้แสดงออกและเข้าร่วมกิจกรรม ในส่วนของระดับการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูเครือข่าย จัดอยู่ในระดับดี

2) ด้านการครองตนของครู เน้นการแสวงหาความรู้และสนใจเกี่ยวกับวิชาชีพครูจากการเข้าร่วมประชุม อบรม โอกาสในการจัดการงานธุรการของโรงเรียนด้านเอกสาร โอกาสให้ครูเครือข่ายได้แสดงความคิดเห็น ในส่วนของการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของผู้บริหาร จัดอยู่ในระดับดีมาก แต่ระดับการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของครูเครือข่าย จัดอยู่ในระดับดี 3) ด้านการประสานงานกับชุมชน เน้นการมีส่วนร่วมในการจัดการปฐมนิเทศผู้ปกครอง ในส่วนของการปฏิบัติงานตามการรับรู้ของผู้บริหาร และครูเครือข่าย จัดอยู่ในระดับดี

จากการศึกษางานวิจัยเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู ผู้วิจัยได้สรุปสาระต่างๆ ดังตารางที่ 2.2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.2 สรุปสาระจากงานวิจัยเชิงปริมาณที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู

ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ประเด็นที่ศึกษา	กลุ่มตัวอย่าง	เครื่องมือที่ใช้
ศิริพันธ์ คำวะลี (2544)	การวิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการเป็นครูต้นแบบระดับประถมศึกษา	วิเคราะห์องค์ประกอบปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จ ในการเป็นครูต้นแบบ	ครูต้นแบบ 73 คน	แบบสอบถาม
สาลินี เลิศอัทธมากร (2544)	การศึกษาการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของครูแกนนำตาม โครงการส่งเสริมและพัฒนาครูแกนนำเพื่อเป็นครูต้นแบบ ปฏิรูปการเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญ ศึกษา กรุงเทพมหานคร	สภาพและปัญหาการจัดการนิเทศครูเครือข่ายของ ครูแกนนำ	ครูแกนนำ 480 คน	แบบสอบถาม
กมลมาลย์ ขาวเนื้อดี (2545)	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครู มืออาชีพ ระดับ ประถมศึกษา	องค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับความเป็นครูมืออาชีพ	ผู้ เชี่ยว ชาญ ทาง ด้าน การศึกษา 8 คน/ ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ครูดีเด่น 175 คน / ครูทั่วไป 350 คน	แบบสอบถาม
พฤกษ์ มะศิริ (2546)	ปัญหาการพัฒนาของครูแกนนำเป็นครูต้นแบบในโรงเรียน มัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดกระบี่	ปัญหาการพัฒนาของครูแกนนำเป็นครูต้นแบบ	ครูแกนนำ 137 คน	แบบสอบถาม
ศศิธร ทัศนเกษร (2547)	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำใน โรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาสุพรรณบุรี:การ วิเคราะห์ตามแบบจำลองแอสซัวร์	การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำ ในโรงเรียน/ปัญหาและอุปสรรคในการใช้ภูมิ ปัญญาท้องถิ่นในการสอนของครูแกนนำ	ครูแกนนำ 202 คน	แบบสอบถาม
ธิดาพร คมสัน (2548)	การติดตามการปฏิบัติงานของครูต้นแบบระดับอนุบาล	ติดตามการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ	ผู้บริหารโรงเรียน 39 คน /ครู ต้นแบบระดับอนุบาล 41 คน /ครูเครือข่าย 392 คน	แบบสอบถาม

งานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วยงานวิจัยของ นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ (2540) ธนู มีสัตย์ (2542) รัชณีพร จาวรุ่งวณิชสกุล (2543) วราศิริ วงศ์สุนทร (2543) เกียรติศักดิ์ เวียงพระปรก (2544) ขวลิต รัตนยรรยง (2544) ธวชนิ โรจนาวี (2544) อติศร เนาวนนท์ (2544) ชาตรี ถนอมวงศ์ (2545) ธีรเชษฐ์ เปาณาเรียง (2545) สุรพงษ์ ศิริเขตต์ (2545) และ ผกาพรรณ เอกวัฒน์ (2546)

นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ (2540) ศึกษาเรื่อง "เส้นทางการพัฒนาครุฑนักวิจัย : การวิจัยรายกรณีของครุฑดีเด่นระดับประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาเส้นทางการพัฒนาครุฑนักวิจัย กรณีศึกษาคือ ครุฑที่ปฏิบัติงานสอนในโรงเรียนประถมศึกษา ซึ่งเป็นครุฑนักวิจัยและเป็นครุฑที่ได้รับการยกย่องให้เป็นครุฑดีเด่นระดับประถมศึกษา วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกตแบบมีส่วนร่วมและการสัมภาษณ์ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุป ผลการวิจัยพบว่า เส้นทางการพัฒนามาสู่การเป็นครุฑนักวิจัย ของกรณีศึกษาเริ่มจากคุณลักษณะส่วนตัวที่เป็นคนชอบใฝ่หาความรู้ ช่างคิด ชอบอ่าน ชอบเขียน และรักธรรมชาติ ลักษณะดังกล่าวพัฒนามาด้วยการเรียนรู้จากการปฏิบัติงานในลักษณะของการสังเกต วิเคราะห์ สังเคราะห์และสังสมประสบการณ์ชีวิต และการทำงานอย่างบูรณาการ ในหน้าที่ครุฑที่รักเด็กและปรารถนาจะช่วยพัฒนาคุณภาพชีวิตของเด็ก ส่งผลให้เกิดกระบวนการพัฒนามาสู่การเป็นครุฑนักวิจัย ที่ใช้รูปแบบของการวิจัย ที่เป็นการวิเคราะห์เอกสาร หลักสูตร ศึกษาเป็นรายกรณี การวิจัยพัฒนา

ธนู มีสัตย์ (2542) ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนของครุฑดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียน สังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครุฑดีเด่น ระดับก่อนประถมศึกษา และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครุฑดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา กรณีศึกษา คือ ครุฑดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา จำนวน 5 คน ผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 5 คน ในโรงเรียน 5 แห่ง เครื่องมือ ที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอน แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครู และแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงและจัดหมวดหมู่ ผลการวิจัยพบว่า ครุฑดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษา มีพฤติกรรมการสอน ดังนี้ ด้านกิจกรรมการเตรียมความพร้อมมีการเตรียมการสอนและจัดเตรียมสื่อ การดำเนินการสอนมีวิธีที่หลากหลาย จัดในลักษณะบูรณาการและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ด้านเทคนิคการใช้สื่อมีการใช้สื่อหลายรูปแบบ โดยมีทั้งสื่อที่ผลิตเองจากเศษวัสดุท้องถิ่นและสื่อสำเร็จรูป การวัดและประเมินพัฒนาการของเด็กมีอย่างสม่ำเสมอ โดยการสังเกต สัมภาษณ์และ

จัดบันทึกความก้าวหน้าของนักเรียน ด้านปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูและนักเรียนอยู่ในระดับดี ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของครูดีเด่น ประกอบด้วย โรงเรียนมีสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกห้องเรียนที่ดี ครูมีความรักความศรัทธาในอาชีพครู มีพื้นฐานทางครอบครัวที่ดี มีความรักความเมตตาและเข้าใจพฤติกรรมของนักเรียน ใฝ่ศึกษาหาความรู้และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ผู้บริหารโรงเรียนเข้าใจในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ให้การสนับสนุนช่วยเหลือและนิเทศครู

รัชณีพร จาวรุ่งวณิชสกุล (2543) ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษของครูต้นแบบ" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษของครูต้นแบบและเพื่อประมวลความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษและหลักการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ กรณีศึกษาได้แก่ ครูต้นแบบวิชาภาษาอังกฤษ ปีพ.ศ.2542 จำนวน 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินตนเอง วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติคำนวณค่าร้อยละและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ในด้านการเตรียมการสอน ครูเตรียมการสอนก่อนล่วงหน้า ด้านการจัดการเรียนการสอน ครูมีการจัดกิจกรรมที่สร้างความสนใจ ใช้เทคนิคการสอนที่น่าสนใจ นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลาย ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปสาระสำคัญของบทเรียน ด้านการใช้สื่อการเรียนการสอน ครูใช้สื่อที่เหมาะสมสร้างความสนใจ ทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาได้เร็ว ด้านการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียน ครูสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้สนุกสนาน มีการเสริมแรงและจูงใจนักเรียน ด้านการวัดและประเมินผล ครูวัดและประเมินผลทั้งก่อนเรียนและหลังเรียน ทำให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมินผล และมีการแจ้งผลให้นักเรียนทราบทุกครั้ง ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษและหลักการปฏิบัติงาน ครูให้ความสำคัญกับการเตรียมการสอน นำหลักการ แนวคิด และทฤษฎีต่างๆมาใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอน ครูมีปรัชญาในการทำงาน มีความศรัทธาในวิชาชีพ และมีความสุขกับการสอน

วราศิริ วงศ์สุนทร (2543) ศึกษาเรื่อง "การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณีครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมการสอนของครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทยระดับชั้นประถมศึกษา กรณีศึกษาคือครูต้นแบบที่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติเลือกให้เป็น ครูต้นแบบเมื่อ พ.ศ.2541 วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วม การสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การวิเคราะห์แบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะทั้งภายในและภายนอก

ที่เหมาะสมต่อการได้รับรางวัลและมีรูปแบบการสอนที่บูรณาการ มาจากทฤษฎีการเรียนรู้หลายๆ ทฤษฎี แล้วนำมาปรับใช้เป็นของตนเองโดยมีรูปแบบและพฤติกรรมการสอน ดังนี้ 1) ครูมีจิตวิญญาณของความเป็นครู ทุ่มเทให้กับงาน และเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับนักเรียนในการประพฤติปฏิบัติตน 2) ครูมีความเข้าใจในพฤติกรรมและธรรมชาติของเด็กแต่ละบุคคล 3) ครูมีความรอบรู้ในเนื้อหาที่สอน มีการวางแผนและเตรียมการสอนล่วงหน้า 4) ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลาย เพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน 5) ครูมีสื่อการสอนที่หลากหลาย ทำง่ายๆ และสอดคล้องกับบทเรียน 6) ครูจัดบรรยากาศและจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และ 7) ครูใช้วิธีการวัดและประเมินผลนักเรียนอย่างหลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

เกียรติศักดิ์ เวียงพระปรก (2544) ศึกษาเรื่อง "กรณีศึกษา : พฤติกรรมการจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาของครูต้นแบบของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์ของครูต้นแบบระดับมัธยมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 โดยใช้วิธีการศึกษาเป็นรายกรณี ด้วยการใช้แบบสอบถามพฤติกรรม การสังเกต การสัมภาษณ์ อัดชีวประวัติและแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์ของศูนย์สุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข คัดเลือกครูต้นแบบที่สอน วิชาวิทยาศาสตร์ระดับมัธยมศึกษาที่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยวิธีสุ่มแบบ two stages random sampling ดำเนินการโดยใช้ เครื่องมือและเทคนิคการศึกษารายกรณี แบบสอบถามที่ใช้ให้ผู้ทรงคุณวุฒิ ตรวจสอบความเชื่อมั่นแล้ว ปรับปรุงทดลองใช้กับครูต้นแบบที่ไม่ใช่ กลุ่มตัวอย่างในช่วงที่ 1 ได้ ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับ .99 ผู้วิจัยจึงใช้เครื่องมือและเทคนิค ไปสำรวจพฤติกรรมกับกลุ่มตัวอย่าง 3 ท่าน ที่เป็นกรณีศึกษาอีกครั้ง ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะของครูที่ดี 5 ประการ คือมีความรู้ดี มีบุคลิกดี มีคุณธรรมและจริยธรรมดี มีความตั้งใจในการทำงานและมีการดำเนินชีวิตที่ดีสามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของศิษย์และผลการประเมินทางอารมณ์ พบว่า มีความสามารถในการควบคุมอารมณ์และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เข้าใจตนเองและผู้อื่น มีแรงจูงใจและแก้ปัญหาได้ รวมทั้งมีสัมพันธภาพและดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุขอยู่ในระดับสูง ครูผู้สอนวิชาวิทยาศาสตร์ ของครูต้นแบบระดับมัธยมศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ปี 2542 มีพฤติกรรมด้านคุณลักษณะส่วนตัว ด้านการเตรียมการสอน ด้านการสอนเนื้อหาและการดำเนินการสอน ด้านการจูงใจและการเสริมแรง ด้านการมอบหมายงานให้ปฏิบัติ ด้านการใช้สื่อ ด้านการควบคุมวินัยในชั้นเรียน ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนและด้านการเสริมสร้างจริยธรรมอยู่ในระดับพอใจมากที่สุด

ชวลิต รัตนยรรยง (2544) ศึกษาเรื่อง "รูปแบบการสอนของครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการสอนของครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่และศึกษาการแก้ปัญหาและอุปสรรคในการจัดการเรียนการสอน กรณีศึกษาได้แก่ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ที่ผ่านการคัดเลือกให้เป็นครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ในปีการศึกษา 2541 และ 2542 ปีละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบวิเคราะห์แผนการสอน แบบสัมภาษณ์ครูดีเด่น แบบมีโครงสร้างและแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยจัดจำแนกประเภท แจกแจงความถี่และร้อยละ ผลการวิจัยพบว่า ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ดำเนินการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้นักเรียนได้ฝึกทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ การสอนแบบโครงงาน ใช้วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้ การสอนแบบกระบวนการกลุ่ม การสอนแบบการทดลองต่างๆ มีการดัดแปลงเนื้อหา และกิจกรรมการทดลองบ้างเป็นบางครั้ง ก่อนลงมือทำการสอนครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น จะเตรียมการสอนล่วงหน้าทุกครั้ง โดยเตรียมสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่จะใช้ในการสอนหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนในแต่ละคาบ ในด้านการวัดและประเมินผล ครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่นส่วนใหญ่กำหนดจุดมุ่งหมายในการวัดและประเมินผลไว้เพื่อเป็นการพัฒนาผู้เรียน วัดเพื่อตัดสินผลการเรียน และวัดเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนของนักเรียนและครู ปัญหาและอุปสรรคที่พบส่วนใหญ่เป็นเรื่องเวลาและภาระงานที่นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอนตามปกติ ซึ่งแก้ไขโดยการเขียนแผนการสอน การเตรียมการสอนในวันหยุดและใช้เวลาหลังเลิกเรียนเพื่อสอนในบางครั้ง

ธวชนี โรจนาวี (2544) ศึกษาเรื่อง "เส้นทางการเป็นครูแห่งชาติ : การวิจัยพหุกรณีศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน และผลงานในอดีตและปัจจุบันของครูแห่งชาติ และเพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพของโครงการครูแห่งชาติ กรณีศึกษา คือ ครูแห่งชาติ ปีพ.ศ.2541 จำนวน 2 ท่าน วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลใช้การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต และการสัมภาษณ์กับกรณีศึกษาและผู้ที่เกี่ยวข้อง และใช้การสนทนากลุ่มกับนักเรียนของครูแห่งชาติ ผลการวิจัยพบว่า ลักษณะของครูแห่งชาติประกอบด้วย 11 ลักษณะ คือ 1) มีความรักและศรัทธาในความเป็นครู 2) เป็นผู้มีความทุ่มเทและรับผิดชอบในการทำงาน 3) มีการบริหารจัดการเวลาและการวางแผนการทำงานที่ดี 4) มีบุคลิกภาพดี น่าเชื่อถือ และน่าศรัทธา 5) มีความคิดกว้างไกลและสร้างสรรค์ 6) มีการพัฒนาตนเองในการศึกษาหาความรู้ตลอดเวลา 7) มีความเข้าใจในพฤติกรรม ธรรมชาติ และความแตกต่างของนักเรียน แต่ละคน 8) มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับทุกคน 9) มีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้แก่เพื่อนครู

10) สร้างความสัมพันธ์และความร่วมมืออันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และ 11) มีความรู้และความสามารถในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพของโครงการครูแห่งชาติที่เด่นชัดที่สุดคือ ควรให้มีการประสานงานกันระหว่างสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ กับหน่วยงานที่ครูแห่งชาติสังกัด

อดิศร เนาวนนท์ (2544) ศึกษาเรื่อง "การวิเคราะห์รูปแบบและเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบระดับประถมศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและวิเคราะห์หารูปแบบการสอนของครูต้นแบบ และศึกษาเส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสอนที่ครูต้นแบบใช้มี 33 รูปแบบ โดยครูต้นแบบใช้รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้วทุกชั้นตอน 31 คน ประยุกต์ใช้รูปแบบที่มีผู้พัฒนาไว้แล้ว 75 คนและพัฒนาารูปแบบการสอนขึ้นมาใช้เอง 12 คน เส้นทางสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนพบว่า ครูต้นแบบมีคุณลักษณะส่วนตัวคือ มีความขยัน ความมั่นใจในตนเอง ความรับผิดชอบ มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพครู มีความเสียสละ มีอุดมการณ์ความเป็นครู มีสำนึกในการพัฒนาท้องถิ่น มีแรงจูงใจต่อความก้าวหน้าทางหน้าที่ราชการ การยอมรับจากสังคม พัฒนาตนเองโดยเข้ารับการอบรม ศึกษาต่อและศึกษาดำรงหรือเอกสารทางวิชาการด้วยตนเอง ศึกษาดูงาน ปรัชญาผู้ทรงคุณวุฒิ แล้วพัฒนารูปแบบการสอนตามแนวคิดหรือความเชื่อที่ได้จากการศึกษา อบรมและประสบการณ์หรือความสามารถพิเศษของตนเอง โดยได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู ผู้บริหารโรงเรียน และบุคคลในครอบครัว

ชาติรี ถนอมวงศ์ (2545) ศึกษาเรื่อง "การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูต้นแบบศิลปศึกษาที่ได้รับการคัดเลือกในปีการศึกษา พ.ศ.2541-2543 จำนวน 12 คน นักวิชาการศิลปศึกษา จำนวน 29 คน และครูศิลปศึกษา จำนวน 30 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดย การหาค่าร้อยละ ค่ามัชฌิมเลขคณิต ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้แบ่งเป็น 6 ด้าน ดังนี้ 1) ด้านการเตรียมการสอน ได้ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร ทำแผนการจัดการเรียนรู้ เตรียมเนื้อหา สื่อการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล 2) ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้อารมณ์รูปแบบการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นประสบการณ์จริงที่หลากหลาย บูรณาการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม 3) ด้านการผลิตและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้ ใช้ผลิตภัณฑ์หรือวัสดุที่มีในท้องถิ่น และให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการผลิตและเลือกใช้สื่อการเรียนรู้

4) ด้านการวัดและประเมินผล มีรูปแบบการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ใช้รูปแบบการประเมินที่หลากหลาย เช่น ให้ผู้เรียนประเมินตนเอง หรือเพื่อนประเมินเพื่อน 5) ด้านการจัดปัจจัยส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ มีการจัดบรรยากาศและสภาพแวดล้อมส่งเสริมการเรียนรู้ จัดป้ายนิเทศ ข่าวสารทางด้านศิลปะ 6) ด้านการประสานความร่วมมือเพื่อจัดการเรียนรู้ ครูต้นแบบศิลปศึกษา มีการบูรณาการวิชาศิลปศึกษากับครูผู้สอนวิชาอื่น มีการชี้แจงให้ผู้ปกครอง และชุมชนทราบนโยบายการจัดการเรียนการสอน

ธีรเชษฐ์ เปานาเรียง (2545) ศึกษาเรื่อง "การจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ของครูต้นแบบสาขาวิทยาศาสตร์ : กรณีศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมและปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ ของครูต้นแบบสาขาวิทยาศาสตร์ กรณีศึกษา คือ ครูต้นแบบสาขาวิทยาศาสตร์ จำนวน 2 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสำรวจข้อมูลทั่วไป แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์ ผลการวิจัยพบว่า ครูมีการเตรียมการเรียนการสอนโดยมีการเขียนแผนการสอนและเตรียมสื่อการสอนไว้พร้อมก่อนการสอนทุกครั้ง มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูและนักเรียนในเรื่องของการกำหนดกิจกรรมและเกณฑ์ในการประเมินผล การสอนในช่วงที่มีการทดลอง นักเรียนจะได้ปฏิบัติจริง ครูจะเตรียมวัสดุอุปกรณ์และเอกสารไว้ให้พร้อม ขณะทดลองครูก็จะคอยให้คำแนะนำแก่นักเรียน บรรยากาศในการเรียนรู้จะเป็นการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูและนักเรียน ปัจจัยที่ส่งเสริมคือผู้บริหาร เพื่อนร่วมงานและครอบครัว และบุคลิกนิสัยส่วนตัวของครูต้นแบบเอง ปัญหาและอุปสรรค คือ แหล่งศึกษาและค้นคว้าเพิ่มเติมมีน้อย แหล่งสืบค้นทางอินเทอร์เน็ตยังมีไม่เพียงพอ ผู้ปกครองบางคนไม่เห็นด้วยในการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติและค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง เพราะเป็นการเพิ่มภาระงานให้นักเรียนมากเกินไปและอาจทำให้ได้รับความรู้วิชาการได้ไม่เต็มที่

สุรพงษ์ ศิริเขตต์ (2545) ศึกษาเรื่อง "พฤติกรรมการสอนครูแม่แบบวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการสอนของครูแม่แบบวิชาภาษาไทย ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนที่มีต่อการสอนของครูแม่แบบวิชาภาษาไทย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมการสอน แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กรณีศึกษา คือ ครูแม่แบบวิชาภาษาไทย จำนวน 13 คน ผู้ให้ข้อมูลอื่นๆ ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 9 คน และนักเรียนจำนวน 400 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการ จัดหมวดหมู่ ตีความและเชื่อมโยงข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า ครูแม่แบบวิชาภาษาไทย สามารถจัดการเรียนการสอน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ คือ สามารถ

เตรียมการสอนโดยจัดทำแผนการสอนที่มีองค์ประกอบครบถ้วน มีความชัดเจนและสอดคล้องสัมพันธ์กัน มีการวางแผนการสอนทั้งระยะสั้นและระยะยาว มีการใช้เทคนิคและวิธีการสอนที่หลากหลาย ช่วยกระตุ้นส่งเสริมและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้พัฒนากระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้น่าสนใจ เน้นให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติ ใช้สื่อและนวัตกรรมการเรียนการสอนได้ถูกต้องเหมาะสม มีความหลากหลาย มีประโยชน์คุ้มค่า การวัดและประเมินผลมีการดำเนินการ ตามระเบียบปฏิบัติของหลักสูตร วัดและประเมินผลได้สอดคล้องกับจุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาของบทเรียนและระดับความรู้ ความสามารถของนักเรียน มีการวัดและประเมินผลอย่างต่อเนื่อง เปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการวัดและประเมินผล ในส่วนของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนมีความพึงพอใจต่อการสอนของครูแม่แบบวิชาภาษาไทยเป็นอย่างมาก เพราะสามารถจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยพัฒนาระบบงานในโรงเรียน และให้การอบรม คอยดูแลเอาใจใส่ ตลอดจนมีความรัก ความเมตตาต่อนักเรียน

ผกาวรรณ เอกวัฒน์ (2546) ศึกษาเรื่อง "การพัฒนาตนเองของครูต้นแบบ : กรณีศึกษาครูต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาอุดมการณ์ คุณลักษณะความเป็นครู และแรงจูงใจใฝ่พัฒนาตนเองของครูต้นแบบและเพื่อศึกษากระบวนการจัดการเรียนการสอน วิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา กรณีศึกษาคือครูต้นแบบด้านการจัดการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี 2 ท่าน ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา และการวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย ผลการวิจัยพบว่า ครูต้นแบบทั้งสอง เป็นผู้ที่มีอุดมการณ์ในตนเอง ยึดมั่นในหลักการและมีแนวคิดในการทำงาน คือความตั้งใจที่ต้องการให้นักเรียนได้มีความรู้ ประกอบกับการที่มีคุณลักษณะความเป็นครู คือมีความตั้งใจ ไม่ย่อท้อต่ออุปสรรค ใฝ่รู้ รับผิดชอบหน้าที่ อุทิศตนในการทำงาน เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี แรงจูงใจที่เป็นตัวชักนำให้ครูต้นแบบพัฒนาตนเอง ได้แก่ ความต้องการ ที่จะตรวจสอบการทำงานของตนเอง เพื่อเป็นการพัฒนาความก้าวหน้าให้กับตนเองในการจัดการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพและได้รับการสนับสนุนจากเพื่อนครู ผู้บริหารและครอบครัว ในส่วนของการจัดการเรียนการสอน พบว่า มีการจัดการเรียนการสอนอย่างหลากหลายตามศักยภาพของนักเรียน มีการวางแผนสอนและเตรียมการสอนล่วงหน้า มีการนำเข้าสู่บทเรียนด้วยกิจกรรมที่เร้าความสนใจนักเรียน ในชั้นสอนมีการจัดกิจกรรมที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติด้วยตนเองและใช้กระบวนการกลุ่ม มีการสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและบูรณาการกับวิชาอื่นๆ ชั้นสรุปมีการสรุปสาระสำคัญของบทเรียนร่วมกันระหว่าง

นักเรียนและครู ใช้สื่อประกอบการสอนที่เป็นของใกล้ตัว มีการสร้างบรรยากาศที่เหมาะสมกับการเรียนรู้ โดยการเสริมสร้างปฏิสัมพันธ์อันดีระหว่างครูและนักเรียน มีการวัดและประเมินผลโดยใช้วิธีการและเครื่องมือที่หลากหลาย และเปิดโอกาสให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการประเมิน

จากการศึกษางานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู ผู้วิจัยได้สรุปสาระต่างๆ ดังตารางที่ 2.3 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.3 สรุปสาระจากงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู

ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ประเด็นที่ศึกษา	กรณีศึกษา	เครื่องมือที่ใช้
นันทวัน สวัสดิ์ภูมิ (2540)	เส้นทางการพัฒนาครุณักวิจัย : การวิจัยรายกรณีของครูดีเด่นระดับประถมศึกษา	เส้นทางการพัฒนาครุณักวิจัย	ครูดีเด่น 1 คน	การวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกตแบบสัมภาษณ์
ธนู มีสัจย์ (2542)	พฤติกรรมการสอนของครูดีเด่นระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนสังกัดสำนักงานการประถมศึกษา อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	พฤติกรรมการสอนของครูดีเด่น /ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน	ครูดีเด่น 5 คน	แบบสังเกตพฤติกรรมการสอนแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับพฤติกรรมการสอนของครูและแบบสัมภาษณ์ผู้บริหาร
รัชนิพร จารุงวณิชสกุล (2543)	พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษของครูต้นแบบ	พฤติกรรมการสอนภาษาอังกฤษของครูต้นแบบ/ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมสอนภาษาอังกฤษและหลักการปฏิบัติงานของครูต้นแบบ	ครูต้นแบบ 6 คน	แบบสังเกตพฤติกรรมสอนภาษาอังกฤษ แบบสัมภาษณ์และแบบประเมินตนเอง
วราศิริ วงศ์สุนทร (2543)	การเรียนรู้อย่างมีความสุข : การวิจัยรายกรณี ครูต้นแบบด้านการเรียนการสอนวิชาภาษาไทย ระดับชั้นประถมศึกษา	รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและพฤติกรรมสอนของครูต้นแบบ	ครูต้นแบบ 1 คน	แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วมแบบสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร
เกียรติศักดิ์ เวียงพระปก (2544)	รูปแบบการสอนของครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่	พฤติกรรมจัดการเรียนการสอนวิชาวิทยาศาสตร์	ครูต้นแบบ 3 คน	แบบสอบถามพฤติกรรมแบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ อัดชีวประวัติและแบบทดสอบความฉลาดทางอารมณ์
ชวลิต รัตนยรรยง (2544)	รูปแบบการสอนของครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น ในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดเชียงใหม่	รูปแบบการสอนของครูผู้สอนวิทยาศาสตร์ดีเด่น	ครูดีเด่น 6 คน	แบบวิเคราะห์แผนการสอนแบบสัมภาษณ์ครูดีเด่นแบบมีโครงสร้างและแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

ตารางที่ 2.3 สรุปสาระจากงานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครู (ต่อ)

ผู้วิจัย	ชื่อเรื่อง	ประเด็นที่ศึกษา	กรณีศึกษา	เครื่องมือที่ใช้
ธวัชณี โรจนาวี (2544)	เส้นทางการเป็นครูแห่งชาติ : การวิจัยพหุกรณีศึกษา	การดำเนินชีวิต การปฏิบัติงาน และผลงานในอดีตและปัจจุบัน /ความคิดเห็นเกี่ยวกับอนาคตภาพของโครงการครูแห่งชาติ	ครูแห่งชาติ 2 คน	แบบวิเคราะห์เอกสาร แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบบันทึกการสนทนากลุ่ม
อดิศร เนาวนนท์ (2544)	การวิเคราะห์รูปแบบและเส้นทางการสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบระดับประถมศึกษา	รูปแบบการสอนของครูต้นแบบ / เส้นทางการสู่กระบวนการจัดการเรียนการสอนของครูต้นแบบ	ครูต้นแบบ 6 คน	แบบสังเกตแบบมีส่วนร่วม แบบสัมภาษณ์และการวิเคราะห์เอกสาร
ชาตรี ถนอมวงศ์ (2545)	การศึกษาการจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้	การจัดการเรียนการสอนศิลปศึกษาของครูต้นแบบ	ครูต้นแบบ 12 คน	แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
ธีรเชษฐ์ เปานาเรียง (2545)	การจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้ของครูต้นแบบสาขาวิทยาศาสตร์ : กรณีศึกษา	ปัจจัยที่ส่งเสริมและปัญหาที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดกระบวนการเรียนรู้และการประเมินผลการเรียนรู้	ครูต้นแบบ 2 คน	แบบสำรวจข้อมูลทั่วไป แบบบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์
สุรพงษ์ ศิริเขตต์ (2545)	พฤติกรรมการสอนครูแม่แบบวิชาภาษาไทย ระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา จังหวัดเชียงใหม่	พฤติกรรม การสอนของครูแม่แบบวิชาภาษาไทย / ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนและนักเรียนที่มีต่อการสอนของครูแม่แบบวิชาภาษาไทย	ครูแม่แบบ 13 คน	แบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรม การสอน แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม
ผกาพรรณ เอกวัฒน์ (2546)	การพัฒนาตนเองของครูต้นแบบ : กรณีศึกษาครูต้นแบบวิชาคณิตศาสตร์ ระดับประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลพบุรี	อุดมการณ์ คุณลักษณะความเป็นครู และแรงจูงใจ ใฝ่พัฒนาตนเองของครูต้นแบบ/ กระบวนการจัดการเรียนการสอน วิชาคณิตศาสตร์	ครูต้นแบบ 2 คน	แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ และเอกสารวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทย พบว่ามี การศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ใน 11 ประเด็น ได้แก่ 1) พฤติกรรมการ สอน 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) สภาพและปัญหาการนิเทศครู 4) เส้นทาง การพัฒนาตนเองของครู 5) องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของครู 6) ปัญหาการพัฒนาตนเอง 7) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอน 8) การติดตามการปฏิบัติงาน 9) ความคิดเห็นเกี่ยวกับ โครงการครู 10) ปัญหาและอุปสรรคการสอน และ 11) ความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อครู โดยมี การศึกษาในประเด็นพฤติกรรมการสอนของครูและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของ ครูมากที่สุด รองมาคือศึกษาเส้นทางพัฒนาตนเองของครูและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อ ความสำเร็จของครู ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่ามีประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการ ยกย่องเชิดชูเกียรติในหลากหลายประเด็น แต่ในงานวิจัยทุกเรื่องจะมีการนำเสนอข้อมูลภูมิหลัง ของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ เช่น ประวัติชีวิต ประวัติการศึกษา ประวัติการทำงาน แนวทางในการปฏิบัติงานและผลงานที่เคยทำผ่านมา เป็นต้น ประเด็นที่มีผู้วิจัยเคยศึกษามาแล้ว มีทั้งหมด 11 ประเด็น โดยผู้วิจัยได้มาจากการสังเคราะห์งานวิจัยที่ศึกษาทั้งงานวิจัยเชิงปริมาณ และงานวิจัยเชิงคุณภาพ ซึ่งแสดงในตารางที่ 2.4 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2.4 สรุปประเด็นศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

ประเด็นศึกษา	งานวิจัย																	
	ศิริพันธ์ (2544)	สาธิต (2544)	กมลมาลย์ (2545)	พฤษภ (2546)	ศศิธร (2547)	ธิดาพร (2548)	นันทวัน (2540)	ธัญ (2542)	รัชนีพร (2543)	วราศิริ (2543)	เกียรติศักดิ์ (2544)	ชวลิต (2544)	ธวัชมี (2544)	อดิศร (2544)	ชาติศรี (2545)	ธีรเชษฐ (2545)	สุรพงษ์ (2545)	ผกาพรรณ (2546)
1.องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จ	✓		✓															
2.สภาพและปัญหาการนิเทศครู		✓																
3.ปัญหาการพัฒนาตนเอง				✓														
4.การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอน					✓													
5.การติดตามการปฏิบัติงานของครู						✓												✓
6.เส้นทางการพัฒนาตนเองของครู							✓						✓					✓
7.พฤติกรรมการสอนของครู								✓	✓	✓	✓							✓
8.รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน									✓			✓		✓	✓			✓
9.ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการครู													✓					
10.ปัญหาและอุปสรรคการสอน																✓		
11.ความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อครู																	✓	

ตอนที่ 8 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान

การวิจัยครั้งนี้เป็นการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหาและการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาและนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान เพื่อให้เข้าใจวิวัฒนาการดังกล่าวมากยิ่งขึ้น โดยงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान เป็นงานวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान ในที่นี้ผู้วิจัยจะนำเสนอเพียงวัตถุประสงค์และวิธีดำเนินการวิจัยเท่านั้น งานวิจัยดังกล่าวประกอบด้วยงานวิจัยของ อุดลย์ วังศรีคุณ (2543) บุษมา เมฆศรีทองคำ (2547) Hess (2000) Smith, Pope และ Botha (2005) และ Oliver (2006)

อูดลย์ วังศรีคุณ (2543) ศึกษาเรื่อง "การสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง : การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ในประเด็นต่อไปนี้ 1) ลำดับขั้นตอนของกระบวนการเรียนรู้ 2) องค์ประกอบของกระบวนการเรียนรู้ และ 3) ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การกำหนดกรอบความคิดในการสังเคราะห์ผลการวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

- 1) ศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ ทั้งในระดับดุษฎีบัณฑิตและมหาบัณฑิต ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็งและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน
- 2) เข้าร่วมประชุมสัมมนาในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับชุมชนเข้มแข็งและกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่จัดขึ้นโดยหน่วยงานต่างๆ
- 3) ประมวลข้อมูลที่ได้จากการศึกษาและการเข้าร่วมประชุมสัมมนา มาวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) แล้วสรุปเป็นกรอบความคิดเบื้องต้น
- 4) นำเสนอกรอบความคิดเบื้องต้นให้คณะกรรมการที่ปรึกษาพิจารณาให้ข้อคิดเห็นและปรับกรอบความคิดตามความคิดเห็นของคณะกรรมการที่ปรึกษา จนกระทั่งได้กรอบความคิดสำหรับการวิจัย

ขั้นตอนที่ 2 การคัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

- 1) สรุปรายชื่องานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยการสรุปรายชื่องานวิจัยเชิงคุณภาพที่ดำเนินการในประเทศไทย เกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็ง ในช่วงปี พ.ศ. 2530 ถึงปัจจุบัน

2) รวบรวมงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยการหางานวิจัยฉบับสมบูรณ์ตามรายชื่อที่ได้จากการสำรวจในข้อ 1

3) คัดเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์ โดยการพิจารณางานวิจัยที่ได้จากการรวบรวมในข้อ 2 อย่างละเอียด จากการศึกษาดังกล่าวกว่า ได้งานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์จำนวน 31 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 3 การสังเคราะห์งานวิจัย ได้ดำเนินการสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน ที่ทำให้ชุมชนเข้มแข็งตามแนวทางของ Noblit และ Hare ดังนี้

1) อ่านงานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกแต่ละเรื่องอย่างละเอียด เพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระของงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

2) กำหนดกรอบแสดงความเกี่ยวข้องระหว่างงานวิจัยแต่ละเรื่องที่นำมาสังเคราะห์ โดยจับประเด็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์และกรอบความคิดของการวิจัย

3) ดำเนินการแปลความหมายหรือตีความเทียบเคียงระหว่างงานวิจัย โดยนำเอาผลการวิจัยจากงานวิจัยแต่ละเรื่องมาแปลความหมายเทียบเคียงกันตามประเด็นจากกรอบความคิดงานวิจัย

4) นำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้ข้อความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่องในประเด็นต่างๆ ตามกรอบความคิดการวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 การสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์

บุบผา เมฆศรีทองคำ (2547) ศึกษาเรื่อง "การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา" มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์คุณลักษณะงานวิจัยที่ศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สังเคราะห์ให้ได้สภาพปัจจุบันของความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา เปรียบเทียบความเหมือนหรือต่างของผลการวิจัยที่ได้ในการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา สังเคราะห์สรุปให้ได้ความเกี่ยวข้องระหว่างคุณลักษณะงานวิจัยและผลการวิจัยและวิเคราะห์ถึงแนวทางในการพัฒนาองค์ความรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น มีรายละเอียดการดำเนินการ ดังนี้

1) การศึกษาเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา หลังจากนั้นทำการวิเคราะห์เนื้อหา จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องและสรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

2) ศึกษาวิธีการวิจัยที่ใช้วิธีวิทยาการวิจัยแบบ "การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान" จากตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3) นำผลการวิเคราะห์จากข้อ 1 และ ข้อ 2 มาทำการสังเคราะห์สรุปเป็นกรอบแนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ มีดังนี้

1) สํารวจรายชื่องานวิจัยเชิงคุณภาพซึ่งเป็นวิทยานิพนธ์/ปริญญานิพนธ์ ที่ทำแล้วเสร็จในช่วงปี พ.ศ.2540 – 2545 โดยศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

2) รวบรวมรายงานวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ ซึ่งได้จากการสำรวจในข้อ 1

3) ตัดสินใจเลือกงานวิจัยเพื่อนำมาใช้ในการสังเคราะห์ ซึ่งได้จากการรวบรวมในข้อ 2 โดยมีจำนวนงานวิจัย ที่นำมาใช้ในการสังเคราะห์ทั้งหมด 10 เรื่อง

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย โดยการอ่านซ้ำๆ ในเนื้อหาของวิทยานิพนธ์/ปริญญานิพนธ์ แต่ละเรื่องที่ได้จากการตัดสินใจเลือกมาสังเคราะห์ จากขั้นตอนที่ 2 อย่างละเอียดเพื่อให้เกิด ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ ของวิทยานิพนธ์/ปริญญานิพนธ์ ทั้งหมด โดยไม่ต้องมีการตีความ

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยจับประเด็นจากข้อค้นพบของงานวิจัยตามวัตถุประสงค์ของงานวิจัยและกรอบแนวคิดการวิจัย และจัดทำตารางแสดงความเกี่ยวข้องของงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมายเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยทำการแปลความหมายเทียบเคียงกันระหว่างงานวิจัยตามกรอบแนวคิดการสังเคราะห์งานวิจัย

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย โดยนำผลการแปลความหมายเทียบเคียงกันมาสังเคราะห์ในลักษณะ ของการสร้างทฤษฎีฐานราก (grounded theory) เพื่อให้ได้ข้อความรู้ที่เป็นภาพรวมของงานวิจัยทุกเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการศึกษา

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์

Hess (2000 อ้างถึงใน บุษผา เมฆศรีทองคำ, 2547) ศึกษาเรื่อง "การระบุดึงการสนับสนุนและอุปสรรคของกระบวนการการทำงานร่วมกันในโรงเรียนที่พัฒนาไปสู่ความเป็นวิชาชีพ : การวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमान 1990 - 1998" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยสนับสนุนและเป็นอุปสรรคของกระบวนการทำงานของโรงเรียน วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 7 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นเริ่มต้น ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับความเคลื่อนไหวของโรงเรียนที่พัฒนาไปสู่ความเป็นวิชาชีพและกระบวนการการทำงานร่วมกันในโรงเรียนที่พัฒนาไปสู่ความเป็นวิชาชีพ

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นอ่านงานวิจัย โดยอ่านงานวิจัยที่ได้จากการตัดสินใจเลือกในขั้นตอนที่ 2 เพื่อนำมาสังเคราะห์ ขณะอ่านงานวิจัยก็ทำการรวบรวมประเด็นตามการแปลความของข้อมูล ที่ปรากฏในงานวิจัย

ขั้นตอนที่ 4 ขั้นกำหนดกรอบแสดงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยกำหนดและเปรียบเทียบประเด็นด้วยการสร้าง metaphors , phrases , ideas และ/หรือ concepts

ขั้นตอนที่ 5 ขั้นแปลความหมายเทียบเคียงระหว่างงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ โดยนำประเด็นของแต่ละงานวิจัยมาผ่านการเชื่อมโยงความเหมือน ความต่าง ในงานวิจัยหนึ่งไปสู่อีกงานวิจัยหนึ่ง

ขั้นตอนที่ 6 ขั้นสังเคราะห์การแปลความหมาย โดยทำการวิเคราะห์และสังเคราะห์สิ่งที่เป็นลักษณะร่วมของประเด็น โดยประเด็นนั้นได้รับการตรวจสอบภายในกรอบของเอกสารอ้างอิงที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ภายในองค์การและมีการระบุถึงการสนับสนุนและอุปสรรค ต่อกระบวนการการทำงานร่วมกัน

ขั้นตอนที่ 7 ขั้นการสรุปและรายงานผลการสังเคราะห์

Smith, Pope และ Botha (2005) ศึกษาเรื่อง “ความล่าช้าของการวินิจฉัยโรคมะเร็ง : การสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพ” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสาเหตุของการเสียชีวิตของผู้ป่วยโรคมะเร็ง ซึ่งสันนิษฐานว่าเกิดมาจากความล่าช้าของการวินิจฉัยโรคของแพทย์และความกั้วผล การตรวจของผู้ป่วยเอง วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการค้นหางานวิจัย เกณฑ์ในการคัดเลือกรายงานการวิจัยมี ดังนี้

- 1) เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่ตีพิมพ์ระหว่างวันที่ 1 มกราคม 1985 ถึง 31 กรกฎาคม 2004
- 2) เป็นงานวิจัยที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการวินิจฉัยผู้ป่วยโรคมะเร็ง ประสิทธิภาพการรักษา โรคมะเร็ง
- 3) เป็นงานวิจัยระดับนานาชาติ จากประเทศต่างๆ เช่น อังกฤษ เนเธอร์แลนด์ สหรัฐอเมริกา สวีเดน แคนาดา จีน(ฮ่องกง) เป็นต้น

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการตีความ แบ่งเป็น 2 ระดับ ได้แก่

- 1) ขั้นการตีความระดับ second-order constructs คือตีความจากงานวิจัยซึ่งเจ้าของงานวิจัยเป็นผู้รายงาน การตีความในครั้งนี้ผู้วิจัยจะกำหนดอุปลักษณ์ (metaphors) ที่สำคัญไว้
- 2) ขั้นการตีความระดับ third-order constructs คือตีความจากการตีความครั้งแรก ซึ่งผู้วิจัยได้ตีความเอง การตีความในครั้งนี้ผู้วิจัยจะแปลความหมายของอุปลักษณ์ (metaphors) ที่กำหนดไว้

ขั้นตอนที่ 3 ขั้นสรุปและเขียนรายงานการวิจัย

Meadows-Oliver (2006) ศึกษาเรื่อง "คุณแม่วัยรุ่นที่ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง : การสังเคราะห์อภิमानเกี่ยวกับประสบการณ์ชีวิต" มีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์งานวิจัยเชิงคุณภาพที่เกี่ยวกับคุณแม่วัยรุ่นที่ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง แปลความเทียบกลับไปกลับมาเกี่ยวกับประสบการณ์ของคุณแม่วัยรุ่นที่ไม่มีที่พักอาศัยเป็นหลักแหล่ง ใน 6 ประเด็น ได้แก่ การอยู่อย่างไรที่ที่พักพิง การอดทนต่อการถูกข่มขืน ความเศร้าโศก การมองหาที่พักพิง การพักผ่อนหย่อนใจและการมองหาชีวิตที่ดีกว่าเก่า วิธิดำเนินการวิจัยแบ่งออกเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

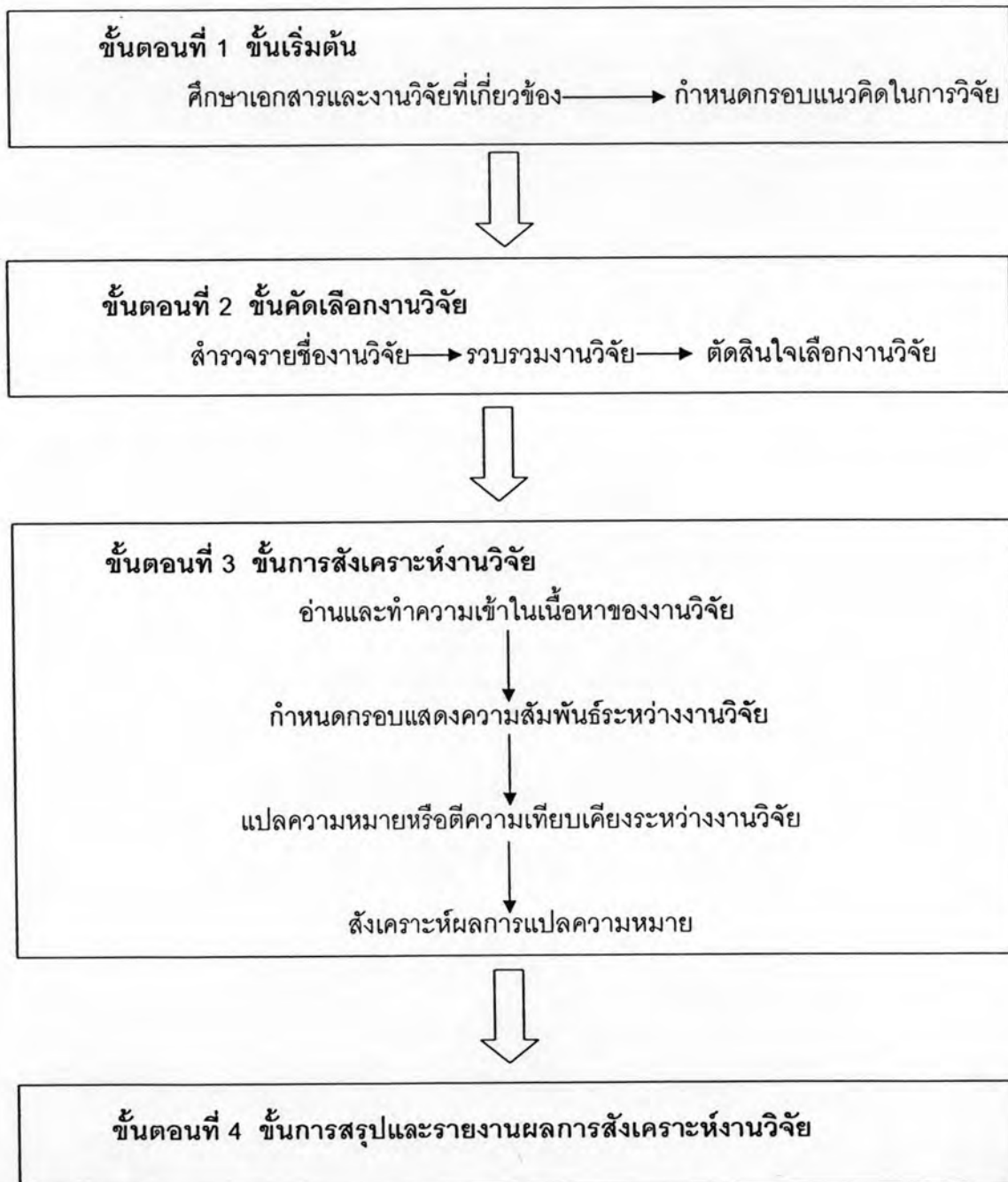
ขั้นตอนที่ 1 ขั้นการค้นหาหัวข้อที่สนใจจะศึกษา กำหนดประเด็นที่ต้องการจะศึกษา ค้นหางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ต้องการจะศึกษา โดยใช้คำสำคัญในการสืบค้น 3 คำ ได้แก่ homeless, adolescent mothers และ teenage mothers และกำหนดว่าจะต้องเป็นงานวิจัยที่ตีพิมพ์ระหว่างปี ค.ศ.1991-2003

ขั้นตอนที่ 2 ขั้นการตัดสินใจคัดเลือกงานวิจัยที่นำมาสังเคราะห์ ผู้วิจัยได้ตัดสินใจเลือกงานวิจัยที่จะนำมาสังเคราะห์จำนวน 6 เรื่อง ซึ่งประกอบด้วยคุณแม่ผู้เป็นกรณีศึกษา จำนวน 37 คน

ขั้นตอนที่ 3 อ่านงานวิจัยที่ผ่านการคัดเลือกแล้วอย่างละเอียดเพื่อตีความตามประเด็นที่ศึกษา

ขั้นตอนที่ 4 ตรวจสอบความเชื่อมโยงระหว่างงานวิจัย โดยการแปลความเทียบกลับไปกลับมาตามประเด็นที่ศึกษา

จากการทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยชาติพันธุ์วรรณนาอภิमानสามารถสรุปเป็นกรอบวิธีดำเนินการวิจัย เพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการวางแผนการดำเนินการวิจัยของผู้วิจัย ได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

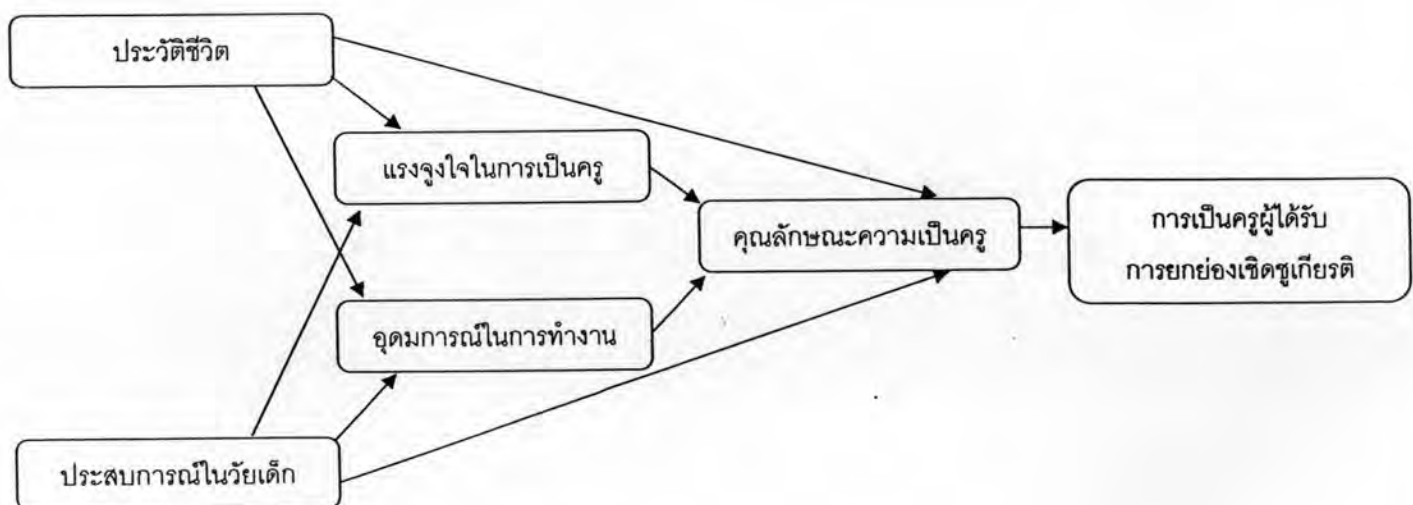

แผนภาพที่ 2.4 กรอบวิธีดำเนินการวิจัย

ตอนที่ 9 กรอบความคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ดังที่ได้แสดงไว้ในเอกสารตอนที่ 7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการยกย่องเชิดชูเกียรติครูในประเทศไทย พบว่ามีการศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ ใน 11 ประเด็น ได้แก่ 1) พฤติกรรมการสอน 2) รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน 3) สภาพและปัญหาการนิเทศครู 4) เส้นทางการพัฒนาตนเองของครู 5) องค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของครู 6) ปัญหาการพัฒนาตนเอง 7) การใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการสอน 8) การติดตามการปฏิบัติงาน 9) ความคิดเห็นเกี่ยวกับโครงการครู 10) ปัญหาและอุปสรรคการสอน และ 11) ความคิดเห็นของผู้อื่นที่มีต่อครู โดยที่พบว่ามีการศึกษาในประเด็นพฤติกรรมการสอนของครูและรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูมากที่สุด รองมาคือศึกษาเส้นทางการพัฒนาตนเองของครูและองค์ประกอบที่ส่งผลต่อความสำเร็จของครู ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม แม้จะพบว่ามีประเด็นที่ศึกษาเกี่ยวกับครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติในหลากหลายประเด็น แต่ในงานวิจัยทุกเรื่องจะมีการนำเสนอข้อมูล ประวัติชีวิต ประสบการณ์ในวัยเด็ก แรงจูงใจในการเป็นครู คุณธรรมในการทำงาน และคุณลักษณะความเป็นครู ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งสมมติฐานว่าสิ่งเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อการได้เป็นครูผู้ได้รับรางวัลเชิดชูเกียรติ ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงได้นำประเด็นดังกล่าวมากำหนดกรอบความคิดในการวิจัยเพื่อให้เห็นภาพของเส้นทางวิชาชีพของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ โดยผู้วิจัยได้กำหนดกรอบความคิดของการวิจัย ตามแผนภาพที่ 2.5 ดังต่อไปนี้

เส้นทางวิชาชีพของครูผู้ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ

แผนภาพที่ 2.5 กรอบความคิดในการวิจัย